

PROXECTO DIDÁCTICO

DO DEPARTAMENTO DE

DEBUXO

CURSO 2018-2019

**IES AUGA DA LAXE
GONDOMAR -PONTEVEDRA**

MATERIAS DO DEPARTAMENTO

EDUCACIÓN PLÁSTICA E VISUAL

Utilizaranse os libros da Editorial Sandoval

1º Ciclo ESO: 1º Curso 2 horas semanais.

2º Ciclo ESO: 3º Curso 2 horas semanais.

4º Curso 3 horas semanais.

DEBUXO TÉCNICO

1ºBach 4 horas semanais

2º Bach,4 horas semanais

Recoméndase como libros de apoio os seguintes:

1ºDebuxo técnico Editorial Donostiarra.

DEBUXO ARTÍSTICO

1º Bach 3 horas semanais

2º Bach ,3 horas semanais

O departamento queda constituído polos seguintes profesores:

-**Francisco Cabo Martínez** profesor definitivo no centro que imparte clase aos cursos de 2º Bach-Debuxo Técnico, Educación Plástica e Visual de 1º ESO A-B desdobre, 3º ESO A- Pemar , 3ºB, 4º ESO desdobre.

- **Dorinda Garrido González** con destino definitivo no centro, xefa de dpto, que imparte clases aos cursos de 1º A- 1ºB desdobre, 4º A-B desdobre de Educación plástica e visual, debuxo artístico 1º,2º Bach, debuxo técnico 1º Bach

Gondomar a 1 de Outubro de 2018

EDUCACIÓN PLÁSTICA

E VISUAL

1º ESO

ÍNDICE

1. INTRODUCCIÓN Y CONTEXTUALIZACIÓN	5
2. OBXECTIVOS XERAIS	7
3. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PLÁSTICA, VISUAL E AUDIOVISUAL Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS CRAVE	8
4. CONTIDOS, OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES POR UNIDADES DIDÁCTICAS	
I. Elementos configuradores da linguaxe visual	12
II. A comunicación audiovisual	16
III. A xeometría como soporte do proceso creativo	18
5. ATENCIÓN E TRATAMENTO Á DIVERSIDADE ENTRE DISTINTOS NIVEIS	22
6. CONSIDERACIÓN METODOLÓXICAS	23

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN

A Educación Plástica, Visual e Audiovisual nace da necesidade de potenciar no estudante a capacidade de comprender os estímulos visuais que recibe, e expresarse, á súa vez, a través das súas propias mensaxes visuais. En definitiva, a materia introduce ao alumno/a en un mundo de comunicación especialmente rico e variado.

O punto de partida cara á adquisición deste medio de comunicación -a linguaxe plástica, visual e audiovisual- debe ser a realidade cotiá, tanto a que proporciona a natureza como a desenvolvida polo home: prensa, deseño, cinema, televisión, imaxe dixital, contorna multimedia, etc.

Durante a Secundaria a área de Plástica, Visual e Audiovisual non debe constituír unha introdución ao mundo da Historia da arte, senón unha reflexión acerca da multitude de estímulos visuais que recibimos na nosa vida cotiá e cuxa identificación e comprensión resulta fundamental para lograr unha comunicación plena coa nosa contorna. Se desde todos os ámbitos fálase de que nos achamos inmersos na «cultura da imaxe», parece evidente que a comprensión da linguaxe visual debe ser un punto de especial atención na formación dos alumnos, precisamente nunha idade na que a imaxe se fai un elemento esencial na comunicación.

Aqueles que son capaces de observar con detemento a súa contorna (ou pensar nunha idea), comprender eficazmente a súa esencia e expresala por medio dalgún medio artístico teñen ao seu alcance a linguaxe de comunicación perfecto. Pero como calquera linguaxe debe estudarse e utilizarse regularmente. Por iso, ese manual desenvolve, gradualmente, as capacidades de observación, argumentación, dedución,

análise, síntese e categorización das imaxes, así como un sentido crítico cada vez máis sólido e personalizado.

Ao longo de dez Unidades Didácticas, «Observar, Comprender, Expresar» introduce ao lector no mundo da comunicación visual. Os tres termos que lle dan nome interrelaciónanse profundamente, entendendo que se trata dun proceso ao que non pode faltarlle ningún dos seus pasos. Para expresar, antes hai que comprender; e para interpretar é preciso, primeiro, observar.

Como primeiro paso na linguaxe visual e audiovisual ofrécese, en primeiro lugar, a síntese á interpretación do que os nosos ollos nos mostran; neste caso, a forma na que se debe observar: os elementos configuradores da linguaxe visual. É o bloque que oficialmente o Real Decreto 1105/2014 denomina -Expresión Plástica- en aras de dar continuidade ás denominacións apuntadas en cursos anteriores da Educación Primaria.

Os seguintes bloques analizan dous aspectos fundamentais: o poder de comunicación e a innovación presente nas linguaxes audiovisuais, e o valor da xeometría como soporte do proceso creativo e a importancia destes conceptos na comunicación gráfico-plástica.

A aprendizaxe e utilización de conceptos como o signo, a textura, a luz, a cor, a xeometría das formas ou a súa simetría, o movemento e a secuenciación, a composición e a representación obxectiva do volume ou as perspectivas, colocan ao alumno/a en a mellor disposición para expresar aquilo que foi observado e interpretado.

A natureza da área permite establecer unhas bases conceptuais comúns a través de toda a Educación Secundaria proporcionando continuidade no tratamento dos contidos, de modo que o alumno/a poida relacionar os novos cos xa aprendidos e experimentados. Por iso, a grandes liñas, os bloques de contidos mantéñense en todos os cursos e presentan unha clara estrutura da sintaxe das linguaxes plásticas, axudando a desenvolver as capacidades e destrezas da área.

Todas as propostas, baixo unha formulación metodolóxica innovadora, están estruturadas en forma de secuencias que se configuran a partir da suma de actividades enlazadas unhas con outras e presentadas nunha orde determinada, atendendo a criterios naturais de progresión. Un proceso graduado e secuenciado que ten por obxecto facilitar ao alumnado a adquisición e integración de aprendizaxes de forma coherente e contribuír ao desenvolvemento integral da súa autonomía. En definitiva, un Manual teórico-práctico que perfecciona a Observación, esclarece a Comprensión e proporciona a inspiración e o coñecemento que fan posible a Expresión de solucións creativas e enxeñosas.

Partindo da proximidade e interese que o alumnado mostra cara ás novas tecnoloxías da información e a comunicación (TIC), é fundamental ofrecerlle a posibilidade de experimentar con diferentes programas e aplicacións dixitais que lle permitan coñecer os recursos que ofrecen dentro da creación, comunicación e expresión artística; promovendo un uso responsable e educativo. A utilización das novas tecnoloxías como metodoloxía permítenos profundar e indagar no espazo expositivo que ofrece Internet así como nas fontes informativas e aplicacións artísticas que alberga. Recoméndase recorrer ás mesmas para apoiar o proceso de ensino-aprendizaxe dos contidos a través de documentación audiovisual. Isto leva a necesidade de ter dispoñibles computadores e outros dispositivos electrónicos na aula que favorezan o desenvolvemento destes contidos fundamentais na sociedade actual.

Esta materia contribúe a desenvolver, de maneira transversal, aptitudes como a creatividade, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico, promovendo comportamentos favorables á relación, cooperación, solidariedade, non discriminación e participación; axudando a promover prácticas eficaces de planificación, esforzo e rigor no traballo, estima e respecto pola produción propia e a dos demais.

2. OBXECTIVOS XERAIS

Considerando que a relación dos alumnos coa contorna gráfica-plástico e visual establécese nas dúas coordenadas saber ver e saber facer, faise necesario incidir en que para poder chegar ao «saber facer» é preciso dispoñer dun coñecemento mínimo de técnicas, recursos e capacidade elemental de percibir visualmente e de asimilar conceptos, para poder pasar posteriormente a desenvolver un certo grao de destreza.

Os obxectivos xerais fixados han de reflectir a aprendizaxe dunha serie de contidos básicos, desde o punto de vista dunha cultura perceptiva e unhas capacidades expresivas, no marco dunha educación formativa integral.

A orde secuencial dos obxectivos non pretende ser ríxido, unicamente trata de reflectir as capacidades que desenvolverán os alumnos/as na súa aprendizaxe:

1.Observar, percibir, interpretar de forma crítica as imaxes e as formas da contorna, sendo sensible ás súas calidades plásticas, estéticas e funcionais.

2.Apreciar os valores culturais e estéticos -identificando, interpretando e valorando os seus contidos- e enténdelos como parte da diversidade cultural, contribuíndo ao seu respecto, conservación e mellora.

3.Recoñecer o carácter instrumental da linguaxe plástica e visual como medio de expresión en si mesmo e pola súa utilidade para outras áreas de coñecemento, dados os seus valores descritivos, espaciais, comunicativos, metodolóxicos e experimentais.

4.Expresarse con creatividade, mediante as ferramentas da linguaxe plástico e visual e saber relacionalas con outros ámbitos do coñecemento.

5.Utilizar a linguaxe gráfica-plástico para representar emocións e sentimentos, vivencias e ideas, contribuíndo á comunicación, reflexión crítica e respecto entre as persoas.

6.Utilizar os diversos materiais, técnicas e procedementos básicos adecuados para a realización de imaxes; valorando a creatividade, os hábitos de observación, a precisión, o rigor e a pulcritude, así como o esforzo e a superación das dificultades.

7.Representar corpos e espazos simples mediante o uso da perspectiva, as proporcións e a representación das calidades das superficies e o detalle, de maneira que sexan claros e eficaces para a comunicación.

8.Observar e describir gráficamente as formas e obxectos da contorna natural, urbano e doméstico, captando o carácter e a disposición das partes no conxunto e evidenciando a constancia da súa estrutura sobre a aparencia; todo iso en función do espazo e do punto de vista adoptado.

9.Planificar e reflexionar, individual e colectivamente, sobre o proceso de realización dunha obra, partindo duns obxectivos prefijados, e revisar e valorar, ao final de cada fase, o estado da súa consecución.

3. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PLÁSTICA, VISUAL E AUDIOVISUAL Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS CRAVE

A lexislación vixente entende por «competencia» a capacidade de pór en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diferentes, o coñecemento, as habilidades e as actitudes persoais adquiridos.

As competencias teñen tres compoñentes: un -saber- (un contido), un -saber facer- (un procedemento, unha habilidade, unha destreza-) e un -saber ser -ou -saber estar- (unha actitude determinada).

A Educación plástica, visual e audiovisual, polo seu carácter teórico-práctico e integrador, contribúe á adquisición de todas as competencias crave a través dos obxectivos (propósitos) que correlativamente, en cada unha delas, relaciónanse:

- Competencia en comunicación lingüística:
 - Aprendizaxe e uso de conceptos e palabras específicas da materia.
 - Paralelismo estrutural entre a linguaxe plástica e verbal.

- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía:
- Aprender a desenvolverse con comodidade a través da linguaxe simbólica.
- Profundar no coñecemento de aspectos espaciais da realidade mediante a xeometría e a representación obxectiva das formas.
- Utilizar procedementos relacionados co método científico como a observación, a experimentación e o descubrimento, e a reflexión e o análise posterior.
- Competencia dixital:
- Recoñecer a importancia da imaxe como soporte da información, utilizando as Tecnoloxías da Información e a Comunicación como medio de procura e selección de información, con uso crítico e reflexivo, así como a súa transmisión en diferentes soportes para a realización de proxectos.
- Utilizar aplicacións ou programas informáticos para a creación e manipulación de imaxes e documentos audiovisuais.
- Competencia para aprender a aprender:
- Habituar a reflexionar sobre os procesos de traballo e de estudo.
- Levar a cabo propostas de experimentación creativas que impliquen a toma de conciencia das propias capacidades e recursos, así como a aceptación dos propios erros como instrumento de mellora.
- Traballar en equipo e promover actitudes de respecto, tolerancia, cooperación e flexibilidade.

- Competencias sociais e cívicas:
- Adquirir habilidades sociais.
- Traballar con ferramentas propias da linguaxe visual, que inducen ao pensamento creativo e á expresión de emocións, vivencias e ideas.
- Expor experiencias directamente relacionadas coa diversidade de respostas ante un mesmo estímulo e a aceptación das diferenzas.
- Introducir valores de sustentabilidade e reciclaxe en canto ao emprego de materiais para a creación de obras propias, análises de obras alleas e conservación do patrimonio cultural.
- Sentido de iniciativa e espírito emprendedor:
- Desenvolver estratexias de planificación, de previsión de recursos, de anticipación e avaliación de resultados.
- Estimular o espírito creativo, a experimentación, a investigación e a autocrítica para fomentar a iniciativa e autonomía persoal.
- Fomentar a habilidade para traballar tanto individualmente como de maneira colaborativa potenciando a capacidade de pensar de forma creativa, o pensamento crítico e o sentido da responsabilidade.
- Conciencia e expresións culturais:

Esta competencia implica coñecer, comprender, apreciar e valorar con espírito crítico, cunha actitude aberta e respectuosa, as diferentes manifestacións culturais e artísticas, utilízalas como fonte de enriquecemento e goce persoal e considéralas como parte da riqueza e patrimonio dos pobos. De aí, os obxectivos ou propósitos que se relacionan:

- Ampliar o coñecemento dos diferentes códigos artísticos e de utilización das técnicas e os recursos que lles son propios.
- Aprender a mirar, ver, observar e percibir.
- Apreciar os valores estéticos e culturais das producións artísticas.
- Experimentar e investigar con diversidade de técnicas plásticas e visuais.
- Ser capaz de expresarse a través da imaxe.

Nótese como as competencias son interdependientes, de modo que algúns elementos delas entrecrúzanse ou abordan perspectivas complementarias. Ademais, o desenvolvemento e a utilización de cada unha require á súa vez das demais. Nalgúns casos esta relación é especialmente intensa. Por exemplo, algúns elementos

esenciais das competencias en comunicación lingüística, aprender a aprender ou tratamento da información e competencia dixital, están estreitamente relacionados entre si e, xuntos, forman a base para o desenvolvemento e o emprego do resto das competencias. Da mesma maneira, a resolución de problemas, a actitude crítica, a xestión das emocións, a iniciativa creativa ou a toma de decisións con avaliación do risco, involucran diversas competencias.

-

4. CONTIDOS, OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES POR UNIDADES DIDÁCTICAS

Os contidos (anteriormente descritos como conceptos, procedementos e actitudes) para o Primeiro Ciclo de Educación Secundaria no seu Nivel I, hanse distribuído en DEZ Unidades Didácticas, organizadas en tres bloques temáticos, para favorecer a comprensión e aprendizaxe de forma lóxica, amena e sinxela; os conceptos de cada unidade e bloque interrelaciónanse para conformar unha síntese da contidos da área.

Desta forma, os tres bloques marcados pola lexislación actualmente en vigor - Expresión plástica, Comunicación Audiovisual e Debuxo técnico - convértense en bloques temáticos facilmente adaptables a calquera proxecto curricular da aula.

O inicio do curso vai precedido por un capítulo introductorio sobre materiais e técnicas de debuxo e pintura.

A aprendizaxe debe ser froito dunha intensa actividade por parte do estudante baseada na observación, a relación entre os coñecementos, a análise e comprobación dos mesmos e o intercambio de puntos de vista cos compañeiros e co profesor.

-

Materiais e técnicas de debuxo e pintura

CONTIDOS

- Materiais de debuxo e pintura: Lapis de grafito, escala de dureza das minas. Pasteis. Lapis de cor e lapis de cor acuarelables. Ceras. Rotuladores. Acuarelas. Témperas. Debuxo asistido por computador.

- Materiais para debuxo xeométrico: Escuadra e cartabón, posición idónea dos persoais para o trazado xeométrico. Regras: regra común, o dobre ou tripe decímetro. Goniómetro. Compás, mantemento e control do compás, afiado do compás.

- Materiais complementarios: Goma de borrar. Sacapuntas. Pegamento en barra. Coitelas. Tesoiras. Soportes: papel, táboa e lenzo.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Recoñecer os diferentes medios de debuxo e pintura necesarios para traballar na aula.

- Distinguir as diferentes calidades expresivas de cada un destes materiais.

- Coñecer os soportes fundamentais para a aplicación das diferentes técnicas, así como os materiais complementarios que poden ser de utilidade en determinados momentos.

- Coñecer os materiais imprescindibles (escuadra, cartabón, regra e compás) para levar a cabo construcións xeométricas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a atención na comprensión dos diferentes medios e técnicas de debuxo e pintura, así como as súas variadas calidades plásticas e expresivas.

- Coñecer e aplicar as posibilidades expresivas das técnicas gráfico-plásticas secas, húmidas e mixtas en composicións persoais e colectivas.
- Verificar o emprego dos conceptos aprendidos neste capítulo introdutorio nas prácticas propostas nas Ou.D. que se desenvolven neste curso.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Mostra iniciativa na actividade diaria da aula valorando e avaliando o traballo propio e alleo en todo o proceso creativo de maneira crítica e respectuosa.
- Mantén o seu espazo de traballo e o seu material en perfecta orde e estado, e achegándoo á aula cando é necesario para a elaboración das actividades.

-

Bloque I. Elementos configuradores da linguaxe visual

Ou.D. 1. O punto e a liña como signos de expresión

CONTIDOS

- O punto como signo gráfico-plástico. Expresividade do punto. O puntillismo. O punto na imaxe impresa e o punto dixital.
- A liña: expresividade e funcións. A expresividade da liña. Principais funcións da liña. A liña na creación de formas.
- O punto e a liña na arte. A liña na estrutura compositiva.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber describir o concepto de signo, punto e liña, así como as súas calidades plásticas e/ou estéticas.
- Experimentar coas variacións formais do punto e a liña e as súas posibilidades creativas.
- Observar, comprender e avaliar os elementos propios das imaxes visuais sendo sensibles ás súas calidades plásticas.
- Comprender e aplicar o valor compositivo das -liñas visuais-.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Identificar e valorar as calidades visuais do punto e a liña en imaxes e producións propias e alleas.
- Valorar a consecución de estratexias propias na representación de formas mediante signos, puntos ou liñas.
- Saber utilizar a expresividade da liña e o punto coas súas posibilidades tonales en composicións a man alzada, estruturadas geométricamente ou máis libres e espontáneas.

Mostrar interese pola -modulación da liña- como unha forma de expresión evitando as composicións

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Experimenta co valor expresivo da liña e o punto e as súas posibilidades tonales aplicando distintos graos de dureza, distintas posicións do lapis de grafito ou de cor (tombado ou vertical) e exercendo presión na aplicación, en composicións a man alzada, estruturadas geométricamente ou máis libres e espontáneas.
- Experimenta e consegue a forma e o volume mediante a mestura óptica de puntos de cor.
- Analiza os ritmos lineais mediante a observación de elementos orgánicos na paisaxe, nos obxectos e en composicións artísticas, empregándoos como inspiración en creacións gráfico-plásticas.
- Identifica e valora a importancia do punto e a liña, analizando de maneira oral e gráfica imaxes e producións gráfico plásticas propias e alleas.

Ou.D. 2. As texturas

CONTIDOS

- A textura. Calidades simbólicas das texturas.

- Clasificación das texturas. Textura natural ou artificial. Textura orgánica ou xeométrica. A textura nas técnicas.
- A textura na arte. A textura no debuxo e a pintura. A textura na escultura. A textura na arquitectura.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Valorar o interese por coñecer a natureza das texturas e as súas múltiples aplicacións prácticas e estéticas.
- Saber crear composicións propias con variedade de texturas a través de diferentes técnicas e procedementos.
- Analizar texturas da contorna e do mundo da arte.
- Recoñecer a importancia da textura propia das superficies dos obxectos nos diversos campos de expresión artística.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar o grao de asimilación das texturas, e se se utilizaron adecuadamente os seus valores expresivos.
- Detectar o nivel de consecución de estratexias propias en canto á representación da superficie dun obxecto calquera.
- Saber diferenciar e identificar as distintas texturas superficiais (táctiles ou visuais, orgánicas ou xeométricas e naturais ou artificiais) analizando o proceso de xeración de cada unha delas.
- Valorar a creación de texturas como medio identificativo da intencionalidade expresiva.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Realiza composicións utilizando distintos recursos gráficos en cada caso (claroscuro, liñas, puntos, texturas, cores-).
- Experimenta coas témperas aplicando a técnica de diferentes formas e valorando as posibilidades expresivas segundo o grao de opacidade e a creación de texturas visuais cromáticas.
- Transcribe texturas táctiles a texturas visuais mediante as técnicas do fregado ou frottage, utilizándoas en composicións abstractas e figurativas.

Ou.D. 3. Natureza e expresividade da cor

CONTIDOS

- Natureza da cor.
- Cor luz. Mestura aditiva. A cor en dispositivos dixitais.
- Cor pigmento. Mestura sustractiva. A impresión por cuatricromía.
- Ordenación da cor: o círculo cromático. Cores complementarias.
- Simboloxía da cor.
- Dinámica da cor. As cores cálidas e frías.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender o comportamento natural da cor luz e da cor pigmento.
- Saber diferenciar, ordenar e reproducir os matices de cor, tanto en obxectos naturais como artificiais, por medio do círculo cromático.
- Recoñecer os aspectos psicolóxicos da cor na súa mensaxe visual, identificando as variacións que no seu significado producen os cambios de cor.
- Aprender a empregar a cor de forma creativa, valorando o seu simbolismo e aplicándoo con fins expresivos.
- Comprender o valor da cor na representación do espazo e o seu emprego en composicións gráfico-plásticas con este fin.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar e aplicar os coñecementos sobre composición e ordenación da cor tendo en conta as relacións establecidas entre eles.
- Diferenciar as características da cor na natureza e na arte, sendo capaz de reproducilos mediante a utilización de mesturas con finalidade expresiva.
- Identificar con criterio as finalidades simbólicas no uso da cor para a transmisión dunha mensaxe concreta, segundo a intencionalidade do autor.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

Diferenza entre a cor luz e a cor pigmento e as súas aplicacións.

- Experimenta coas cores primarias e secundarias estudando a síntese aditiva e sustractiva e as cores complementarias.
- Realiza composicións con diferentes técnicas gráficas para expresar sensacións por medio do uso da cor, con tons fríos e cálidos.
- Realiza modificacións da cor e as súas propiedades empregando técnicas propias da cor pigmento e da cor luz, aplicando o TIC, expresando sensacións en composicións sinxelas.
- Utiliza o papel como material, manipulándoo, rasgando ou encartando creando texturas visuais e táctiles para crear composicións e collages cromáticos matéricos.

Ou.D. 4. A luz e o claroscuro

CONTIDOS

- Natureza da luz. O fenómeno da luz. Contraste de luces e sombras: o claroscuro.
- Comportamento da luz. Influencia da luz na percepción do volume.
- A técnica do claroscuro.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber observar e analizar o comportamento da luz sobre as formas corpóreas e diferenciar as distintas calidades da luz artificial e da luz natural.
- Conseguir describir a luz e as sombras, como elementos que suxiren o efecto de volume.
- Recoñecer os tipos de iluminación sobre diferentes modelos, apreciando as súas calidades expresivas.
- Saber representar a sensación espacial de composicións volumétricas sinxelas co uso do claroscuro.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a influencia e a transmisión de sensacións que pode provocar o uso adecuado da luz nas obras artísticas.
- Investigar e practicar cos valores do claroscuro, demostrando interese no uso dos valores tonales propios da correcta iluminación.
- Diferenciar os pasos tonales na representación de corpos con caras planas ou de corpos suaves e graduais (difuminado) como nas superficies curvas ou redondeadas.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Experimenta a obtención de volumes a través do contraste de luces e sombras, tanto en formas naturais como en figuras xeométricas.
- Emprega o claroscuro para percibir a sensación volumétrica no plano, en formas e figuras sinxelas; así como en obras e imaxes fotográficas.
- Realiza composicións utilizando distintos recursos gráficos en cada caso (claroscuro, liñas, puntos, texturas, cores-).

- Valorar a comprensión da influencia que ten o estudo da luz nas obras artísticas.

-

Bloque II. A comunicación audiovisual

Ou.D. 5. A arte de comunicar

CONTIDOS

- O proceso de comunicación. O acto de comunicar.
- A mensaxe visual. O formato da imaxe e a súa mensaxe. A regra dos terzos. A imaxe e o son.
- Ilusións ópticas.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender o fenómeno de percepción visual e diferenciar con claridade entre o feito físico de visualizar e o proceso intelectual de interpretar.
- Analizar as aplicacións comunicativas da linguaxe visual: a información, a persuasión, a narración e a estética.
- Definir con claridade en que consiste -compor-, e coñecer os elementos que configuran a composición.
- Diferenciar os distintos formatos presentes nas obras artísticas, así como saber apreciar a importancia de encaixar correctamente as figuras representadas no formato escollido.
- Saber visualizar e apreciar as particularidades das ilusións ópticas e o seu proceso perceptivo e intelectual.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Realizar composicións aplicando diferentes recursos para transmitir mensaxes con distintos significados.
- Coñecer e identificar, en distintas composicións alternativas, a organización dos elementos mediante a aplicación de criterios compositivos.
- Coñecer e diferenciar os diferentes tipos de ilusión óptica e comprender o fenómeno polo que enganan á nosa percepción.

-

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Realiza a lectura obxectiva dunha imaxe identificando, clasificando e describindo a finalidade da mesma.
- Analiza os equilibrios e ritmos compositivos en imaxes gráficas e artísticas: formato e encaixe en composicións propias.
- Analiza as causas polas que se produce unha ilusión óptica aplicando coñecementos dos procesos perceptivos; identificando e clasificando diferentes ilusións ópticas.
- Deseña ilusións ópticas propias baseándose nas leis perceptivas.-

Ou.D. 6. A sociedade da información

CONTIDOS

- Interpretar mensaxes visuais. Significado e significante.
- Influencia da contorna. O xuízo da información recibida.
- Os recursos visuais. O caligrama.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Entender a importancia dos signos visuais, identificando significado e significante nun signo visual.
- Recoñecer os diferentes graos de iconicidad en imaxes presentes na contorna sociocultural, así como os aspectos denotativos e connotativos presentes nas mesmas.

- Saber ler e analizar imaxes de variada procedencia, distinguindo tanto os aspectos formais como a intencionalidade do autor.
- Identificar os diferentes recursos visuais, tales como a metáfora, aplicados na linguaxe publicitaria.
- Recoñecer e aplicar os elementos e procesos tipográficos na creación de imaxes caligráficas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Crear signos visuais que poidan transmitir informacións de maneira sinxela e inequívoca.
- Analizar correctamente imaxes publicitarias distinguindo con claridade os seus diferentes elementos formais e expresivos.
- Analizar imaxes de forma obxectiva e subxectiva, identificando elementos narrativos e recursos visuais aplicados á transmisión dunha mensaxe, sacando conclusións e interpretando o seu significado.
- Aplicar os recursos tipográficos, tanto analóxicos como dixitais, na creación de caligramas en base á transmisión dunha mensaxe propia.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Distingue significante e significado nun signo visual.
- Experimenta cos códigos socioculturais na transmisión dun concepto.
- Realiza a lectura obxectiva dunha imaxe identificando, clasificando e describindo os elementos da mesma.
- Analiza unha imaxe, mediante unha lectura subxectiva, identificando os elementos de significación, narrativos e as ferramentas visuais utilizadas, sacando conclusións e interpretando o seu significado.

Bloque III. A xeometría como soporte do proceso creativo

Ou.D. 7. Formas e elementos xeométricos básicos

CONTIDOS

- Xénese de elementos e formas básicas.
- Elementos xeométricos fundamentais. O punto. A liña. Dirección e posicións relativas entre rectas.
- Ángulos: Definición e características. Tipos. Posicións.
- A circunferencia e o círculo.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Entender como se xera o bidimensional e con iso as formas básicas, no interese de ser recoñecidas tanto na natureza como nas artes visuais.
- Coñecer e comprender sen ambigüidades as características e léxico que identifica aos distintos elementos constituíntes do entendemento xeométrico: concepto de paralelismo, perpendicularidad, tipos de liñas, ángulos, etc.
- Aprender a utilizar correctamente os lapis nas súas distintas durezas, así como os instrumentos propios do debuxo técnico: escuadra, cartabón e compás.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar, experimentar e descubrir composicións con elementos e formas básicas, en particular no ámbito dos obxectos da contorna inmediata, valorando a correcta descrición gráfica dos deseños.
- Demostrar, mediante o delineado de rectas con varias inclinacións e interlineados constantes, o interese, a precisión e bo manexo dos persoais (escuadra e cartabón), así como a limpeza e boa presentación dos traballos.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Emprega os persoais (escuadra e cartabón) para o trazado de paralelas, perpendiculares e rectas a 45° .
- Identifica os ángulos de 30° , 45° , 60° e 90° na escuadra e o cartabón.
- Crea deseños lineais co emprego adecuado da escuadra e o cartabón.
- Ensaia o manexo preciso do compás para a realización de construcións xeométricas e diferentes ornamentacións.

Ou.D. 8. Trazados xeométricos fundamentais

CONTIDOS

- Concepto de medida. Sistema métrico decimal. Sistema sexagesimal. Transporte e suma e diferenza de segmentos e ángulos.
- Distancia entre elementos xeométricos
- División dun segmento en partes iguais. Teorema de Tales.
- Lugares xeométricos básicos no plano. Aplicacións.
- Construción e operatividade con ángulos. Trazado de ángulos coa escuadra e o cartabón. Trazado de ángulos co compás. Operatividade con ángulos.
- División da circunferencia en partes iguais.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Aprender a realizar operacións con segmentos e ángulos con ferramentas de debuxo xeométrico.
- Razoar o concepto de distancia entre puntos, rectas e circunferencias para a súa posterior determinación gráfica.
- Razoar o concepto de lugar xeométrico nos trazados básicos: circunferencia, mediatriz dun segmento, bisectriz dun ángulo e mediana.
- Saber dividir a circunferencia en dúas, catro, seis ou oito partes iguais, co fin de deseñar xeometrías ornamentais con estruturas radiais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Saber medir, trasladar e operar (sumas e diferenzas) con segmentos e ángulos.
- Verificar a realización de composicións mediante medicións de rectas e ángulos con precisión e correcto manexo dos instrumentos de debuxo técnico.
- Diferenciar, con claridade, as características básicas de mediatriz e bisectriz no razoamento dos trazados e deseños xeométricos.
- Valorar a realización dos exercicios con limpeza e claridade

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Ensaia o manexo preciso do compás para a realización de construcións xeométricas e para transportar magnitudes e arcos de circunferencia.
- Divide a circunferencia en 4, 6, 8.. partes iguais, usando o compás para a creación dos elementos xeométricos que se posibilitan; así como o deseño de variada ornamentación.
- Suma ou resta ángulos positivos ou negativos e segmentos sobre unha recta usando adecuadamente as ferramentas xeométricas.
- Divide un segmento en partes iguais, aplicando o teorema de Tales.
- Executa correctamente a creación de trazados xeométricos básicos: bisectriz, mediatriz, mediana e construción de ángulos

Ou.D. 9. Formas poligonales regulares

CONTIDOS

- Triángulos. Definición e designación. Propiedades fundamentais. Clasificación e denominación dos triángulos. Liñas e puntos notables. Construción de triángulos.

- Cuadriláteros. Definición e designación. Propiedade fundamental. Clasificación e denominación dos cuadriláteros convexos. Construción de cuadriláteros.
- Formas poligonales. Elementos e denominación. Propiedades.
- Polígonos regulares inscritos nunha circunferencia mediante a división da devandita circunferencia.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Aprender a importancia que ten a xeometría das formas poligonales para o estudo da estrutura interna dos obxectos.
- Construír triángulos e cuadriláteros lembrando a súa clasificación e propiedades fundamentais.
- Saber dividir a circunferencia en dúas, catro, seis e oito partes iguais co fin de poder deseñar xeometrías ornamentais con estruturas radiais.
- Saber construír polígonos convexos e cóncavos ou estrelados para a súa aplicación ao deseño ornamental.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a diferenciación clara das características básicas de triángulos e cuadriláteros.
- Verificar se se razoou a representación correcta das formas e estruturas xeométricas de forma obxectiva.
- Recoñecer estruturas poligonales na arte, o deseño e a arquitectura, como, por exemplo, nos rosetones románicos e góticos.
- Valorar a creatividade e imaxinación na invención de estruturas modulares con redes triangulares e con mallas cadradas.
- Valorar a realización dos exercicios con limpeza e claridade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Clasifica calquera triángulo observando os seus lados e os seus ángulos.
- Constrúe un triángulo coñecendo dous lados e un ángulo, dous ángulos e un lado ou o seu tres lados, utilizando correctamente as ferramentas.
- Debuxa un triángulo rectángulo coñecendo a hipotenusa e un cateto.
- Clasifica correctamente calquera cuadrilátero.
- Constrúe calquera paralelogramo coñecendo dous lados consecutivos e unha diagonal.
- Constrúe correctamente polígonos regulares inscritos nunha circunferencia.
-

Ou.D. 10. Movementos no plano. Composicións modulares

CONTIDOS

- Movementos de formas bidimensionales. Translación. Xiro ou rotación. Simetría axial ou bilateral. Simetría central.
- A xeometría nos pavimentos. Composicións modulares.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber que os movementos no plano facilitan a representación das formas.
- Recoñecer a existencia de simetrías, presentes tanto nas formas da natureza como nas obras proxectadas polo home.
- Saber deseñar secuencias rítmicas suxeitas a ordenacións baseadas en espazos planimétricos (de redes triangulares regulares ou cadradas), incorporando a cor como factor de enriquecemento expresivo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar, no deseño de novas formas, a destreza na utilización de movementos no plano: translacións, xiros e simetrías.
- Saber deseñar, sobre redes poligonales, composicións modulares orixinais.
- Comprender que a disposición do módulo basee crea imaxes rítmicas ao utilizar distintas secuencias dunha mesma forma modular.
- Precisión e limpeza no trazado, atendendo á complexidade e maior número, tanto de módulos como de secuencias.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Aplica correctamente os conceptos de translación, xiro ou rotación e simetría nas formas planas; analizando a súa existencia tanto no plano como no espazo.
- Executa deseños aplicando repeticións, xiros e simetrías de módulos no plano.

5. ATENCIÓN E TRATAMENTO Á DIVERSIDADE ENTRE DISTINTOS NIVEIS

Non podemos esquecer o tratamento á diversidade que debe producirse desde o momento en que se detectan distintos niveis de coñecementos e actitudes entre alumnos. No entanto, a complexidade que leva desenvolver atención á diversidade fai necesario que sexan os propios centros os encargados de regular esta situación, cada día máis frecuente.

Para que un manual de Educación plástica, visual e audiovisual poida contribuír a esta tarefa, nos seus contidos e nas súas actividades prácticas debe ter en conta esa situación real de traballo. En todos os nosos libros e/ou manuais, a atención á diversidade está contemplada principalmente nas actividades prácticas propostas, as cales responden a tres niveis de dificultade: baixa (1), media (2) e alta (3), segundo os seguintes parámetros:

- Nivel de dificultade 1: cando, con facilidade, o alumno/a pode resolver a actividade pondo interese na comprensión da proposta e tendo en conta os conceptos básicos establecidos en etapas anteriores.
- Nivel de dificultade 2: cando o alumno/a poida desenvolver a actividade cheñendo en conta, unicamente, os conceptos estudados na Unidade Deidáctica coa que estea a traballar.
- Nivel de dificultade 3: cando o alumno/a necesite manexar conceptos vistos noutras Unidades e mesmo necesite manexar varias fontes para resolver con plena satisfacción a actividade proposta.

Así mesmo, propóñense actividades de reforzo e de ampliación compatibles coas propostas incluídas no libro, de maneira que maticen exponementos establecidos, facéndoos máis sinxelos ou máis complicados segundo os intereses e as necesidades. Por tanto, o profesor/a pode elixir en todo momento as actividades máis adecuadas para cada alumno/a, grupo de alumnos ou situación particular da clase.

Na atención á diversidade convén intensificar a relación das actividades plástico-visuais con outras áreas, xa que a aprendizaxe a través das imaxes pode ser moi adecuado para moitos destes.

Á hora de avaliar deberanse ter en conta os seguintes aspectos:

- Delimitación dos obxectivos específicos a avaliar.
 - Tipo e modo de recollida de información.
 - Forma de xerar criterios e xuízos.
 - Decisións ao redor de valorar a diversidade de capacidades de alumnos/as que integran o grupo e que, por unhas ou outras razóns, ofrece a realidade da aula.
- Con estas consideracións trátase, en definitiva, de reducir os desaxustes que se producen na formación dos adolescentes e de facer máis positiva e eficaz a acción do profesorado no exercicio da súa profesión.

-

6. CONSIDERACIÓNS METODOLÓXICAS

É incuestionable a importancia da imaxe no mundo actual. Procedentes da natureza, os medios de comunicación, a publicidade ou a cultura, centos delas alcázanos cada día cos máis diversos fins e as máis distintas configuracións. En consecuencia, se vivimos nun mundo de imaxes onde a linguaxe da forma resulta básico e, á súa vez, configurador do propio ser humano -en canto individuo social- non cabe dúbida de que o principio xeral ha de ser:

«Desenvolver nos alumnos e alumnas as súas capacidades de Descubrimento, Experimentación e Creación plástico-visual, preparándolles para comprender e transmitir imaxes da súa contorna natural como parte da súa formación integral».

A este principio xeral responde o deseño do curso. Tanto os contidos conceptuais como as propostas operativas e as verificacións de autoevaluación queren ser instrumentos que axuden á aprendizaxe, ao aproveitamento do tempo e á organización do traballo na aula. As láminas e fichas, con temática moi orientada e técnica de execución aberta ás posibilidades e actitudes de cada alumno/a, evita a perda de tempo que supón ditar datos e enunciados ou repartir fotocopias coas formulacións de cada actividade. Por outra banda, as prácticas non pretenden ser exhaustivas e plan-tean os traballos que adoitan ser comúns aos distintos enfoques que poida dar á materia cada profesor/a.

Ademais das propostas operativas -que son traballos individuais que sir-ven, sobre todo, para seguir as exposicións teóricas xunto a explicacións do profesor/a- é conveniente expor actividades e proxectos prácticos en equipo sobre análise e estudo dos elementos da contorna, o que debe traer consigo debates na aula.

Desde o punto de vista metodolóxico, o proxecto curricular ten sempre presente os seguintes principios:

- A adecuación dos contidos cos obxectivos e os medios para conseguílos.
- O enfoque das propostas operativas coas súas actividades de verificación, de maneira que proporcionen unha aprendizaxe activa, en tanto que promoven a construción de conceptos.
- A orientación significativa da aprendizaxe, partindo de organizadores que axuden á análise dos novos coñecementos, así como propondo elementos motivadores.
- A formulación de actividades colectivas en pequenos grupos, para contrastar a elaboración e crear actitudes de colaboración.
-

7. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PLÁSTICA E VISUAL Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS BÁSICAS

A lei de educación (GABE) entende por **«competencia»** a capacidade de poñer en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diferentes, os coñecementos, as habilidades e as actitudes persoais adquiridos.

As competencias teñen tres compoñentes: un *saber* (un contido), un *saber facer* (un procedemento, unha habilidade, unha destreza, ...) e un *saber ser* ou *saber estar* (unha actitude determinada).

A Educación plástica e visual contribúe á adquisición de distintas competencias básicas a través dos obxectivos (propósitos) que correlativamente, en cada unha delas, relaciónanse:

- **Competencia artística e cultural:**

- *Ampliar o coñecemento dos diferentes códigos artísticos e da utilización das técnicas e os recursos que lles son propios.*

- *Aprender a mirar, ver, observar e percibir.*
- *Apreciar os valores estéticos e culturais das producións artísticas.*
- *Experimentar e investigar con diversidade de técnicas plásticas e visuais.*
- *Ser capaz de expresarse a través da imaxe.*
- **Competencia en comunicación lingüística:**
 - *Aprendizaxe e uso de conceptos e palabras específicas da materia.*
 - *Paralelismo estrutural entre a linguaxe plástica e verbal.*
- **Autonomía e iniciativa persoal:**
 - *Desenvolver estratexias de planificación, de previsión de recursos, de anticipación e avaliación de resultados.*
 - *Estimular o espírito creativo, a experimentación, a investigación e a autocrítica para fomentar a iniciativa e autonomía persoal.*
- **Competencia social e cidadá:**
 - *Traballar en equipo e promover actitudes de respecto, tolerancia, cooperación e flexibilidade.*
 - *Adquirir habilidades sociais.*
 - *Traballar con ferramentas propias da linguaxe visual, que inducen ao pensamento creativo e á expresión de emocións, vivencias e ideas.*
 - *Formular experiencias directamente relacionadas coa diversidade de respostas ante un mesmo estímulo e a aceptación das diferenzas.*
- **Competencia para aprender a aprender:**
 - *Habituar a reflexionar sobre os procesos de traballo e de estudio.*
 - *Levar a cabo propostas de experimentación creativas que impliquen a toma de conciencia das propias capacidades e recursos, así como a aceptación dos propios erros como instrumento de mellora.*
- **Competencia matemática:**
 - *Aprender a desenvolverse con comodidade a través da linguaxe simbólica.*
 - *Afondar no coñecemento de aspectos espaciais da realidade mediante a xeometría e a representación obxectiva das formas.*
- **Tratamento da información e competencia dixital:**
 - *Recoñecer a importancia da imaxe como soporte da información.*
 - *Utilizar recursos tecnolóxicos específicos.*
- **Competencia no coñecemento e a interacción co mundo físico:**
 - *Utilizar procedementos relacionados co método científico como a observación, a experimentación e o descubrimento, e a reflexión e a análise posterior.*
 - *Introducir valores de sustentabilidade e reciclaxe en canto ao emprego de materiais para a creación de obras propias, análise de obras alleas e conservación do patrimonio cultural.*

Nótese como as competencias son interdependentes, de modo que algúns elementos delas se entrecruzan ou abordan perspectivas complementarias. Ademais, o

desenvolvemento e a utilización de cada unha require á súa vez das demais. Nalgúns casos esta relación é especialmente intensa. Por exemplo, algúns elementos esenciais das competencias en comunicación lingüística, aprender a aprender ou tratamento da información e competencia dixital, están estreitamente relacionados entre si e, xuntos, forman a base para o desenvolvemento e o emprego do resto das competencias. Do mesmo xeito, a resolución de problemas, a actitude crítica, a xestión das emocións, a iniciativa creativa ou a toma de decisións con avaliación do risco, involucran diversas competencias.

8. ATENCIÓN E TRATAMENTO Á DIVERSIDADE ENTRE DISTINTOS NIVEIS

Non podemos esquecer o tratamento á diversidade que debe producirse dende o momento en que se detectan distintos niveis de coñecementos e actitudes entre alumnos. Non obstante, a complexidade que leva consigo desenvolver a atención á diversidade fai necesario que sexan os propios centros os encargados de regular esta situación, cada día máis frecuente.

Para que un libro de Educación Plástica e Visual poida contribuír a esta tarefa, nos seus contidos e nas súas actividades prácticas debe ter en conta esa situación real de traballo. En todos os nosos libros e/ou manuais, a atención á diversidade está contemplada principalmente nas actividades prácticas propostas, as cales responden a tres niveis de dificultade: baixa (1), media (2) e alta (3), segundo os seguintes parámetros:

- **Nivel de dificultade 1:** cando, con facilidade, o alumno/a pode resolver a actividade poñendo interese na comprensión da proposta e tendo en conta os conceptos básicos establecidos en etapas anteriores.
- **Nivel de dificultade 2:** cando o alumno/a poida desenvolver a actividade tendo en conta, unicamente, os conceptos estudados na Unidade Didáctica coa que estea a traballar.
- **Nivel de dificultade 3:** cando o alumno/a necesite manexar conceptos vistos noutras Unidades e mesmo necesite manexar varias fontes para resolver.

Así mesmo, propóñense actividades de reforzo e de ampliación compatibles coas propostas incluídas no libro, de maneira que maticen as formulacións establecidas, facéndoos máis sinxelos ou máis complicados segundo os intereses e as necesidades.

Polo tanto, o profesor/a pode elixir en todo momento as actividades máis axeitadas para cada alumno/a, grupo de alumnos ou situación particular da clase.

Na atención á diversidade convén intensificar a relación das actividades plástico-visuais con outras áreas, xa que a aprendizaxe a través das imaxes pode ser moi axeitada para moitos destes.

Á hora de avaliar deberanse ter en conta os seguintes aspectos:

- **Delimitación dos obxectivos específicos a avaliar.**
- **Tipo e modo de recollida de información.**
- **Forma de xerar criterios e xuízos.**
- **Decisións en torno a valorar a diversidade de capacidades de alumnos/ás que integran o grupo e que, por unhas ou outras razóns, ofrece a realidade da aula.**

Con estas consideracións trátase, en definitiva, de reducir os desaxustes que se producen na formación dos adolescentes e de facer máis positiva e eficaz a acción do profesorado no exercicio da súa profesión.

MINIMOS EXIXIBLES PARA A OBTENCIÓN DUNHA AVALIACIÓN POSITIVA:

A LINGUAXE VISUAL- Identificar cales son os elementos da comunicación visual. Clasificar imaxes con finalidades informativa, expresiva e estética. Coñecer os medios de creación clásicos de imaxes e os de recente aparición.

A FORMA- Utilizar de forma creativa os elementos configuradores das formas bidimensionais e tridimensionais.

A COR- Entender os conceptos de cor luz e cor pigmento. Realizar escalas cromáticas. Pintar un círculo cromático distinguindo as cores primarias e secundarias. Pintar composicións harmónicas e de contraste. Expresar sentimentos e emocións mediante a cor.

A TEXTURA -Identificar a textura como un elemento plástico. Clasificar texturas naturais, artificiais, visuais e táctiles.

A IMAXE DIXITAL- Utilizar a cámara dixital e o ordenador para crear imaxes artísticas.

DEBUXO TECNICO- Trazado correcto de paralelas, perpendiculares e ángulos con escuadra e cartabón,. Uso do compás: bisectriz dun ángulo, ángulos de 45,60 e 30 grados. Estra de 8 puntas.

FIGURAS XEOMÉTRICAS- Teorema de Thales. Debuxar polígonos de 3,4,6 e 8 lados. Estrela de 6 puntas, trisquel celta.

A OBRA TRIDIMENSIONAL- Seleccionar imaxes de esculturas de vulto redondo e relevos. Clasificalas en función do material. Modelado en arxila.

A COMPOSICIÓN- Organización da composición mediante formas xeométricas. Figuras iguais e semellantes. Elaborar módulos xeométricos.

A REPRESENTACIÓN DO VOLUME- Representar as vistas dun obxecto. Construír poliedros con cartolina. Debuxo de perspectiva cabaleira e isométrica

A REPRESENTACION DO ESPAZO- Fundamentos da perspectiva cónica dun punto de fuga. Representación do espazo mediante a diferenza de tamaño, a superposición e o claroscuro. Coleccionar fotos con puntos de fuga.

A FOTOGRAFIA E O CINEMA- Transformar fotografías mediante a fotocopiadora e as técnicas artísticas. Fabricar un visor e practicar diferentes tipos de planos e ángulos. Traballo en equipo de fotografía ou vídeo.

EDUCACIÓN PLÁSTICA VISUAL Y AUDIOVISUAL

3º ESO

1. INTRODUCCION E CONTEXTUALIZACIÓN	5
2. OBXECTIVOS XENERAIS	7
3. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PLÁSTICA, VISUAL E AUDIOVISUAL Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS CRAVE	8
4. CONTIDOS, OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES POR UNIDADES DIDÁCTICAS	
I. Elementos configuradores da linguaxe visual	12
II. As linguaxes audiovisuais	16
III. A xeometría como soporte do proceso creativo	19
IV. Os sistemas de representación no debuxo técnico	24
5. ATENCIÓN E TRATAMENTO Á DIVERSIDADE ENTRE DISTINTOS NIVEIS	27
6. CONSIDERACIÓNS METODOLÓXICAS	28

-

1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN.

A Educación Plástica, Visual e Audiovisual nace da necesidade de potenciar no estudante a capacidade de comprender os estímulos visuais que recibe, e expresarse, á súa vez, a través das súas propias mensaxes visuais. En definitiva, a materia introduce ao alumno/a en un mundo de comunicación especialmente rico e variado.

O punto de partida cara á adquisición deste medio de comunicación -a linguaxe plástica, visual e audiovisual- debe ser a realidade cotiá, tanto a que proporciona a natureza como a desenvolvida polo home: prensa, deseño, cinema, televisión, imaxe dixital, contorna multimedia, etc.

Durante a Secundaria a área de Plástica, Visual e Audiovisual non debe constituír unha introdución ao mundo da Historia da arte, senón unha reflexión acerca da multitude de estímulos visuais que recibimos na nosa vida cotiá e cuxa identificación e comprensión resulta fundamental para lograr unha comunicación plena coa nosa contorna. Se desde todos os ámbitos fálase de que nos achamos inmersos na «cultura da imaxe», parece evidente que a comprensión da linguaxe visual debe ser

un punto de especial atención na formación dos alumnos, precisamente nunha idade na que a imaxe se fai un elemento esencial na comunicación.

Aqueles que son capaces de observar con detenimento a súa contorna (ou pensar nunha idea), comprender eficazmente a súa esencia e expresala por medio dalgún medio artístico teñen ao seu alcance a linguaxe de comunicación perfecta. Pero como calquera linguaxe debe estudarse e utilizarse regularmente. Por iso, ese manual desenvolve, gradualmente, as capacidades de observación, argumentación, dedución, análise, síntese e categorización das imaxes, así como un sentido crítico cada vez máis sólido e personalizado.

Ao longo de doce Unidades Didácticas, «Observar, Comprender, Expresar» introduce ao lector no mundo da comunicación visual. Os tres termos que lle dan nome interrelaciónanse profundamente, entendendo que se trata dun proceso ao que non pode faltarlle ningún dos seus pasos. Para expresar, antes hai que comprender; e para interpretar é preciso, primeiro, observar.

Como primeiro paso na linguaxe visual e audiovisual ofrécese, en primeiro lugar, a síntese á interpretación do que os nosos ollos nos mostran; neste caso, a forma na que se debe observar: os elementos configuradores da linguaxe visual. É o bloque que oficialmente o Real Decreto 1105/2014 denomina -Expresión Plástica- en aras de dar continuidade ás denominacións apuntadas en cursos anteriores da Educación Primaria.

Os tres seguintes bloques analizan tres aspectos fundamentais: o poder de comunicación e a innovación presente nas linguaxes audiovisuais, o valor da xeometría como soporte do proceso creativo e a importancia dos conceptos sobre os sistemas de representación no debuxo técnico e na comunicación gráfico-plástica.

A aprendizaxe e utilización de conceptos como o signo, a textura, a luz, a cor, a xeometría das formas e a proporción, o movemento e a secuenciación, a composición e a representación obxectiva do volume ou as perspectivas, colocan ao alumno/a en a mellor disposición para expresar aquilo que foi observado e interpretado.

Un breve anexo ao final do libro ocúpase de familiarizar ao alumno coas técnicas secas, húmidas e dixitais. Os lapis de cores ou de grafito, os programas informáticos, os rotuladores ou as témperas pasarán a ser inmejorables compañeiros de viaxe no apaixonante mundo visual que nos rodea, un mundo cheo de fantasía e creatividade.

A natureza da área permite establecer unhas bases conceptuais comúns a través de toda a Educación Secundaria proporcionando continuidade no tratamento dos contidos, de modo que o alumno/a poida relacionar os novos cos xa aprendidos e experimentados. Por iso, a grandes liñas, os bloques de contidos mantéñense en todos os cursos e presentan unha clara estrutura da sintaxe das linguaxes plásticas, axudando a desenvolver as capacidades e destrezas da área.

Todas as propostas, baixo unha formulación metodolóxica innovadora, están estruturadas en forma de secuencias que se configuran a partir da suma de actividades enlazadas unhas con outras e presentadas nunha orde determinada, atendendo a criterios naturais de progresión. Un proceso graduado e secuenciado que ten por obxecto facilitar ao alumnado a adquisición e integración de aprendizaxes de forma coherente e contribuír ao desenvolvemento integral da súa autonomía. En definitiva, un Manual teórico-práctico que perfecciona a Observación, esclarece a Comprensión e proporciona a inspiración e o coñecemento que fan posible a Expresión de solucións creativas e enxeñosas.

Partindo da proximidade e interese que o alumnado mostra cara ás novas tecnoloxías da información e a comunicación (TIC), é fundamental ofrecerlle a posibilidade de experimentar con diferentes programas e aplicacións dixitais que lle permitan coñecer os recursos que ofrecen dentro da creación, comunicación e expresión artística, promovendo un uso responsable e educativo. A utilización das novas tecnoloxías como metodoloxía permítenos profundar e indagar no espazo expositivo

que ofrece Internet así como nas fontes informativas e aplicacións artísticas que alberga. Recoméndase recorrer ás mesmas para apoiar o proceso de ensino-aprendizaxe dos contidos a través de documentación audiovisual. Isto leva a necesidade de ter dispoñibles computadores e outros dispositivos electrónicos na aula que favorezan o desenvolvemento destes contidos fundamentais na sociedade actual.

Esta materia contribúe a desenvolver, de maneira transversal, aptitudes como a creatividade, a iniciativa, o traballo en equipo, a confianza nun mesmo e o sentido crítico, promovendo comportamentos favorables á relación, cooperación, solidariedade, non discriminación e participación; axudando a promover prácticas eficaces de planificación, esforzo e rigor no traballo, estima e respecto pola produción propia e a dos demais.

-

2. OBXECTIVOS XERAIS

Considerando que a relación dos alumnos coa contorna gráfica-plástico e visual establécese nas dúas coordenadas saber ver e saber facer, faise necesario incidir en que para poder chegar ao «saber facer» é preciso dispoñer dun coñecemento mínimo de técnicas, recursos e capacidade elemental de percibir visualmente e de assimilar conceptos, para poder pasar posteriormente a desenvolver un certo grao de destreza.

Os obxectivos xerais fixados han de reflectir a aprendizaxe dunha serie de contidos básicos, desde o punto de vista dunha cultura perceptiva e unhas capacidades expresivas, no marco dunha educación formativa integral.

A orde secuencial dos obxectivos non pretende ser ríxido, unicamente trata de reflectir as capacidades que desenvolverán os alumnos/as na súa aprendizaxe:

1. Observar, percibir, interpretar de forma crítica as imaxes e as formas da contorna, sendo sensible ás súas calidades plásticas, estéticas e funcionais.
2. Apreciar os valores culturais e estéticos -identificando, interpretando e valorando os seus contidos- e enténdelos como parte da diversidade cultural, contribuíndo ao seu respecto, conservación e mellora.
3. Recoñecer o carácter instrumental da linguaxe plástica e visual como medio de expresión en si mesmo e pola súa utilidade para outras áreas de coñecemento, dados os seus valores descritivos, espaciais, comunicativos, metodolóxicos e experimentais.
4. Expresarse con creatividade, mediante as ferramentas da linguaxe plástica e visual e saber relacionalas con outros ámbitos do coñecemento.
5. Utilizar a linguaxe gráfica-plástico para representar emocións e sentimentos, vivencias e ideas, contribuíndo á comunicación, reflexión crítica e respecto entre as persoas.
6. Utilizar os diversos materiais, técnicas e procedementos básicos adecuados para a realización de imaxes; valorando a creatividade, os hábitos de observación, a precisión, o rigor e a pulcritude, así como o esforzo e a superación das dificultades.
7. Representar corpos e espazos simples mediante o uso da perspectiva, as proporcións e a representación das calidades das superficies e o detalle, de maneira que sexan claros e eficaces para a comunicación.
8. Observar e describir gráficamente as formas e obxectos da contorna natural, urbano e doméstico, captando o carácter e a disposición das partes no conxunto e evidenciando a constancia da súa estrutura sobre a aparencia; todo iso en función do espazo e do punto de vista adoptado.

9. Planificar e reflexionar, individual e colectivamente, sobre o proceso de realización dunha obra, partindo duns obxectivos prefijados, e revisar e valorar, ao final de cada fase, o estado da súa consecución.

3. CONTRIBUCIÓN DA ÁREA DE EDUCACIÓN PLÁSTICA, VISUAL E AUDIOVISUAL Á ADQUISICIÓN DAS COMPETENCIAS CRAVE

A lei de educación entende por «competencia» a capacidade de pór en práctica de forma integrada, en contextos e situacións diferentes, o coñecemento, as habilidades e as actitudes persoais adquiridos.

As competencias teñen tres compoñentes: un -saber- (un contido), un -saber facer- (un procedemento, unha habilidade, unha destreza-) e un -saber ser -ou -saber estar- (unha actitude determinada).

A Educación plástica, visual e audiovisual, polo seu carácter teórico-práctico e integrador, contribúe á adquisición de todas as competencias crave a través dos obxectivos (propósitos) que correlativamente, en cada unha delas, relaciónanse:

- Competencia en comunicación lingüística:
 - Aprendizaxe e uso de conceptos e palabras específicas da materia.
 - Paralelismo estrutural entre a linguaxe plástica e verbal.
- Competencia matemática e competencias básicas en ciencia e tecnoloxía:
 - Aprender a desenvolverse con comodidade a través da linguaxe simbólica.
 - Profundar no coñecemento de aspectos espaciais da realidade mediante a xeometría e a representación obxectiva das formas.
 - Utilizar procedementos relacionados co método científico como a observación, a experimentación e o descubrimento, e a reflexión e o análise posterior.
- Competencia dixital:
 - Recoñecer a importancia da imaxe como soporte da información, utilizando as Tecnoloxías da Información e a Comunicación como medio de procura e selección de información, con uso crítico e reflexivo, así como a súa transmisión en diferentes soportes para a realización de proxectos.
 - Utilizar aplicacións ou programas informáticos para a creación e manipulación de imaxes e documentos audiovisuais.
- Competencia para aprender a aprender:
 - Habituar a reflexionar sobre os procesos de traballo e de estudo.
 - Levar a cabo propostas de experimentación creativas que impliquen a toma de conciencia das propias capacidades e recursos, así como a aceptación dos propios erros como instrumento de mellora.
 - Traballar en equipo e promover actitudes de respecto, tolerancia, cooperación e flexibilidade.
- Competencias sociais e cívicas:
 - Adquirir habilidades sociais.
 - Traballar con ferramentas propias da linguaxe visual, que inducen ao pensamento creativo e á expresión de emocións, vivencias e ideas.
 - Expor experiencias directamente relacionadas coa diversidade de respostas ante un mesmo estímulo e a aceptación das diferenzas.
 - Introducir valores de sustentabilidade e reciclaxe en canto ao emprego de materiais para a creación de obras propias, análises de obras alleas e conservación do patrimonio cultural.
 - Sentido de iniciativa e espírito emprendedor:
 - Desenvolver estratexias de planificación, de previsión de recursos, de anticipación e avaliación de resultados.
 - Estimular o espírito creativo, a experimentación, a investigación e a autocrítica para fomentar a iniciativa e autonomía persoal.

- Fomentar a habilidade para traballar tanto individualmente como de maneira colaborativa potenciando a capacidade de pensar de forma creativa, o pensamento crítico e o sentido da responsabilidade.
- Conciencia e expresións culturais:

Esta competencia implica coñecer, comprender, apreciar e valorar con espírito crítico, cunha actitude aberta e respectuosa, as diferentes manifestacións culturais e artísticas, utilízalas como fonte de enriquecemento e goce persoal e consideralas como parte da riqueza e patrimonio dos pobos. De aí, os obxectivos ou propósitos que se relacionan:

- Ampliar o coñecemento dos diferentes códigos artísticos e de utilización das técnicas e os recursos que lles son propios.
- Aprender a mirar, ver, observar e percibir.
- Apreciar os valores estéticos e culturais das producións artísticas.
- Experimentar e investigar con diversidade de técnicas plásticas e visuais.
- Ser capaz de expresarse a través da imaxe.

Nótase como as competencias son interdependientes, de modo que algúns elementos delas entrecrúzanse ou abordan perspectivas complementarias. Ademais, o desenvolvemento e a utilización de cada unha require á súa vez das demais. Nalgúns casos esta relación é especialmente intensa. Por exemplo, algúns elementos esenciais das competencias en comunicación lingüística, aprender a aprender ou tratamento da información e competencia dixital, están estreitamente relacionados entre si e, xuntos, forman a base para o desenvolvemento e o emprego do resto das competencias. Da mesma maneira, a resolución de problemas, a actitude crítica, a xestión das emocións, a iniciativa creativa ou a toma de decisións con avaliación do risco, involucren diversas competencias.

4. CONTIDOS, OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, CRITERIOS DE AVALIACIÓN E ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES POR UNIDADES DIDÁCTICAS

Os contidos (anteriormente descritos como conceptos, procedementos e actitudes) para o Primeiro Ciclo de Educación Secundaria no seu Nivel II, hanse distribuído en DOCE Unidades Didácticas, organizadas en catro bloques temáticos, para favorecer a comprensión e aprendizaxe de forma lóxica, amena e sinxela; os conceptos de cada unidade e bloque interrelaciónanse para conformar unha síntese da contidos da área.

Desta forma, o tres bloques marcados pola LOMCE -Expresión plástica, Comunicación Audiovisual e Debuxo técnico- convértense en catro bloques temáticos facilmente adaptables a calquera proxecto curricular da aula.

O inicio do curso vai precedido por un capítulo introductorio sobre materiais e técnicas de debuxo e pintura.

A aprendizaxe debe ser froito dunha intensa actividade por parte do estudante baseada na observación, a relación entre os coñecementos, a análise e comprobación dos mesmos e o intercambio de puntos de vista cos compañeiros e co profesor.

Materiais e técnicas de debuxo e pintura

CONTIDOS

- Materiais de debuxo e pintura: Lapis de grafito, escala de dureza das minas. Lapis de cor. Rotuladores. Ceras. Témperas.
- Materiais para debuxo xeométrico: Escuadra e cartabón, posición idónea dos persoais para o trazado xeométrico. Regras: regra común, o dobre ou tripe decímetro. Goniómetro. Compás, mantemento e control do compás, afiado do compás.
- Materiais complementarios: Goma de borrar. Sacapuntas. Pegamento en barra. Coitelas. Tesoiras. Soportes: papel, táboa e lenzo.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Recoñecer os diferentes medios de debuxo e pintura necesarios para traballar na aula.
- Distinguir as diferentes calidades expresivas de cada un destes materiais.
- Coñecer os soportes fundamentais para a aplicación das diferentes técnicas, así como os materiais complementarios que poden ser de utilidade en determinados momentos.
- Coñecer os materiais imprescindibles (escuadra, cartabón, regra e compás) para levar a cabo construcións xeométricas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a atención na comprensión dos diferentes medios e técnicas de debuxo e pintura, así como as súas variadas calidades plásticas e expresivas.
- Coñecer e aplicar as posibilidades expresivas das técnicas gráfico-plásticas secas, húmidas e mixtas en composicións persoais e colectivas.
- Verificar o emprego dos conceptos aprendidos neste capítulo introdutorio nas prácticas propostas nas Ou.D. que se desenvolven neste curso.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Mostra iniciativa na actividade diaria da aula valorando e avaliando o traballo propio e alleo en todo o proceso creativo de maneira crítica e respectuosa.
- Mantén o seu espazo de traballo e o seu material en perfecta orde e estado, e achegándoo á aula cando é necesario para a elaboración das actividades.

-

Bloque I. Elementos configuradores da linguaxe visual

Ou.D. 1. Signos, formas e texturas

CONTIDOS

- O punto como signo gráfico-plástico. O punto e a súa expresividade. O puntillismo. O punto na imaxe impresa e o punto dixital.
- A liña como elemento de expresión. A liña e a súa expresividade. A liña na creación de formas. A liña na obtención do volume.
- A forma. A forma e os seus tipos. Posicións relativas. Formas xeométricas e orgánicas.
- A textura. Características tipolóxicas das texturas: táctil e visual; naturais e artificiais; e orgánicas ou xeométricas.
- A textura na arte: a textura no debuxo e a pintura, na escultura e na arquitectura.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber describir o concepto de signo e textura e as súas calidades na linguaxe visual.
- Experimentar as diferentes formas do punto, da liña e das texturas gráficas, pictóricas e plásticas en traballos propios.
- Analizar formas e texturas da contorna e do mundo da arte.
- Recoñecer a importancia de formas e texturas nos diversos campos de expresión artística.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar e verificar o grao de asimilación dos conceptos de signo, forma e textura, e se se utilizaron adecuadamente os seus valores expresivos.
- Detectar o nivel de consecución de estratexias propias en canto á representación da forma utilizando signos.
- Saber diferenciar e identificar as diferentes texturas superficiais (táctiles ou visuais, orgánicas ou xeométricas e naturais ou artificiais), analizando o proceso de xeración de cada unha delas.
- Valorar a personalización de texturas de ideación propia como medio de afirmación da personalidade e interiorización do contido.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Experimenta co valor expresivo da liña e o punto e as súas posibilidades tonales aplicando distintos graos de dureza, distintas posicións do lapis de grafito ou de cor

(tombado ou vertical) e exercendo presión na aplicación, en composicións a man alzada, estruturadas geométricamente ou máis libres e espontáneas.

- Analiza os ritmos lineais mediante a observación de elementos orgánicos na paisaxe, nos obxectos e en composicións artísticas, empregándoos como inspiración en creacións gráfico-plásticas.

Ou.D. 2. Cor e creatividade

CONTIDOS

- Percepción e natureza da cor. Xénese da cor. A luz e o espectro visible.
- Cor luz. Mestura aditiva. Cor pigmento. Mestura sustractiva.
- Ordenación bidimensional da cor: o círculo cromático.
- Ordenación e movemento da cor no espazo: Ton ou cor, luminosidade ou valor e saturación ou intensidade.
- Comportamento e acción da cor. Tons fríos. Tons cálidos. As cores complementarias. Dinámica e perspectiva da cor.
- Harmonías cromáticas. Harmonía monocromática, por triadas, por analogía e policromática.
- O poder simbólico da cor.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender os comportamentos da cor luz e da cor pigmento (materia).
- Saber diferenciar, ordenar e reproducir os matices de cor na natureza, na arte e nos obxectos que nos rodean, atendendo ás súas propiedades: ton, luminosidade e saturación.
- Recoñecer os aspectos psicolóxicos da cor na súa mensaxe visual, identificando as variacións que no seu significado producen os cambios de cor.
- Aprender a empregar a cor de forma creativa mediante dúas técnicas: o uso de cores planas e o cambio cromático, valorando o seu simbolismo.
- Coñecer as características máis relevantes da pintura impresionista diferenciándoa da doutros movementos artísticos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar e aplicar os parámetros da cor (ton, saturación e luminosidade), tendo en conta as relacións de harmonía e contraste entre eles.
- Diferenciar as características da cor na natureza e na arte, sendo capaz de reproducilos mediante a utilización de mesturas con finalidade expresiva.
- Identificar algunhas das obras máis importantes do Impresionismo atendendo ás súas calidades plásticas, así como aos artistas máis relevantes do devandito movemento.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Diferenza entre a cor luz e a cor pigmento e as súas aplicacións.
- Experimenta coas cores primarias e secundarias estudando a síntese aditiva e sustractiva e as cores complementarias.
- Realiza composicións con diferentes técnicas gráficas para expresar sensacións por medio do uso da cor, con tons fríos e cálidos.
- Interpreta obras pictóricas mediante unha harmonía cromática facendo uso de cores análogas.
- Realiza modificacións da cor e as súas propiedades empregando técnicas propias da cor pigmento e da cor luz, aplicando o TIC, expresando sensacións en composicións sinxelas.

Ou.D. 3. Luces e sombras

CONTIDOS

- Natureza da luz. O fenómeno da luz. Contraste de luces e sombras: o volume.
- Influencia da luz na percepción dos obxectos: luz frontal, luz cenital, contraluz, luz lateral e luz inferior.
- Comportamento da luz. Gama de luminosidade e valor tonal.
- Captura da luz: o claroscuro. Tres pasos crave.
- A luz na arte da pintura e a fotografía.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber observar e analizar o comportamento da luz sobre as formas corpóreas, diferenciando as calidades da luz artificial e da luz natural.
- Describir a luz e as sombras como elementos que suxiren o efecto de volume.
- Recoñecer os distintos tipos de iluminación sobre diferentes modelos, apreciando as súas calidades expresivas.
- Desenvolver destrezas na elaboración de propostas en cores acromáticas ou cores neutros (branco, negro e gama de grises).

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Verificar o grao de comprensión dos diferentes tipos de iluminación (natural ou artificial, directa ou reflectida, cenital ou inferior, etc.) e dos seus variados valores simbólicos e expresivos.
- Comprobar a correcta asimilación do concepto de claroscuro e do seu utilización na creación de efectos de tridimensionalidad.
- Investigar, experimentar e practicar coas técnicas do claroscuro na representación de bodegóns, obxectos e formas xeométricas simples.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Experimenta a obtención de volumes a través do contraste de luces e sombras, tanto en formas naturais como en figuras xeométricas.
- Emprega o claroscuro para percibir a sensación volumétrica no plano, en formas e figuras sinxelas.
- Realiza composicións utilizando distintos recursos gráficos en cada caso (claroscuro, liñas, puntos, texturas, cores-).
 - Valorar a comprensión da influencia que ten o estudo da luz nas obras artísticas.

Ou.D. 4. A composición

CONTIDOS

- Compor.
- Elementos da composición na linguaxe visual. As masas e as súas relacións. Relación figura-fondo. As liñas mestras. Composicións estáticas e dinámicas.
- Formato e encaixe.
- O ritmo visual na composición. Ritmo uniforme. Ritmo alterno ou binario. Ritmo crecente ou decrecente e ritmo converxente ou diverxente.
- A composición modular.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Saber definir en que consiste «compor» e coñecer os elementos que configuran a composición.
- Analizar a relación entre «masas» e a súa relación coas liñas mestras da composición.
- Diferenciar os distintos tipos de formatos presentes nas obras artísticas, así como saber apreciar a importancia de encaixar correctamente as figuras representadas no formato escollido.
- Saber describir e construír diversos ritmos dentro de una mesma composición de masas.
- Saber explicar que é o -módulo- e como realizar unha composición modular.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Realizar composicións con diferentes recursos para transmitir mensaxes con distintos significados.
- Coñecer e identificar en distintas composicións alternativas a organización das formas mediante a aplicación dos criterios compositivos fundamentais.
- Diferenciar os ritmos visuais e practicar o seu uso en composicións abstractas ou figurativas.
- Identificar en diversas obras de arte a estrutura compositiva utilizada polo seu autor.

- Crear estruturas modulares con formas xeométricas simples -basicamente sobre redes poligonales-, traballando con transformacións básicas como translación, xiro, simetría e semellanza.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Constrúe composicións planas -con pezas de cartolina de cor- que verifiquen criterios de simetría, asimetría, peso visual e direccionalidad.
- Analiza os equilibrios e ritmos compositivos simétricos en imaxes gráficas e artísticas: formato e encaixe.
- Realiza composicións que transmitan emocións básicas (calma, violencia, liberdade, opresión, alegría, tristeza, etc.) utilizando distintos recursos gráficos en cada caso (claroscuro, liñas, puntos, texturas, cores-).
- Analiza e aplica o esquema compositivo básico de obra propia atendendo aos conceptos de equilibrio, proporción e ritmo.

Bloque II. As linguaxes audiovisuais

Ou.D. 5. A percepción e a linguaxe visual

CONTIDOS

- A percepción visual. Teoría da Gestalt.
- Ilusións ópticas. Ilusións perceptivas. Figuras ou obxectos imposibles. Figuras dobres. Ilusións de movemento (Op-Art ou Arte Óptica).
- A forza da linguaxe visual. Aplicacións. Elementos e tipos de linguaxes visuais: linguaxe gráfica, pictórico, escultórico e arquitectónico.
- Iconas, símbolos e logotipos.
- Lectura da imaxe. Esquema xeral de lectura. Lectura dunha fotografía. Lectura dunha imaxe publicitaria.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender o fenómeno da percepción visual e diferenciar con claridade entre o feito físico de ver e o proceso intelectual de interpretar.
- Analizar as capacidades comunicativas da linguaxe visual: información, narración, persuasión e goce estético.
- Diferenciar as aplicacións da linguaxe visual, especialmente nas artes clásicas: debuxo, pintura, escultura e arquitectura.
- Entender a importancia dos signos visuais, diferenciando con claridade iconas, símbolos e logotipos.
- Saber ler imaxes fotográficas e publicitarias, distinguindo tanto os aspectos formais como as intencións do autor.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Diferenciar os distintos tipos de ilusións ópticas e comprender o fenómeno polo que enganar á nosa percepción.
- Coñecer as diferentes calidades expresivas dos medios gráficos, pictóricos, escultóricos e arquitectónicos, e aplicarlas nas nosas composicións.
- Crear signos visuais que poidan transmitir informacións de maneira sinxela e inequívoca.
- Analizar correctamente imaxes fotográficas e publicitarias distinguindo con claridade os seus diferentes elementos formais e expresivos.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Analiza as causas polas que se produce unha ilusión óptica aplicando coñecementos dos procesos perceptivos.
- Identifica e clasifica diferentes ilusións ópticas segundo as distintas leis da Gestalt.
- Deseña ilusións ópticas baseándose nas leis da Gestalt.
- Distingue significado e significado nun signo visual.
- Realiza a lectura obxectiva dunha imaxe identificando, clasificando e describindo os elementos da mesma.

- Analiza unha imaxe, mediante unha lectura subxectiva, identificando os elementos de significación, narrativos e as ferramentas visuais utilizadas, sacando conclusións e interpretando o seu significado.-

Ou.D. 6. A COMUNICACIÓN AUDIOVISUAL

CONTIDOS

- A imaxe fixa. A fotografía: claves formais. Os axustes da cámara fotográfica. A fotografía: claves conceptuais. O cómic e as tiras cómicas. A linguaxe do cómic.
- A imaxe en movemento. A linguaxe de animación. A linguaxe cinematográfica. A linguaxe televisiva.
- A linguaxe multimedia.
- Presentacións multimedia.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender o proceso fotográfico e as variantes que se interrelacionan para lograr unha determinada imaxe por parte do autor así como valorar as súas claves formais e conceptuais.
- Saber ler apropiadamente todos os elementos fundamentais da linguaxe gráfica do cómic seguindo de forma correcta a narración gráfica estática con axuda dos seus recursos visuais esenciais.
- Analizar correctamente os diferentes procesos audiovisuais e a importancia do plano para transmitir unha sensación ou idea en particular.
- Comprender a linguaxe multimedia e a súa capacidade expresiva inherente, aplicando os pasos necesarios na resolución exitosa dunha presentación interactiva de face ao público.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Analizar varias imaxes fotográficas distinguindo con claridade aspectos formais e os valores expresivos.
- Aplicar con intención narrativa os recursos visuais do cómic, de forma ordenada e coherente, para a creación dunha historieta visualmente atractiva e de fácil lectura gráfica.
- Distinguir con claridade os planos cinematográficos, analizando a súa diferente capacidade expresiva e comunicativa.
- Construír unha presentación multimedia usando eficazmente os seus recursos interactivos así como unha correcta transmisión na aula.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Identifica distintos encadres e puntos de vista nunha fotografía.
- Realiza fotografías con distintos encadres e puntos de vista aplicando diferentes leis compositivas.
- Deseña un cómic utilizando de maneira adecuada viñetas e cartelas, globos, liñas cinéticas e onomatopeyas.
- Elabora documentos multimedia para presentar un tema ou proxecto, empregando os recursos dixitais de maneira adecuada.

Bloque III. A xeometría como soporte do proceso creativo

Ou.D. 7. Trazados xeométricos básicos no deseño

CONTIDOS

- Xénese das formas básicas.
- Elementos xeométricos fundamentais. O punto. A liña. Situación e posicións relativas entre rectas.
- Distancias.
- Ángulos: tipos, posicións relativas e suma e diferenza de ángulos.
- Lugares xeométricos básicos no plano.
- Operatividade con ángulos: trisección dun ángulo recto e chairo. Bisectriz dun ángulo de vértice inaccesible.
- Triángulos. Definición e designación. Propiedades fundamentais. Clasificación.
- Cuadriláteros. Definición e designación. Propiedade fundamental. Clasificación.

- A circunferencia e o círculo.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Comprender o léxico e as características dos distintos elementos que constitúen as formas xeométricas: tipos de liñas, concepto de paralelismo e perpendicularidad, distancias, ángulos, etc.
- Razoar o concepto e a existencia de lugares xeométricos nos trazados básicos: circunferencia, mediatriz, bisectriz dun ángulo, etc.
- Saber aplicar os trazados básicos que xeran as construcións e figuras xeométricas básicas -triángulos, cuadriláteros e circunferencia-, así como determinar as características dos puntos e rectas notables neles.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Verificar a realización de formas e composicións mediante a medición de rectas e ángulos con precisión e correcto manexo dos instrumentos de debuxo técnico: a escuadra, o cartabón e o compás.
- Diferenciar, con claridade, as características básicas de mediatriz e bisectriz no razoamento dos trazados e deseños xeométricos.
- Valorar a importancia que teñen as formas básicas, como figuras xeométricas, no ámbito científico, tecnolóxico, artístico e decorativo.
- Valorar a realización das propostas operativas con limpeza e claridade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Emprega os persoais (escuadra e cartabón) para o trazado de paralelas, perpendiculares e rectas a 45° .
- Crea deseños lineais co emprego adecuado da escuadra e o cartabón.
- Ensaia o manexo preciso do compás para a realización de construcións xeométricas e para transportar magnitudes e arcos de circunferencia.
- Divide a circunferencia en seis partes iguais, usando o compás, e debuxa coa regra o hexágono regular e o triángulo equilátero que se posibilita.
- Identifica os ángulos de 30° , 45° , 60° e 90° na escuadra e o cartabón.
- Clasifica calquera triángulo observando os seus lados e os seus ángulos.
- Constrúe un triángulo coñecendo dous lados e un ángulo, dous ángulos e un lado ou o seu tres lados, utilizando correctamente as ferramentas.
- Debuxa un triángulo rectángulo coñecendo a hipotenusa e un cateto.
- Clasifica correctamente calquera cuadrilátero.
- Constrúe calquera paralelogramo coñecendo dous lados consecutivos e unha diagonal.

-

Ou.D. 8. Formas e estruturas poligonales. Redes modulares

CONTIDOS

- Formas poligonales. Elementos e denominación. Propiedades.
- Polígonos regulares inscritos nunha circunferencia.
- Trazado de polígonos regulares dado o lado.
- Polígonos regulares estrelados. Deseños decorativos.
 - Redes modulares básicas.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Apreciar a importancia que ten a xeometría das formas poligonales para o estudo da estrutura interna dos obxectos.
- Coñecer e aplicar os diversos trazados que dividen a circunferencia en partes iguais e, en consecuencia, poder inscribir nela polígonos regulares.
- Saber construír polígonos convexos e cóncavos ou estrelados de lado coñecido, para a súa aplicación ao deseño ornamental.
- Coñecer e valorar as posibilidades que ofrece o fabuloso mundo das redes elementais, os seus deseños e variedades decorativas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Comprobar se se aprendeu a representar correctamente as formas e estruturas xeométricas de forma obxectiva, empregando o razoamento lóxico e a utilización da xeometría plana.
- Recoñecer estruturas poligonales na arte, o deseño e a arquitectura por exemplo nos rosetones románicos e góticos.
- Coñecer e representar os distintos polígonos regulares dado o radio da circunferencia que os circunscribe ou o lado do mesmo.
- Valorar a exactitude e o coidado na representación final dos traballos realizados.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Clasifica correctamente calquera polígono de 3 a 5 lados, diferenciando claramente se é regular ou irregular.
- Constrúe correctamente polígonos regulares de até cinco lados inscritos nunha circunferencia.
- Constrúe correctamente polígonos regulares de até 5 lados, coñecendo o lado.
- Executa deseños aplicando repeticións, xiros e simetrías de módulos.

Ou.D. 9. Tangencias e ligazóns

CONTIDAS

- Tangencias. Principios básicos.
- Trazado de rectas tangentes a unha circunferencia.
- Trazado de rectas tangentes a dúas circunferencias. Consideracións importantes. Tangencias e ligazóns no deseño.
- Ligazóns en curvas técnicas.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Entender que a ligazón de liñas consiste en saber aplicar as dúas propiedades fundamentais que rexen as tangencias.
- Resolver as construcións básicas de tangencias entre rectas e circunferencias e destas entre si, sinalando con toda precisión o punto ou puntos de contacto.
- Comprender as posibilidades que brindan as tangencias en diferentes construcións e deseños.
- Coñecer a existencia e características dos óvalos, ovoides e espirais de núcleo poligonal como aplicación directa e concreta ao trazado de ligazóns.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a destreza no manexo dos instrumentos de debuxo lineal e estimar a precisión das representacións gráficas.
- Debuxar e resolver problemas xeométricos, valorando o método e o razoamento das construcións e trazados, así como o seu acabado e presentación.
- Deseñar obxectos de uso común nos que sexa preciso resolver problemas básicos de tangencias, razoando os seus trazados.
- Valorar o razoamento, a creatividade e a claridade gráfica no trazado e ornamentación dos deseños. Valorar a realización dos exercicios con limpeza e claridade.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Resolve correctamente os casos de tangencia entre circunferencias, utilizando adecuadamente as ferramentas.
- Resolve correctamente os distintos casos de tangencia entre circunferencias e rectas, utilizando adecuadamente as ferramentas.
- Constrúe correctamente un óvalo regular, coñecendo o diámetro maior.
- Constrúe varios tipos de óvalos e ovoides, segundo os diámetros coñecidos.
- Constrúe correctamente espirais de 2, 3 e 4 centros.

Ou.D. 10. Proporción, antropometría e escalas

CONTIDOS

- A linguaxe da proporción. Concepto de proporción e semellanza entre figuras.
- Escalas. Tipos de escalas. Escalas gráficas.

- A proporción humana. O canon humano. As proporcións no rostro.
- O corpo humano e a súa contorna.
- A desproporción. A reprodución mediante cuadrícula.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Coñecer e apreciar a importancia da proporción nos obxectos da contorna.
- Desenvolver a capacidade de comparar relacións de proporción entre as partes dun mesmo obxecto.
- Adquirir a capacidade de relacionar formas semellantes expresando o seu factor de escala.
- Comprender o concepto de escala e as súas aplicacións para medir magnitudes.
- Utilizar a proporción en representacións gráficas e con fins expresivos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Valorar a idea de beleza coa de proporción, en aras de conseguir composicións que teñan como finalidade crear un efecto armónico e agradable.
- Saber utilizar con propiedade as escalas, en especial as normalizadas, que se atopan en escalímetros ou en diferentes conxuntos de escalas comerciais.
- Valorar a realización de traballos que impliquen o saber elixir a escala máis apropiada en cada caso.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Realiza a representación dunha imaxe semellante a outra dada, utilizando o procedemento da cuadrícula.
- Constrúe escalas volantes e mide distancias sobre planos de vivenda ou terreos.
- Decora espazos libres dunha vivenda.

-

Bloque IV.

Os sistemas de representación no debuxo técnico

Ou.D. 11. Representación obxectiva de sólidos. Vistas diédricas.

CONTIDOS

- Representación obxectiva de sólidos. Sistemas de medida e perspectivos.
- Esquema conceptual dos diferentes sistemas de representación.
- Proxeccións ou vistas diédricas dun sólido.
- Formas cilíndricas.
- Proxeccións diédricas de seccións planas nun cilindro de revolución.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Coñecer os fundamentos, xeneralidades e utilización dos principais Sistemas de Representación, diferenciando o Sistema Diédrico, como sistema de medida, dos sistemas Perspectivos: Axonométrico, Caballera e Cónico.
- Distinguir e diferenciar as características e utilidade do Sistema Diédrico como sistema de medida e dos sistemas perspectivos.
- Representar correctamente as vistas ou proxeccións diédricas de sólidos sinxelos dados en perspectiva ou vistos ao natural.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Saber debuxar as vistas de sólidos con formas cúbicas elementais ou cilíndricas dados no sistema axonométrico ou presentados ao natural.
- Coñecer e pór en práctica a norma UNE 1.032 - ISO 128 que fai universal e, polo tanto, posible a comprensión gráfica e obxectiva da forma e das características dun obxecto calquera.
- Saber deseñar un obxecto sinxelo, representado mediante as súas vistas ou proxeccións diédricas.
- Realizar os trazados con limpeza e precisión.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Debuxa correctamente as vistas principais de volumes cúbicos sinxelos, identificando o tres proxeccións dos seus vértices e arestas.

- Debuxa as proxeccións diédricas de sólidos elementais sinalando, no tres proxeccións, os vértices indicados.
 - Traballa e representa as proxeccións diédricas de pezas con formas cilíndricas.-
- Ou.D. 12. Axonometrías

CONTIDOS

- As perspectivas axonométricas. Características axonométricas. A perspectiva isométrica. A perspectiva caballera.
- Trazado de perspectiva axonométrica isométrica. Construción e trazado de partes circulares.
- Trazado das perspectivas caballeras frontal e planimétrica.

OBXECTIVOS ESPECÍFICOS

- Analizar e comprender os fundamentos das perspectivas axonométricas ortogonal e oblicua.
 - Saber construír estruturas isométricas de conxuntos prismáticos e de corpos cilíndricos
- Saber utilizar a perspectiva caballera, tanto frontal como planimétrica, como recurso gráfico de carácter técnico para crear sensacións de volume na representación de corpos xeométricos e modelos sinxelos.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Coñecer os elementos fundamentais que rexen nos sistemas descritivos axonométricos, utilizando as súas características para incluír a sensación tridimensional en representacións bidimensionales.
- Valorar a elaboración de tipoloxías arquitectónicas orixinais con axuda de redes isométricas.
- Verificar a lóxica de paso que permite representar corpos en perspectiva axonométrica partindo das súas vistas diédricas.
- Valorar a construción, en perspectiva caballera, de módulos e conxuntos sinxelos a partir das vistas diédricas, coñecendo a influencia do ángulo de fuga na visualización das distintas perspectivas do obxecto.

ESTÁNDARES DE APRENDIZAXE AVALIABLES

- Realiza perspectivas isométricas de volumes sinxelos, utilizando correctamente a escuadra e o cartabón para o trazado de paralelas.
- Observa, analiza e representa encaixes volumétricos de formas prismáticas con axuda de pautado isométrico.
- Debuxa, sobre un pautado isométrico, o trazado de arcos circulares dunha estrutura arquitectónica.
- Representa formas volumétricas analizando a influencia do ángulo de fuga nas perspectivas caballeras frontais.
 - Representa en perspectiva caballera planimétrica normal pezas arquitectónicas simples.

ANEXO

TÉCNICAS SECAS, HÚMIDAS E DIXITAIS.

- PROCEDEMENTOS E TÉCNICAS SECAS paso a paso:
 - Lapis de grafito.
 - Lapis de cores e acuarelables.
 - Cretas e Pasteis.
 - Ceras.
 - Rotuladores.
 - Collage.
- PROCEDEMENTOS E TÉCNICAS HÚMIDAS paso a paso:
 - Tinta chinesa.
 - Acuarela.
 - Témpera (Gouache).
 - Estarcido.

- PROCEDIMENTOS E TÉCNICAS DIXITAIS paso a paso:
Debuxo vectorial.
Imaxe en mapa de bits.

5. ATENCIÓN E TRATAMENTO Á DIVERSIDADE ENTRE DISTINTOS NIVEIS

Non podemos esquecer o tratamento á diversidade que debe producirse desde o momento en que se detectan distintos niveis de coñecementos e actitudes entre alumnos. No entanto, a complexidade que leva desenvolver átencción á diversidade fai necesario que sexan os propios centros os encargados de regular esta situación, cada día máis frecuente.

Para que un manual de Educación plástica, visual e audiovisual poida contribuír a esta tarefa, nos seus contidos e nas súas actividades prácticas debe ter en conta esa situación real de traballo. En todos os nosos libros e/ou manuais, a atención á diversidade está contemplada principalmente nas actividades prácticas propostas, as cales responden a tres niveles de dificultade: baixa (1), media (2) e alta (3), segundo os seguintes parámetros:

- Nivel de dificultade 1: cando, con facilidade, o alumno/a pode resolver a actividade pondo interese na comprensión da proposta e tendo en conta os conceptos básicos establecidos en etapas anteriores.
- Nivel de dificultade 2: cando o alumno/a poida desenvolver a actividade cheñendo en conta, unicamente, os conceptos estudados na Unidade Didáctica coa que estea a traballar.
- Nivel de dificultade 3: cando o alumno/a necesite manexar conceptos visítose noutras Unidades e mesmo necesite manexar varias fontes para resolver con plena satisfacción a actividade proposta.

Así mesmo, propónse actividades de reforzo e de ampliación compatibles coas propostas incluídas no libro, de maneira que maticen exposicións establecidos, facéndoo máis sinxelos ou máis complicados segundo os intereses e as necesidades.

Por tanto, o profesor/a pode elixir en todo momento as actividades máis adecuadas para cada alumno/a, grupo de alumnos ou situación particular da clase.

Na atención á diversidade convén intensificar a relación das actividades plásticas-visuais con outras áreas, xa que a aprendizaxe a través das imáxenes pode ser moi adecuado para moitos destes.

Á hora de avaliar deberanse ter en conta os seguintes aspectos:

- Delimitación dos obxectivos específicos a avaliar.
- Tipo e modo de recollida de información.
- Forma de xerar criterios e xuízos.
- Decisións ao redor de valorar a diversidade de capacidades de alumnos/as que integran o grupo e que, por unhas ou outras razóns, ofrece a realidade da aula.

Con estas consideracións trátase, en definitiva, de reducir os desaxustes que se producen na formación dos adolescentes e de facer máis positiva e eficaz a acción do profesorado no exercicio da súa profesión.

6. CONSIDERACIÓNS METODOLÓXICAS

É incuestionable a importancia da imaxe no mundo actual. Procedentes da natureza, os medios de comunicación, a publicidade ou a cultura, centos delas alcánzannos cada día cos máis diversos fins e as máis distintas configuracións. En consecuencia, se vivimos nun mundo de imáxenes onde a linguaxe da forma resulta básico e, á súa vez, configurador do propio ser humano -en canto individuo social- non cabe dúbida de que o principio xeneral ha de ser:

«Desenvolver nos alumnos e alumnas as súas capacidades de Descubrimento, Experimentación e Creación plástico-visual, preparándolles para comprender e transmitir imaxes da súa contorna natural como parte da súa formación integral».

A este principio xeral responde o deseño do curso. Tanto os contidos conceptuais como as propostas operativas e as verificacións de autoevaluación queren ser instrumentos que axuden á aprendizaxe, ao aproveitamento do tempo e á organización do traballo na aula. As láminas e fichas, con temática moi orientada e técnica de execución aberta ás posibilidades e actitudes de cada alumno/a, evita a perda de tempo que supón ditar datos e enunciados ou repartir fotocopias coas formulacións de cada actividade. Por outra banda, as prácticas non pretenden ser exhaustivas e plan-tean os traballos que adoitan ser comúns aos distintos enfoques que poida dar á materia cada profesor/a.

Ademais das propostas operativas -que son traballos individuais que sirven, sobre todo, para seguir as exposicións teóricas xunto a explicacións do profesor/a- é conveniente expor actividades e proxectos prácticos en equipo sobre análise e estudo dos elementos da contorna, o que debe traer consigo debates na aula.

Desde o punto de vista metodolóxico, o proxecto curricular ten sempre presente os seguintes principios:

- A adecuación dos contidos cos obxectivos e os medios para conseguílos.
 - O enfoque das propostas operativas coas súas actividades de verificación, de maneira que proporcionen unha aprendizaxe activa, en tanto que promoven a construción de conceptos.
 - A orientación significativa da aprendizaxe, partindo de organizadores que axuden á análise dos novos coñecementos, así como propondo elementos motivadores.
 - A formulación de actividades colectivas en pequenos grupos, para contrastar a elaboración e crear actitudes de colaboración.
- ELEMENTOS DA LINGUAXE VISUAL-** Identificar imaxes informativas, expresivas e estéticas, o elemento das cales compositivo sexa o punto, a liña, a textura e o color. Practicar esquemas compositivos sobre cadros. Elaborar imaxes propias utilizando os conceptos de textura, punto, liña, cor con diferentes técnicas artísticas.

TRAZADOS XEOMÉTRICOS- Debuxar con compás polígonos de 3 a 8 lados. Polígonos estrelados. Entender as diferenzas entre figuras semellantes, iguais e simétricas. Utilizar creativamente os conceptos de tanxencia e enlaces e espirais.

TECNICAS BIDIMENSIONAIS- Distinguir os conceptos de bidimensionalidade e tridimensionalidade, técnicas secas e húmidas á auga e augarrás. Realizar diferentes estampados a man e co tórculo. Uso de témperas.

A IMAXE DIXITAL- Utilizar o programa photoshop para modificar unha imaxe dixital.

TECNICAS TRIDIMENSIONAIS- Coñecer os elementos plásticos que definen unha obra tridimensional. Diferenciar escultura, arquitectura, cerámica e as diferentes técnicas escultóricas. Utilizar arxila, materiais de escoura e cartón en obras propias.

A REPRESENTACIÓN DO ESPAZO- Coñecer as diferenzas entre os sistemas de representación. Debuxo das vistas dun objeto. Representación isométrica e cabaleira.

A PERSPECTIVA CÓNICA- Trazado dun cubo en perspectiva cónica frontal e oblícuo.

O ESPAZO NAS OBRAS PLÁSTICAS- Distinguir os recursos para representar o espazo, a composición e o claroscuro en obras pictóricas e fotografías. Transformar creativamente un cadro.

A IMAXE EN MOVEMENTO- Construción dunha obra cinética en grupos. Apreciar a sensación de movemento en diferentes imaxes, no cinema e o cómic.

A IMAXE NO DESEÑO- Coñecer os tipos de deseño editorial, páxinas web e publicitario. Realizar un deseño libre elixido polo alumno.

EDUCACIÓN PLÁSTICA

Y

VISUAL

4º ESO

PROXECTO CURRICULAR

EDUCACIÓN PLÁSTICA E VISUAL (4º ESO)

ÍNDICE DE CONTIDOS

PRESENTACIÓN.....	3
1. INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN DA PROGRAMACIÓN.....	5
2. OBXECTIVOS XERAIS.....	7
3. CRITERIOS DE AVALIACIÓN.....	8
4. OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, TEMPORIZACIÓN E CRITERIOS DE AVALIACION POR UNIDADES DIDÁCTICAS.....	9
I. A arte e a técnica de percibir a imaxe.....	11
II. Elementos configurativos da linguaxe visual.....	12
III. A xeometría como soporte do proceso creativo.....	14
IV. Espazo e volume.....	18
5. ESQUEMA DE CONTIDOS.....	23
6. CONSIDERACIÓNS METODOLÓXICAS.....	36
7. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE.....	37
8. TRATAMENTO DAS ENSINANZAS TRANSVERSAIS.....	38

Utilizaremos o material da Editorial Sandoval este libro e a vez un caderno de traballo no que o alumno atopa os datos dos exercizos a realizar.

PRESENTACIÓN

O ollo humano é, bioloxicamente falando, unha máquina extraordinaria e marabillosa, como o propio *Charles Darwin* recoñecía na súa célebre obra *El orixe das especies* cando sinalaba que parecía «*absurdo no máis alto grao posible*» que a selección natural puidese producir un instrumento de semellante complexidade en fases sucesivas, e que non fose, en realidade, resultado dalgunha afortunada casualidade.

Hoxe coñecemos mellor o proceso que levou ao perfeccionamento do sistema da visión a través de millóns de anos, pero non por iso podemos deixar de admirarnos do asombroso resulta o acto de que **ver** e, máis aínda, de **observar**. Os ollos, con sinxela humildade, pasmosa fidelidade e abnegado esforzo, poñen a diario no noso entendemento un volume de información tan inmenso que resulta sorprendente que sexamos capaces de procesalo: formas, cores, dimensións, brillos, matices, texturas, signos, volumes, profundidades... de feito, parecería case increíble se non fose polo órgano co que o ollo complementa á perfección para transformar o acto mecánico de *ver* no acto intelectual de *observar*: falamos, claro está, do cerebro. O sentido da vista, resultado desa exitosa combinación, ábrenos a porta a un universo de sensacións e experiencias que só pode compararse, aínda que a certa distancia, ao que recibimos a través do oído.

Neste curso que pecha os catro dedicados ao Ensino Secundario, o alumno/a completa os coñecementos de moitas materias como paso previo aos estudos do ciclo de Bacharelato. E entre esas materias, hai unha que lle serviu para comprender a importancia de «**saber ver**» e «**saber mirar**». Dende as máis sinxelas nocións da cor, as texturas, o volume ou a profundidade, os contidos foron gañando en complexidade e profundidade para facerlle entender a importancia de dominar unha linguaxe tan ampla como a *visual*. Comprender a natureza da luz, o nacemento das formas xeométricas, a simplicidade das iconas ou a creación e representación de corpos volumétricos é só algúns dos coñecementos que, sen a penas darse conta, o alumno/a interioriza ata atoparse en disposición de comprender e entender moito mellor o mundo que o rodea. Agora, neste cuarto curso -que exerce de porta que pecha unha etapa e abre outra nova-, é momento de recapacitar sobre todo o aprendido e situar ao alumno/a nunha excelente posición para emprender con éxito os estudos máis complexos do ciclo de Bacharelato. E serán, ademais, coñecementos que lle resultarán útiles para calquera das modalidades de Bacharelato que decida emprender.

Coa máxima ilusión e empeño por ofrecer o material idóneo para este curso de vital importancia no desenvolvemento intelectual do alumno/a, nace «**Observar. Interpretar. Expresar 4**», un libro que ensina a *observar* con sagacidade, *interpretar* con intelixencia e *expresar* con sentimento e orixinalidade.

A **Guía Didáctica do Profesor** que ten vostede entre as mans é o complemento ideal do **libro do alumno** por dúas razóns básicas:

- En primeiro lugar, porque presenta e xustifica ao profesorado as formulacións do libro, ofrecendo á vez solucións razoadas ás propostas formuladas ao alumno/a

como modo de verificar o seu nivel de aprendizaxe e a correcta comprensión dos conceptos que encerra a materia.

- En segundo lugar, porque achega o **Proxecto Curricular do curso** que permitirá ao docente definir a súa programación de aula -axustándoa ás características específicas do seu centro educativo- e a todos os axentes que o integran (dirección, profesores, pais e alumnos), coñecer en cada momento onde se atopan os alumnos respecto ao previsto, qué correccións han de formularse e qué mecanismos de ampliación, reforzo ou adaptación deben poñerse en marcha.

Con estes elementos o profesor conta cun referente continuo para o seu labor docente co que lograr o bo desenvolvemento da materia e o éxito no proceso de aprendizaxe.

1.INTRODUCCIÓN E CONTEXTUALIZACIÓN DA PROGRAMACIÓN

A base do crecemento intelectual radica na axeitada integración dos sentidos perceptivos e o mundo exterior. O desenvolvemento do individuo realízase a partir de estímulos sensoriais, grandes partes dos cales son de natureza visual e táctil. A información recibida a través destes estímulos provén da Natureza e das obras creadas polo home. Para que a devandita información poida ser asimilada, é necesario reflexionar criticamente sobre o ámbito visual e plástico.

A Educación Plástica e Visual nace da necesidade de introducir ao alumno/a nun mundo de comunicación especialmente rico e variado.

O punto de partida cara á adquisición deste medio de comunicación -a linguaxe plástica e visual- debe ser a realidade cotiá, tanto a que proporciona a Natureza, como a desenvolvida polo home: prensa, deseño, cinema, televisión, imaxe dixital, etc

Durante a Secundaria, a área de Plástica e Visual debe ser unha constante reflexión acerca da multitude de estímulos visuais que recibimos na nosa vida cotiá, e a identificación da cal e comprensión resulta fundamental para lograr unha comunicación plena co noso ámbito. Se dende todos os ámbitos se fala de que nos achamos inmersos na «cultura da imaxe», parece evidente que a comprensión da linguaxe visual debe ser un punto de especial atención na formación dos alumnos, precisamente nunha idade na que a imaxe se fai un elemento esencial na comunicación.

Como toda linguaxe, a linguaxe plástica precisa dous niveis consecutivos: *saber comprender-saber ver* e *saber expresar se-saber facer*. Noutras palabras, saber **observar** a realidade, saber imaxinar e **interpretar** o seu significado e saber **expresar** as reaccións e sentimentos que eses dous procesos anteriores nos proporcionan.

Saber ver é un proceso físico e psíquico. Nun principio recíbese un estímulo físico dende o exterior, que dá paso a unha sensibilización e unha a súa comprensión racional. Polo tanto, *saber ver* non se limita unicamente a recibir de forma irreflexiva un cúmulo de sensacións ou experiencias visuais, senón que se amplía ao desenvolvemento dunha capacidade crítica ante os estímulos recibidos, identificando correctamente a súa natureza, a súa intención, o seu significado, etc. Ademais, a análise detallada das imaxes dará lugar a outras dúas capacidades no alumno/a: o desenvolvemento do gusto estético (a capacidade de gozar ante a contemplación dunha imaxe); e o respecto polos gustos e opinións dos demais (recoñecemento dos

valores ou calidades das imaxes aínda que non concorden cos seus gustos ou preferencias estéticas).

Saber facer desenvólvese a partir do *saber ver* e maniféstase de dous modos: a expresión e a representación. Tanto para a expresión coma para a representación necesítase unha ferramenta ou instrumentación. Non se trata de converter o conxunto dos alumnos en «artistas», senón de achegarlles os coñecementos básicos que lles permitan comunicarse por medio da linguaxe visual con imaxinación e creatividade, rexeitando os estereotipos e fomentando o desenvolvemento dunha linguaxe propia, cargado de contido e expresión.

No ensino da linguaxe plástica e visual é primordial incentivar a capacidade creadora do estudante, a súa iniciativa e a súa espontaneidade. O profesor debe indicar propostas de conduta curtas e claramente expostas que permitan ao alumno/a afondar nesta linguaxe libremente, pois é primordial que aprenda a interpretar por si mesmo os estímulos visuais recibidos e a expresar e comunicar de forma persoal as súas sensacións.

No Primeiro Ciclo de Secundaria iniciouse o proceso de sensibilización ante os valores visuais e plásticos do entorno ao obxecto de conseguir aumentar as *capacidades perceptivas* do alumno/a; ao mesmo tempo que descubría as posibilidades expresivas do ámbito e, por ende, estimulaba a *súa capacidade creativa*. Así mesmo, tamén se procurou que o alumno/a familiarizásese cos medios necesarios para potenciar ao máximo as súas posibilidades de *expresión plástica*. Non se trata de establecer unha relación de todos os medios gráfico-plásticos existentes, senón de que coñeza as técnicas e procedementos máis axeitados ás capacidades e momento do seu desenvolvemento intelectual.

Neste Segundo Ciclo de Secundaria -e concretamente neste Cuarto curso-, o obxectivo é afondar na capacidade de percepción, analizando o ámbito natural e cultural para sintetizar, de forma creativa e persoal, os seus principais elementos constitutivos baixo un proceso creativo persoal.

A natureza da área permite establecer unhas bases conceptuais comúns a través de todo o Ensino Secundario proporcionando continuidade no tratamento dos contidos, de modo que o alumno/a poida relacionar os novos cos xa aprendidos e experimentados. Por iso, os bloques de contidos mantéñense en todos os cursos e presentan unha clara estruturación da sintaxe das linguaxes plásticas, axudando a desenvolver as capacidades e destrezas da área.

Aínda que os contidos son basicamente conceptuais, ao ser unha área de procedementos a aprendizaxe dos conceptos farase a través da metodoloxía adecuada, cobrando importancia o coñecemento e uso das posibilidades que ofrecen as instalacións actuais xunto ás novas tecnoloxías. Será primordial, así mesmo, fomentar o desenvolvemento das calidades propias do individuo para favorecer a variedade de resultados. Así, o alumno/a comprenderá a necesidade de respectar a obra allea aínda que non coincida cos seus gustos persoais.

Por último, faise aconsellable estimular o intercambio de ideas na aula, para lograr o desenvolvemento da sensibilidade cara ao feito artístico a través da obra dos grandes artistas da historia da humanidade.

2. OBXECTIVOS XERAIS

Considerando que a relación dos alumnos co ámbito gráfico-plástico e visual se establece nas dúas coordenadas *saber ver* e *saber facer*, faise necesario incidir en que para poder chegar ao «*saber facer*» é preciso dispoñer dun coñecemento mínimo de técnicas, recursos e capacidade elemental de percibir visualmente e de asimilar conceptos, para poder pasar posteriormente a desenvolver certo grao de destreza.

Os obxectivos fixados, ao termo do Cuarto curso e final do Segundo Ciclo de Educación Secundaria, han de reflectir a aprendizaxe dunha serie de contidos básicos, dende o punto de vista dunha cultura perceptiva e unhas capacidades expresivas, no marco dunha educación formativa integral.

A orde secuencial dos obxectivos non pretende ser ríxido; unicamente trata de reflectir as capacidades que desenvolverán os alumnos e alumnas. A súa formulación artículase na relación seguinte:

1. Percibir e interpretar criticamente as imaxes e as formas do seu ámbito natural e cultural, sendo sensible ás súas calidades evocadoras, plásticas, estéticas e funcionais.
2. Apreciar os valores culturais e estéticos -identificando, interpretando e valorando os seus contidos- e enténdelos como parte da diversidade cultural, contribuíndo ao seu respecto, conservación e mellora.
3. Desenvolver a creatividade e expresala, preferentemente, coa subxectividade da súa linguaxe persoal ou utilizando os códigos, terminoloxía e métodos da linguaxe visual e plástico, co fin de enriquecer as súas posibilidades de comunicación.
4. Interpretar as relacións da linguaxe visual e plástico con outras linguaxes e buscar o modo persoal e expresivo máis axeitado para comunicar os achados obtidos.
5. Respetar, apreciar e aprender a interpretar outros modos de expresión visual e plástica distintos do propio e dos modos dominantes no ámbito, superando estereotipos e convencionalismos, e elaborar xuízos persoais que lle permitan actuar con iniciativa e adquirir criterios.
6. Relacionarse con outras persoas e participar en actividades de grupo, adoptando actitudes de flexibilidade, solidariedade, interese e tolerancia, superando inhibicións e prexuízos e rexeitando discriminacións ou características persoais ou sociais.
7. Valorar a importancia da linguaxe visual e plástico como medio de expresión e comunicación de vivencias, sentimentos e ideas, superar inhibicións e apreciar a súa contribución ao equilibrio e benestar persoal.
8. Apreciar as posibilidades expresivas que ofrece a investigación con técnicas plásticas e visuais, valorando o esforzo de superación que supón o proceso creativo.
9. Planificar, individual e conxuntamente, as fases do proceso de realización dunha obra, analizar os seus compoñentes para adecualos aos obxectivos que se pretenden conseguir e revisar ao rematar cada unha das fases.

3. CRITERIOS XERAIS DE AVALIACIÓN

A avaliación como parte fundamental do proceso de ensino/aprendizaxe desenvólvese durante este de forma continua, individualizada e integradora.

Os criterios de avaliación que a continuación se enuncian, son consecuencia evidente dos obxectivos xerais antes indicados e correspondentes a toda a etapa da Educación Secundaria e, en consecuencia, encerran as esixencias mínimas da área ao concluír neste Cuarto curso onde a materia é optativa.

1. Tomar decisións especificando os obxectivos e as dificultades, propoñendo diversas opcións e avaliar cuál é a mellor solución.
2. Utilizar recursos informáticos e as tecnoloxías da información e a comunicación no campo da imaxe fotográfica, o deseño gráfico, o deseño asistido por ordenador e a edición videográfica.
3. Colaborar na realización de proxectos plásticos, que comportan unha organización de forma cooperativa.
4. Realizar obras plásticas experimentando e utilizando diversas técnicas de expresión gráfico-plástica
5. Utilizar a sintaxe propia das formas visuais do deseño e a publicidade para realizar proxectos concretos.
6. Saber manexar os distintos materiais e instrumentos axeitados ás diversas técnicas gráficas, plásticas e visuais.
7. Describir obxectivamente as formas tridimensionais, aplicando sistemas de representación e normalización.
8. Recoñecer e ler imaxes, obras e obxectos do noso ámbito cotián e o noso patrimonio cultural (obras de arte, deseño, multimedia, etc.).

4. OBXECTIVOS ESPECÍFICOS, TEMPORIZACIÓN E CRITERIOS DE AVALIACIÓN POR UNIDADES DIDÁCTICAS

Os contidos para o Cuarto curso de Educación Secundaria distribuíronse en doce Unidades Didácticas, organizadas en catro bloques temáticos.

Cada U.D. presenta, na páxina de entrada, os **obxectivos** que se pretenden alcanzar e os **criterios de avaliación** que permiten ao profesor/a coñecer os coñecementos e capacidades adquiridos por o alumno/a ao concluír o desenvolvemento da Unidade Didáctica correspondente.

Para os **contidos** e **métodos de traballo** destínanse entre tres e sete páxinas por U.D. A información básica acompáñase de observacións da realidade a través de imaxes fotográficas, traballos de artistas e debuxos e ilustracións gráfico-plásticas. Na última páxina inclúese un **vocabulario** con termos de uso pouco común para os novos, pero fundamentais para a correcta comprensión dos contidos explicados.

Paralelamente á transmisión e recordatorio de conceptos, fórmulanse variadas e flexibles **propostas operativas** nas que o alumno/a pode exercitar os coñecementos adquiridos, tratando sempre de potenciar a súa capacidade de observación, interpretación e expresión. No reverso de cada lámina fórmulanse diversas **actividades de verificación** con preguntas e momentos operativos.

A aprendizaxe debe ser froito dunha intensa actividade por parte do estudante, baseada na observación, o razoamento e a relación entre os coñecementos adquiridos, a análise e comprobación dos mesmos e o intercambio de puntos de vista

A formulación xeral do curso responde á seguinte sistematización de Unidades Didácticas organizadas en catro bloques temáticos, precedidos dun capítulo introdutorio sobre materiais e técnicas gráficas:

Materiais e técnicas gráfico-plásticas

OBXECTIVOS:

- Recoñecer os diferentes medios de debuxo e pintura necesarios para traballar na aula.
- Distinguir as diferentes calidades expresivas de cada un destes materiais.
- Coñecer os soportes fundamentais para a aplicación das diferentes técnicas, así como os materiais complementarios que poden ser de utilidade en determinados momentos.
- Coñecer os materiais imprescindibles (escuadra, cartabón, regra e compás) para levar a cabo construcións xeométricas.
- Coñecer e valorar as técnicas e procedementos que fan posible a maior expresividade plástica en función dos resultados desexados e a súa intención comunicativa.
- Comprender a importancia de analizar con detemento os elementos fundamentais dunha composición de forma previa á aplicación das diferentes técnicas ou procedementos.

TEMPORIZACIÓN:

No desenvolvemento deste capítulo introdutorio, o profesor debe facer uso de todos os recursos e posibilidades que sobre materiais e utensilios de debuxo e pintura dispoña na aula ou taller de debuxo. Na súa explicación debe empregarse, inicialmente, a xeito de información ao alumno/a, un máximo de **4 sesións**; se ben, ao longo do curso, será necesario recorrer a este capítulo para incidir sobre o desenvolvemento da técnica e procedemento máis axeitado para cada proposta formulada.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar a atención na comprensión dos diferentes medios e técnicas de debuxo e pintura, así como as súas variadas calidades plásticas e expresivas.
- Verificar o emprego dos conceptos aprendidos neste capítulo introdutorio nas prácticas propostas nas U.D. que se desenvolven neste curso.
- Apreciar o interese mostrado por empregar os diferentes medios e técnicas en resultados creativos, expresivos e persoais.

I. A ARTE E A TÉCNICA DE PERCIBIR A IMAXE

U.D. 1. A linguaxe da imaxe

OBXECTIVOS:

- Valorar a importancia das distintas linguaxes na comunicación humana.
- Analizar as características e os ámbitos en que se desenvolven os diversos tipos de mensaxes que comunican as linguaxes visuais.
- Analizar e interpretar correctamente as imaxes provenientes da publicidade, a televisión, o cinema ou unha simple fotografía.
- Extraer a xusta interpretación e desenvolver o sentido crítico ante os medios de comunicación.

TEMPORIZACIÓN:

Deben dedicarse **4** ou **5 sesións** de traballo á súa consecución.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar o interese por comprender a finalidade presente nas imaxes que percibimos.
- Analizar os elementos representativos e simbólicos dunha imaxe.
- Identificar as diversas situacións nas que se fai necesario utilizar signos inequívocos.
- Recoñecer e valorar a estrutura dunha imaxe, as súas calidades materiais (textura, cor, etc.) e estimar a curiosidade por analizar constantemente todo o que percibimos mediante os medios de comunicación na nosa vida diaria.

II. ELEMENTOS CONFIGURATIVOS DA LINGUAXE VISUAL

U.D. 2. O signo na comunicación visual

OBXECTIVOS:

- Recoñecer e valorar cada un dos elementos visuais -signos, formas e texturas- que ofrece a natureza e se dan nas manifestacións artísticas.
- Realizar composicións utilizando signos gráfico-plásticos como elementos base para producir volume.
- Saber apreciar as liñas de forza, ou liñas virtuais, que en toda composición se imponen en termos perceptivos no campo visual.
- Valorar que cada textura posúe un efecto expresivo e comunicativo propio que axuda a definir o significado dunha obra visual.

TEMPORIZACIÓN:

Para assimilar estes conceptos e practicalos nas propostas, débense destinar ao seu desenvolvemento de **6** a **8 sesións** de traballo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- *Valorar o interese por diferenciar os elementos básicos dos que nos valem na expresión gráfica e plástica.*
- *Estimar o gusto e o aprecio por levar a cabo obras nas que o punto e a liña contén con poder expresivo e comunicativo.*
- *Seleccionar o tipo de liña e textura, adecuándoas á finalidade expresiva da representación gráfica.*
- *Analizar e saber dar sentido ao sistema de liñas de forza (virtuais) que producen o equilibrio compositivo e subministran á composición ou estrutura o seu carácter dinámico.*

U.D. 3. Uso e expresividade da cor

OBXECTIVOS:

- Comprender a natureza fundamental de cor e aprender as formas básicas de ordenación, tanto en dous coma en tres dimensións.
- Apreciar a importancia das gamas tonais cálida e fría, recoñecendo os distintos valores expresivos e emocionais que levan consigo.
- Valorar o compoñente simbólico das cores na Natureza e nas diferentes culturas.
- Aprender a empregar a cor de forma creativa mediante dúas técnicas: o uso de cores planas e o golpe de cor.

TEMPORIZACIÓN:

A programación desta Unidade Didáctica require de **5 a 6 sesións**.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar o coñecemento e comprensión dos principais sistemas de ordenación da cor.
- Apreciar o correcto uso das gamas tonais para a transmisión de determinadas mensaxes ou sensacións.
- Valorar a comprensión dos distintos significados simbólicos que teñen as cores na nosa cultura e noutras diferentes.
- Observar o emprego de recursos creativos na utilización da cor nas actividades da aula.

III. A XEOMETRÍA COMO SOPORTE DO PROCESO CREATIVO

U.D. 4. Análise de formas xeométricas. Tanxencias

OBXECTIVOS:

- Analizar os compoñentes xeométricos, tanto no contorno coma na estrutura de figuras bidimensionais, tridimensionais e lineais.

- Apreciar a importancia que ten a xeometría das formas poligonais para o estudo e análise da estrutura interna dos obxectos.
- Entender que o enlace de liñas consiste en saber aplicar con rigor os dous principios fundamentais que rexen as tanxencias.

TEMPORIZACIÓN:

Para o seu desenvolvemento deben dedicarse de **7 a 8 sesións**.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar a destreza no manexo dos instrumentos de debuxo lineal e estimar a precisión das representacións gráficas.
- Debuxar e resolver problemas xeométricos, valorando o método e o razoamento das construcións e trazados, así como o seu rematado e presentación.
- Valorar a creatividade no deseño de grafismos publicitarios.
- Deseñar obxectos de uso común nos que sexa preciso resolver problemas básicos de tanxencias.

U.D. 5. Movements no plano. Composicións Modulares

OBXECTIVOS:

- Saber que os movementos no plano facilitan a representación das formas.
- Recoñecer a existencia de simetrías, tanto nas formas da natureza coma nas obras proxectadas polo home.
- Saber deseñar secuencias rítmicas suxeitas a ordenacións baseadas en espazos planimétricos (redes triangulares regulares ou cadradas), incorporando a cor como factor de enriquecemento expresivo.
- Saber analizar nunha estrutura modular o módulo como xénese do deseño compositivo.

TEMPORIZACIÓN:

A Unidade Didáctica, estruturouse para ser tratada nun mínimo de **8 sesións**.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar, no deseño de novas formas, a destreza na utilización dos movementos no plano: translacións, xiros e simetrías.
- Saber deseñar, sobre redes poligonais, composicións modulares orixinais.
- Comprender que a disposición do módulo base crea imaxes rítmicas ao utilizar distintas secuencias dunha mesma forma modular.
- Precisión e limpeza no trazado, atendendo á complexidade e maior número, tanto de módulos coma de secuencias.

U.D. 6. A proporción

OBXECTIVOS:

- Relacionar a idea de beleza coa proporción.
- Interpretar o significado da razón entre dúas magnitudes en relación coa situación concreta na que se está a utilizar.
- Valorar a utilidade práctica dos cálculos de proporcionalidade en distintas situacións da vida cotiá e doutros campos do coñecemento.
- Aplicar a semellanza e as súas propiedades á análise de situacións xeométricas e á resolución de problemas, tanto no plano coma no espazo.
- Establecer a escala axeitada para debuxar un obxecto nun formato de papel dado.

TEMPORIZACIÓN:

A explicación dos conceptos teóricos e a realización dos exercicios prácticos debe ocupar entre **6 e 7 sesións**.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar a idea de beleza coa de proporción; en aras de conseguir composicións que teñan como finalidade crear un efecto harmónico, como é o caso da sección áurea.
- Saber utilizar con propiedade as escalas, en especial as normalizadas, que se atopan en escalímetros ou en diferentes conxuntos de escalas comerciais.
- Valorar a realización de traballos que impliquen saber elixir a escala máis apropiada en cada caso.

U.D. 7. A composición

OBXECTIVOS:

- Comprender a importancia da composición e o equilibrio nas composicións artísticas de todo tipo.
- Diferenciar os distintos tipos de formatos presentes nas obras artísticas, así como apreciar a importancia de encaixar correctamente as figuras representadas no formato escollido.
- Comprender as leis fundamentais que rexen o equilibrio visual, tanto en 2 D como en 3D, valorando a importancia das liñas virtuais.
- Reflexionar acerca dos diferentes ritmos visuais que podemos aplicar ás nosas composicións co fin de facelas dinámicas e orixinais.

TEMPORIZACIÓN:

Para comprender correctamente os conceptos teóricos e poder practicalos nas láminas de exercicios precísanse **6 ou 7 sesións** de traballo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Saber aplicar os criterios básicos de composición, estudando as obras de forma previa á súa realización.
- Traballar con diversos tipos de formatos valorando as súas diversas calidades expresivas e funcionais, especialmente en relación coa paisaxe e o retrato.

- Comprender a existencia de forzas visuais que xeran nas obras equilibrios ou desequilibrios, estaticidade ou dinamismo, orixinalidade ou repetición, etc.
- Diferenciar os distintos ritmos visuais e practicar o seu uso en composicións abstractas e figurativas.

IV. ESPAZO E VOLUME

U.D. 8. A luz na percepción do volume

OBXECTIVOS:

- Relacionar as nocións de espazo e volume.
- Coñecer e analizar as posibles representacións dun volume sobre un plano.
- Afondar na estruturación dun volume pola súa parte interna e externa.
- Debuxar, coa maior exactitude posible, obxectos extraídos dunha fotografía ou do natural debidamente iluminados, para que os efectos de luz e sombra poidan ser comprendidos na súa representación gráfica.

TEMPORIZACIÓN:

En total, deben empregarse **9** ou **10 sesións** para completar a Unidade, facendo unha análise profunda da técnica do claroscuro.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar a comprensión da influencia que ten o estudo da luz nas obras artísticas.
- Investigar e practicar coas técnicas do claroscuro, utilizando soportes de distinto ton e tamaño.
- Practicar, sobre unha cartolina, diversos cortes e -segundo os criterios de modulación dunha superficie- dobrar as partes cortadas e posteriormente iluminalas, analizando o efecto obtido respecto aos valores de luz e sombra.

U.D. 9. Sistemas de representación. Sistema diédrico

OBXECTIVOS:

- Coñecer os fundamentos, xeneralidades e utilización dos principais Sistemas de Representación, diferenciando o sistema diédrico, como sistema de medida, dos sistemas perspectivais: axonométrico, cabaleira e cónico.
- Identificar os elementos estruturais e de forma que caracterizan a cada sistema de representación, facéndoos doadamente recoñecibles en cada finalidade pretendida.
- Representar correctamente as vistas ou proxeccións diédricas de sólidos sinxelos dados en perspectiva ou vistos ao natural.

TEMPORIZACIÓN:

Para comprender correctamente os conceptos teóricos e poder practicalos nas propostas formuladas precísanse de **7 a 8 sesións** de traballo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Saber debuxar as vistas de sólidos dados no sistema axonométrico ou presentados ao natural.
- Coñecer e poñer en práctica a norma UNE 1032-ISO 128 que fai universal e por isto posible a comprensión gráfica e obxectiva da forma e características dun obxecto calquera.
- Saber deseñar un obxecto, representado mediante as súas vistas diédricas.

U.D. 10. Axonometrías convencionais

OBXECTIVOS:

- Desenvolver a visión espacial e a capacidade para saber ver, saber representar e saber expresar sobre o plano as formas tridimensionais, creando neste a ilusión óptica dun espazo perspectivo.
- Saber representar estruturas isométricas de conxuntos con partes planas e partes curvas.
- Saber utilizar a perspectiva cabaleira -tanto a frontal como a planimétrica- como recurso gráfico de croquización para crear sensacións de volume, na representación de formas e modelos sinxelos.

TEMPORIZACIÓN:

A Unidade necesita un máximo de **7 sesións**.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Verificar os conceptos e regras básicas que rexen as perspectivas axonométricas convencionais, na súa aplicación á representación gráfica das formas sobre o plano.
- Valorar a elaboración de tipoloxías arquitectónicas orixinais coa axuda de redes isométricas.
- Valorar os debuxos -elixindo a axonometría máis conveniente en cada caso- de módulos e conxuntos sinxelos, a partir das vistas diédricas do corpo.

U.D. 11. Perspectiva cónica ou lineal

OBXECTIVOS:

- Analizar e coñecer os elementos e regras básicas que rexen na perspectiva cónica frontal e oblicua.
- Debuxar perspectivas cónicas, a partir de vistas diédricas, interpretando a posición do punto de vista e a situación do plano do cadro e do xeometral.

- Aprender a establecer as relacións espaciais das formas representadas sobre o plano, mediante a análise e comprensión destas, utilizando para iso diferentes métodos e códigos gráficos para crear a sensación de profundidade.

TEMPORIZACIÓN:

Para completar os obxectivos deben empregarse, polo menos, **5** ou **6 sesións** de traballo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar e definir a profundidade dos obxectos utilizando os puntos distancia e os puntos métricos para medir distancias na perspectiva.
- Interese por representar perspectivas frontais de espazos interiores.
- Valorar os debuxos en perspectiva cónica oblicua de conxuntos que representen paisaxes urbanas sinxelas, utilizando módulos simples.
- Interese por transformar debuxos xeométricos en perspectivas, creando efectos plásticos e pictóricos.

U.D. 12. O tridimensional e o espazo

OBXECTIVOS:

- Analizar as distintas intencións espaciais dunha imaxe.
- Definir e coñecer as características e posibilidades que encerran os cinco poliedros regulares ou sólidos Platónicos, así como os seus conxugados ou duais correspondentes.
- Coñecer a existencia dos poliedros Arquimedianos, valorando a obtención e utilidade de tres deles (cuboctaedro, tetracaidecaedro e rombicuboctaedro), obtidos por truncamento ou biselado do hexaedro e octaedro regular.

TEMPORIZACIÓN:

A completa adquisición destes coñecementos e a súa plasmación práctica nas propostas require de **10** a **12 sesións** de traballo.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN:

- Valorar o interese pola análise e a construción de maquetas en cartolina de diversos tipos de cubertas laminares con desenvolvementos simples.
- Saber determinar o desenvolvemento dos cinco poliédricos regulares, dalgúns semirregulares e das superficies de revolución básicas.
- Recoñecer e valorar as inmensas posibilidades que ofrece o empaquetamento ou agregación dun ou varios poliedros arquimedianos no deseño arquitectónico.
- Valorar o interese pola métrica e a construción de redes e mallas poliédricas.

5. ESQUEMA DE CONTIDOS

O currículo do Sistema Educativo distingue entre tres tipos de contidos: **conceptos**, **procedementos** e **actitudes**. Os tres son igualmente importantes, xa que colaboran na adquisición das capacidades sinaladas nos obxectivos xerais da área.

A continuación desenvólvense os **contidos** para cada unha das doce Unidades Didácticas do libro «**OBSERVAR. IMAXINAR. EXPRESAR 4**».

Materiais e técnicas gráfico-plásticas

CONCEPTOS:

- Os materiais para o debuxo artístico.
- Instrumentos necesarios para o correcto trazado do debuxo xeométrico.
- Materiais complementarios e soportes.
- Técnicas plásticas paso a paso: lapis de grafito, sanguina e carboncillo (técnica mixta), lapis de cor, lapis acuarelables, ceras, rotuladores, tintas, témperas e colaxe.

PROCEDEMENTOS:

- Elección razoada da técnica máis axeitada.
- Combinación de distintas técnicas para a realización de exercicios cromáticos.
- Exercicios de planificación do proceso dunha obra artística, estruturando as súas fases e os materiais necesarios en cada caso.
- Planificación dun proxecto plástico grupal, dende os bosquexos previos ata o final.

ACTITUDES:

- Valoración da importancia que, nun proxecto plástico, ten a representación final correcta e ben estruturada.
- Liberdade e resolución na experimentación coas técnicas e materiais propostos, intentando atopar novas posibilidades.
- Colaboración e responsabilidade cos traballos de grupo.

U.D. 1. A linguaxe da imaxe

CONCEPTOS:

- A linguaxe visual. Interacción entre as distintas linguaxes.
- As formas visuais: percepción e estrutura.
- Os «mass media» ou medios de comunicación sociais. Lectura de imaxes.
- Aproximación ás tecnoloxías multimedia.
- A imaxe e a súa función sociocultural.

PROCEDEMENTOS:

- Exploración dos posibles significados dunha imaxe.

- Ordenación e descrición dos medios expresivos utilizados nunha mensaxe publicitaria gráfica ou visual.
- Utilización de varias linguaxes nalgunha das súas producións plásticas.
- Emprego de tecnoloxías da información.

ACTITUDES:

- Capacidade de observación das imaxes do ámbito, analizando a súa intencionalidade e desentrañando a un nivel suficiente os recursos psicolóxicos e gráficos utilizados nelas.
- Curiosidade e interese por coñecer tecnoloxías da información e a comunicación.
- Esmero na utilización do vocabulario adecuado nas exposicións orais e escritas.

U.D. 2. O signo na comunicación visual

CONCEPTOS:

- O signo gráfico: significante e significado.
- O punto, a liña e a mancha como elementos plásticos expresivos.
- Expresividade e modulación da liña. Aplicacións na estrutura compositiva.
- As texturas: táctiles e visuais, orgánicas e xeométricas, naturais e artificiais. Calidades simbólicas das texturas.

PROCEDEMENTOS:

- Analizar e experimentar coa liña para obter a máxima expresividade das formas.
- Aplicación modulada do punto e a liña para crear formas, texturas, cores, etc.
- Elaboración de texturas con fins expresivos.
- Rotular palabras e frases no interese de mellorar os signos normalizados, tanto coa escritura vertical coma coa inclinada a 75°.

ACTITUDES:

- Interese por desenvolver a capacidade de síntese na utilización dos diversos tipos de liñas e capacidade de abstracción na forma.
- Disposición aberta a investigar con materiais e texturas pouco habituais.
- Curiosidade pola utilización de técnicas básicas e pola experimentación doutras novas, superando as dificultades que poidan xurdir.

U.D. 3. Uso e expresividade da cor

CONCEPTOS:

- Movemento e ordenación da cor, bi e tridimensionalmente.
- Calidades básicas da cor: ton, luminosidade ou valor e saturación ou intensidade.
- Harmonías e contrastes.
- Características das gamas tonais.
- O poder simbólico da cor.
- Uso creativo da cor.

PROCEDEMENTOS:

- Experimentación, sobre un mesmo tema, da variación de cores complementarias.
- Observación e análise dun cadro identificando a gama cromática que predomina.
- Resolución dunha fotografía en branco e negro por cores planas.
- Interpretación de imaxes nas que a cor se usa como sistema codificado.

ACTITUDES:

- Receptividade e sensibilización entre a cor na natureza e en ambientes urbanos.
- Disposición a explorar as propias posibilidades artísticas e gusto por poñelas en práctica.
- Aprecio do valor que ten a cor na comunicación visual.
- Superación de estereotipos e convencionalismos referidos ao emprego da cor.

U.D. 4. Análise das formas xeométricas. Tanxencias

CONCEPTOS:

- Anagramas e deseños coas formas estruturais básicas.
- Estrutura e posibilidades das formas poligonais regulares. Polígonos estrelados.
- Tanxencias e enlaces.
- Arcos de circunferencia tanxentes a dúas liñas. Enlace de puntos mediante arcos de circunferencia tanxentes entre si.

PROCEDEMENTOS:

- Aplicación a deseños de mosaicos.
- Aplicación dos procedementos aprendidos (sobre construcións de polígonos regulares) a creativos exercicios de variacións.
- Aplicación de tanxencias ao deseño de formas varias, creadas polo home.
- Aplicacións de tanxencias no debuxo técnico: circuíto de probas, gancho de grúa, etc.

ACTITUDES:

- Colaboración activa na correcta observación dos pasos a seguir no trazado de polígonos inscritos a unha circunferencia ou dados pola magnitude do seu lado.
- Interese por unha correcta e axeitada terminación das propostas establecidas.
- Tenacidade no trazado das formas, coidando o espesor das liñas solución.

U.D. 5. Movementos no plano. Composicións modulares

CONCEPTOS:

- Movementos no plano: translación, xiro ou rotación e simetrías (axial e central).
- Tipoloxías reticulares: redes básicas e redes semirregulares.
- Revestimento do plano con módulos derivados. Movementos que xeran outro módulo adxunto.
- Composicións modulares na arte.

PROCEDEMENTOS:

- Comparación de formas atendendo a criterios gráficos e produción de imaxes con efectos dinámicos.
- Aplicacións artísticas mediante redes poligonais.
- Obtención de estruturas modulares compositivas conseguidas por transformación de módulos básicos cadrados e/ou triangulares.

ACTITUDES:

- Valoración da capacidade ordenadora das formas modulares no plano.
- Sensibilización ás posibilidades expresivas e de acoroamento que ofrecen as tipoloxías reticulares en xeral.
- Valoración da creatividade en busca de solucións orixinais e capacidade para estudar unha composición modular detidamente.

U.D. 6. A proporción

CONCEPTOS:

- A proporción en todos os campos.
- Relación de semellanza entre formas.
- Escalas. Tipos normalizados. Escalas gráficas.
- A proporción áurea ou divina.
- A figura humana. Canon, norma ou medida.
- As proporcións no rostro.
- Os formatos como aplicación do concepto de proporcionalidade.

PROCEDEMENTOS:

- Recoñecemento e execución dunha repartición harmonicamente proporcional.
- Obtención do factor de escala.
- Construción de figuras semellantes utilizando técnicas e instrumentos diversos.
- Determinación gráfica de seccións áureas e distancias sobre planos de cidades.
- Decorar e calcular espazos nunha vivenda.

ACTITUDES:

- Análise coidadosa e cauta das situacións numéricas antes de tomar decisións.
- Sensibilidade e interese por coñecer e investigar o sentido estético da proporción na figura humana.
- Predisposición e esmero para reproducir proporcionalmente imaxes estudando detidamente a súa escala.

U.D. 7. A composición

CONCEPTOS:

- A arte de compoñer.
- Elementos da composición: as masas e as súas relacións, as liñas mestras, estatismo e dinamismo, etc.
- Estrutura do campo visual: relación figura-fondo.
- Formato e encaixe.
- O ritmo na composición: repetición, alternancia, simetría, progresión, etc.

PROCEDEMENTOS:

- Trazado e construción de composicións bidimensionais que verifiquen criterios de simetría, asimetría, peso visual e direccionalidade.
- Localización de exemplos de ritmos naturais e artificiais, observando o ámbito.
- Análise e estudo de obras artísticas do noso patrimonio, aplicando os conceptos plásticos asimilados neste curso e anteriores.

ACTITUDES:

- Esmero en preparar axeitadamente unha determinada actividade plástica, planificando as súas fases e xustificando as técnicas e materiais de acordo co obxectivo a cumprir.
- Valoración e respecto ás manifestacións artísticas da nosa Comunidade, como parte integrante dos bens culturais.
- Disposición para colaborar na conservación, divulgación do patrimonio artístico.

U.D. 8. A luz na percepción do volume

CONCEPTOS:

- Espazo e volume
- Representación da realidade: convencional, simulada e espacial.
- Efectos que orixinan simulación espacial sobre un plano.
- Luces e sombras. Comportamento da luz sobre as formas.
- A luz e o claroscuro. Ton e axuste.
- Uso creativo do contraste de luces e sombras.

PROCEDEMENTOS:

- A grisalla como procedemento pictórico para a obtención de volumes mediante luces e sombras.
- Representación e obtención de volumes a partir de formas bidimensionais.
- Aplicación do claroscuro na representación de corpos xeométricos con caras planas.
- Estudio da gama de tons en modelos ao natural con superficies variadas. plano.

ACTITUDES:

- Curiosidade e apreciación por coñecer a dirección, natureza e, consecuentemente, a expresividade que produce a incidencia da luz sobre os corpos no mundo real e da arte.
- Sensibilización ante o xogo dos valores tonais en elementos do noso ámbito.
- Curiosidade na experimentación con técnicas variadas para a obtención de volumes sobre soportes bidimensionais.

U.D. 9. Sistemas de representación. Sistema diédrico

CONCEPTOS:

- Representación obxectiva de sólidos. Aplicacións dos sistemas de representación.
- Esquema conceptual dos diferentes sistemas de representación: sistemas de medida e sistemas perspectivos.
- Proxeccións ou vistas diédricas de sólidos sinxelos: con caras planas e/ou partes curvas.
- Representación diédrica e particularidades das formas cilíndricas.

PROCEDEMENTOS:

- Utilización do sistema diédrico para describir e representar obxectos reais.
- Interpretación das vistas dunha peza para representala en tres dimensións.
- Proxeccións diédricas de sólidos con igual vista en alzado ou en planta.
- Observación e análise de representacións técnicas, industriais e arquitectónicas en proxección diédrica.

ACTITUDES:

- Recoñecemento do debuxo técnico como linguaxe universal de expresión do pensamento técnico.
- Interese pola exactitude e obxectividade na representación de corpos tridimensionais mediante as súas vistas diédricas no Sistema Europeo.
- Valoración da finalidade obxectiva de proxeccións diédricas.

U.D. 10. Axonometrías convencionais

CONCEPTOS:

- Xénese das perspectivas axonométricas: axonometrías ortogonais e axonometría oblicua (perspectiva cabaleira).
- Trazado de partes circulares na isométrica.
- Representación, paso a paso, da perspectiva isométrica de corpos de revolución.
- Representación, paso a paso, da perspectiva cabaleira frontal e da perspectiva cabaleira planimétrica.

PROCEDEMENTOS:

- Realización, sobre pautado isométrico, de perspectivas de corpos con partes rectas e circulares para crear volumes simulados.
- Realización de variacións formais en obxectos sinxelos e a súa representación en perspectiva axonométrica isométrica.
- Análise da influencia do ángulo de fuga nas perspectivas cabaleiras.
- Perspectivas planimétricas arquitectónicas.

ACTITUDES:

- Gusto pola análise e a representación de obxectos reais tridimensionais.
- Valoración da capacidade espacial para visualizar correctamente as formas tridimensionais.
- Valoración da precisión, rigor e limpeza na realización dos trazados xeométricos e as representacións técnicas.

U.D. 11. Perspectiva cónica ou lineal

CONCEPTOS:

- Fundamentos e elementos da perspectiva cónica ou lineal.
- Perspectiva cónica frontal ou paralela. Pasos no trazado dunha caixa de perspectiva frontal. Método dos puntos distancia ou das diagonais.
- Perspectiva cónica oblicua ou angular. Método dos puntos métricos.

PROCEDEMENTOS:

- Aplicacións de perspectivas cónicas frontais de espazos interiores, con ou sen axuda de mallas, onde se especifican, graficamente, os seus parámetros.
- Aplicacións de perspectivas cónicas oblicuas dun espazo urbano dado mediante as súas proxeccións diédricas, considerando a posición exacta do punto de vista do observador.diédrica.

ACTITUDES:

- Recoñecemento da perspectiva cónica e as súas aplicacións na arquitectura, o deseño e a arte.
- Predisposición a percibir os efectos da perspectiva en diversas manifestacións artísticas.
- Disposición para a experimentación constante a partir dos conceptos plásticos propostos na simulación de efectos espaciais.

U.D. 12. O tridimensional e o espazo

CONCEPTOS:

- O tridimensional. Forma e resistencia.
- As superficies poliédricas.
- Características dos poliedros regulares e análise dos seus desenvolvementos.
- Os poliedros semirregulares ou Arquimedianos.
- Empaquetamento ou agregacións de módulos poliédricos.
- Superficies desenvolvibles básicas na construción de maquetas arquitectónicas.

PROCEDEMENTOS:

- Realización de corpos xeométricos e cubertas laminares a partir do seu desenvolvemento.
- Deseño de estruturas recortables como medio para afianzar o paso da bi á tridimensionalidade.
- Realización dunha maqueta arquitectónica.
- Combinación de varios poliedros para formar, de modo razoado, estruturas tridimensionais complexas.

ACTITUDES:

- Curiosidade para afondar na análise dos distintos recursos plásticos para expresar efectos de volume.
- Esmero na aplicación do proceso de preparación dos exercicios propostos.
- Valoración da importancia do correcto rematado dos traballos plásticos.
- Responsabilidade nas tarefas encomendadas a cada un nos traballos de grupo

6. CONSIDERACIÓNS METODOLÓXICAS

É incuestionable a importancia da imaxe no mundo actual. Procedentes da natureza, os medios de comunicación, a publicidade ou a cultura, centos delas alcánzannos cada día cos máis diversos fins e as máis distintas configuracións. En consecuencia, se vivimos nun mundo de imaxes onde a linguaxe da forma resulta básica e, á súa vez, configurador do propio ser humano -en canto individuo social-, non cabe dúbida de que o principio xeral ha de ser:

*«Desenvolver nos alumnos e alumnas as súas capacidades de **Descubrimento**, **Experimentación** e **Creación** plástico-visual, preparándoos para comprender e transmitir imaxes do seu ámbito natural como parte da súa formación integral».*

A este principio xeral responde o deseño do curso. Tanto os contidos conceptuais como as propostas e verificacións queren ser instrumentos que axuden á aprendizaxe, ao aproveitamento do tempo e á organización do traballo na aula. As láminas e fichas, con temática moi orientada e técnica de execución aberta ás posibilidades e actitudes de cada alumno/a, evita a perda de tempo que supón ditar datos e enunciados ou repartir fotocopias coas formulacións de cada actividade. Por outra banda, as prácticas non pretenden ser exhaustivas e formulan os traballos que adoitan ser comúns aos distintos enfoques que poida dar á materia cada profesor/a.

Ademais das propostas operativas -que son traballos individuais que serven, sobre todo, para seguir as exposicións teóricas xunto ás explicacións do profesor/a- é conveniente formular actividades e proxectos prácticos en equipo, sobre análise e estudo dos elementos do ámbito, o que debe traer consigo debates na aula.

Dende o punto de vista metodolóxico, o plan curricular ten presente os seguintes principios:

- *A adecuación dos contidos cos obxectivos e os medios para conseguilos.*
- *O enfoque das propostas operativas coas súas actividades de verificación, de maneira que proporcionen unha aprendizaxe activa, en tanto que promoven a construción de conceptos.*
- *A orientación significativa da aprendizaxe, partindo de organizadores que axuden á análise dos novos coñecementos, así como propoñendo elementos motivadores.*
- *A formulación de actividades colectivas en pequenos grupos, para contrastar a elaboración e crear actitudes de colaboración.*

7. ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Non podemos esquecer o tratamento á diversidade que debe producirse dende o momento en que se detectan distintos niveis de coñecementos e actitudes entre alumnos. Non obstante, a complexidade que leva consigo desenvolver a atención á diversidade fai necesario que sexan os propios centros os encargados de regular esta situación, cada día máis frecuente.

Para que un libro de Educación Plástica e Visual poida contribuír a esta tarefa, nos seus contidos e nas súas actividades prácticas debe ter en conta esa situación real de traballo. En todos os nosos libros e/ou manuais, a atención á diversidade está contemplada principalmente nas actividades prácticas propostas, as cales responden a tres niveis de dificultade: baixa (1), media (2) e alta (3), segundo os seguintes parámetros:

- **Nivel de dificultade 1:** cando, con facilidade, o alumno/a pode resolver a actividade poñendo interese na comprensión da proposta e tendo en conta os conceptos básicos establecidos en etapas anteriores.
- **Nivel de dificultade 2:** cando o alumno/a poida desenvolver a actividade tendo en conta, unicamente, os conceptos estudados na Unidade Didáctica coa que estea a traballar.
- **Nivel de dificultade 3:** cando o alumno/a necesite manexar conceptos vistos noutras Unidades e mesmo necesite manexar varias fontes para resolver.

Así mesmo, propóñense actividades de reforzo e de ampliación compatibles coas propostas incluídas no libro, de maneira que maticen as formulacións establecidas, facéndoos máis sinxelos ou máis complicados segundo os intereses e as necesidades.

Polo tanto, o profesor/a pode elixir en todo momento as actividades máis axeitadas para cada alumno/a, grupo de alumnos ou situación particular da clase.

Na atención á diversidade convén intensificar a relación das actividades plástico-visuais con outras áreas, xa que a aprendizaxe a través das imaxes pode ser moi axeitada para moitos destes.

Á hora de avaliar deberanse ter en conta os seguintes aspectos

- **Delimitación dos obxectivos específicos a avaliar.**
- **Tipo e modo de recollida de información.**
- **Forma de xerar criterios e xuízos.**
- **Decisións en torno a valorar a diversidade de capacidades de alumnos que integran o grupo e que, por unhas ou outras razóns, ofrece a realidade da aula.**

Con estas consideracións trátase, en definitiva, de reducir os desaxustes que se producen na formación dos adolescentes e de facer máis positiva e eficaz a acción do profesorado no exercicio da súa profesión.

MINIMOS EXIXIBLES PARA A OBTENCIÓN DUNHA AVALIACIÓN POSITIVA

COMUNICACIÓN Y CREACIÓN- Realización dun proxecto creativo en grupo.

O DEBUXO EXPRESIVO- Aplicar os conceptos de representación do espazo, volume e claroscuro nas súas obras. Coñecer e utilizar os elementos gráficos do debuxo expresivo.

A FORMA E A SÚA COMPOSICIÓN- Análise do equilibrio e esquemas compositivos en obras de arte clásicas e modernas.

REPRESENTACIÓN TÉCNICA DE FORMAS PLANAS- Debuxar os polígonos de 3 a 8 lados. Debuxar as curvas cónicas.

NORMALIZACIÓN, ESCALAS- Realizar esbozos acoutados de obxectos cotiáns. Uso de escalas.

SISTEMA DIÉDRICO-Representar o punto, a recta e o plano no sistema diédrico. Debuxar as vistas principais de pezas sinxelas.

PERSPECTIVAS-Debuxar pezas sinxelas en perspectivas isométrica e cabaleira. Debuxo dun cubo en perspectiva cónica frontal e oblícuca.

TÉCNICAS Y MATERIAIS GRÁFICO-PLÁSTICOS- Coñecer as diferentes técnicas e materiais pictóricos. Elaborar texturas con diferentes técnicas pictóricas. Realizar estampacións no tórculo con diferentes materiais, construción dunha escultura con materiais de escoura.

OS MEDIA E AS NOVAS TECNOLOXIAS- Coñecer os recursos e planos no cine.Realizar un vídeo creativo a partir dun "story board".Realizar fotografías dixitais e transformalas no ordenador.Expresar o movemento no plano a partir dos seus propios debuxos

METODOLOXÍA DIDACTICA

1º-3º-4º ESO

Concíbese a educación como un proceso construtivo no que a actitude que manteñen profesor e alumno permite a aprendizaxe significativa. O alumno convértese en motor do seu propio proceso de aprendizaxe ao modificar el mesmo os seus esquemas de coñecemento. Xunto a el, o profesor exerce o papel de guía ao poñer en contacto os coñecementos e as experiencias previas do alumno cunha serie de novos contidos. A concepción constructivista do ensino permite ademais garantir a funcionalidade da aprendizaxe, é dicir, asegurar que o alumno poderá utilizar o aprendido en circunstancias reais, ben levándoo á práctica, ben utilizándoo como instrumento para lograr novas aprendizaxes.

O currículo da área para a ESO pretende potenciar nos alumnos e alumnas a capacidade de apreciar no seu ámbito visual, tanto na natureza coma na creación humana, os valores propios das artes visuais e saber expresar as súas ideas, vivencias e sentimentos por medio da linguaxe visual e plástica. Para alcanzar este obxectivo xeral óptase por articular os contidos atendendo aos seguintes criterios:

- O criterio de dificultade. Organizando os contidos de modo que se comece polos de carácter máis concreto e, por ter carácter básico, preparen para entender os máis abstractos e esixan unha maior capacidade de comprensión espacial.
- O criterio de interese. Debe conectar cos intereses e necesidades dos alumnos, proporcionándolles de forma clara e atractiva a finalidade e utilidade das aprendizaxes.
- O criterio de organización cíclica. Os temas máis complexos estúdanse en varios cursos seguindo unha graduación no nivel de dificultade de forma que nos cursos máis baixos se tratan en forma de iniciación e chégase a unha especialización nos últimos cursos desta etapa.
- *O criterio de operatividad. Queda reflectido en torno á clásica formulación de «saber ver», «saber interpretar» e «saber facer» e segue estes pasos:*

Saber ver:

- a) Poñer os alumnos en contacto con obras xa realizadas para que observen as peculiaridades que as categorizar nun determinado campo da expresión plástica.
- b) Preséntase a teoría correspondente a cada un dos campos da expresión visual e plástica e formalízase esa teoría en conceptos de validez permanente.
- c) Aplícanse os coñecementos adquiridos na observación de novas obras que teñen carácter exemplificador.

Saber interpretar:

- a) Leva os alumnos a recoñecer os trazos que fan que unha obra teña claridade estética ou rigor e exactitude no seu trazado.
- b) Conduce a coñecer o diferente valor expresivo de aqueles elementos segundo fosen utilizados.
- c) Pon en disposición de valorar unha obra pola análise de cada un dos seus elementos e pola consideración do conxunto.

Saber facer:

- a) Proporciona as técnicas axeitadas para cada forma de linguaxe plástica.

- b) Axuda á selección das técnicas que mellor acomóndense a cada necesidade de expresión, fomentando a investigación e a creatividade.
- c) Conduce ao uso das técnicas con rigor, exactitude e precisión esixibles en cada momento da aprendizaxe.

O proceso de ensino-aprendizaxe entendemos que debe cumprir os seguintes requisitos:

- Partir do nivel de desenvolvemento do alumnado e das súas aprendizaxes previas.
- Asegurar a construción de aprendizaxes significativas a través da mobilización dos seus coñecementos previos e da memorización comprensiva.
- Posibilitar que os alumnos e as alumnas realicen aprendizaxes significativas por si sós.
- Favorecer situacións nas que os alumnos e alumnas deben actualizar os seus coñecementos.
- Proporcionar situacións de aprendizaxe que teñen sentido para os alumnos e alumnas, co fin de que resulten motivadoras.

En coherencia co exposto, os principios que orientan a nosa práctica educativa son os seguintes:

- **Metodoloxía activa.**

Supón atender a aspectos intimamente relacionados, referidos ao clima de participación e integración do alumnado no proceso de aprendizaxe:

- Integración activa dos alumnos e alumnas na dinámica xeral da aula e na adquisición e configuración das aprendizaxes.
- Participación no deseño e desenvolvemento do proceso de ensino/aprendizaxe.

- **Motivación.**

Consideramos fundamental partir dos intereses, demandas, necesidades e expectativas dos alumnos e alumnas. Tamén será importante arbitrar dinámicas que fomenten o traballo en grupo.

- **Atención á diversidade do alumnado.**

A nosa intervención educativa cos alumnos e alumnas asume como un dos seus principios básicos ter en conta os seus diferentes ritmos de aprendizaxe, así como os seus distintos intereses e motivacións.

O ESPAZO DA AULA: MATERIAIS

A distribución de espazos fórmulase a partir dos seguintes obxectivos:

- Incrementar as posibilidades de interacción grupal.
- Potenciar na actividade escolar un grao de autonomía abonda.
- Permitir o aproveitamento de espazos alleos á propia aula.

Dispónse dun aula taller situada no o 1º piso, que consta de mesas de debuxo técnico, 2 lavabos, 1 tórculo de gravado, unos 10 cabaletes en uso, unha televisión, DVD, reprodutor de vídeo, 2 flexos unha máquina de cortar poliespán.

Tamén se dispón dunha cámara de fotos.

Dispuxéronse as mesas, formando dúas fileiras verticais, realizando un agrupamento de 3 alumnos á esquerda e 2 á dereita. Os cabaletes dispuxéronse ao fondo do aula, ocupando o tórculo de gravado unha posición central. Na parte esquerda do aula dispóñense os lavabos e unha zona de estantes de materiais de uso común.

Espazos de uso común

- Biblioteca.
- Sala de usos múltiples.
- Espazo anexo ao aula de plástica situado no 2º piso

O DESEÑO DE ACTIVIDADES

As linguaxes visuais desempeñan un papel relevante na sociedade actual. As numerosas mostras de imaxes impresas, de deseños e, sobre todo, as transmitidas polos medios de comunicación de masas poñen en contacto esta área coa realidade cotiá.

Grande parte dos estímulos sensoriais que actúan sobre o desenvolvemento do individuo son de carácter visual ou táctil. A área de Plástica e Visual debe provocar unha reflexión crítica sobre estes estímulos para conseguir unha correcta asimilación destes.

Tras esta asimilación os alumnos capacítanse para utilizar as linguaxes visuais e así poder valorar e transformar o ámbito que os rodea. A Educación Plástica e Visual persegue unha formación integral dos alumnos na que se aspira a que estes completen o ensino obrigatorio adquirindo, entre outras cousas, certo sentido crítico do ámbito no que habitan.

Deseñaranse actividades que poidan cumprir unha función de diagnóstico, de reforzo ou ampliación, de resumo, de avaliación e de desenvolvemento e aprendizaxe. Cumprirán os seguintes criterios básicos:

- Permitir que o alumno/a aprecie o seu grao inicial de competencia nos contidos de aprendizaxe.
- Facilitar a autorregulación do ritmo de execución e aprendizaxe como tratamento específico á diversidade dos alumnos.
- Presentar unha coherencia interna capaz de ser apreciada polo alumno.
- Posibilitar que o alumno poida construír novas aprendizaxes sobre a base ou superación dos seus coñecementos previos.
- Desenvolver os distintos tipos de contidos da área dun xeito interrelacionado.
- Agrupar os alumnos de múltiples formas que faciliten o traballo cooperativo.
- Implicar a posibilidade de gozar aprendendo con aprendizaxes funcionais que sexan motivantes para os alumnos.
- Familiarizar o alumno co ámbito da área, cos espazos e materiais propios das actividades plásticas, e promover o seu uso axeitado.

O obxectivo primordial é lograr que os alumnos e alumnas descubran a importancia da linguaxe visual como medio de comunicación na sociedade actual, descubran as calidades estéticas, plásticas e funcionais das formas do ámbito natural e cultural e

aprecien o feito artístico como desfrute estético e como parte fundamental do patrimonio cultural, contribuíndo activamente á súa conservación e mellora, en especial no respecto das obras artísticas.

- **Organización do traballo.**

O traballo cos alumnos e alumnas estrutúrase en dúas fases sucesivas:

Información

Trátase de sistematizar e facilitar o traballo individual e en grupo para que a súa organización non reste tempo nin efectividade a cada sesión de clase.

A formulación, os contidos, as imaxes e as actividades teñen como referencia preferente o mundo actual e a súa faceta visual e tecnolóxica. Organízanse os contidos de modo que se comece polos de carácter máis concreto, para despois ir enlazando con outros de maior complexidade. Inténtase en todo momento conectar cos intereses e inquietudes dos alumnos, proporcionándolles de forma atractiva a finalidade das aprendizaxes. Os temas máis complexos estúdanse en varios cursos seguindo unha graduación no nivel de dificultade, de maneira que nos primeiros cursos se introducen de xeito simple, mentres que nos últimos se chega a unha especialización. A operatividade é un criterio fundamental que se basea na idea de imaxe como código comunicativo: "saber ler imaxes e comunicar con estas".

Os contidos estrutúranse en tres bloques fundamentais, que aparecen ao longo dos tres cursos:

- Elementos das linguaxes visuais.
- Análise da forma.
- Representación do volume.

Práctica

A segunda parte céntrase na práctica de exercicios

- Proponse unha variada gama de actividades para que, segundo o criterio do profesor/a, cada alumna e alumno realice as que resulten máis axeitadas ao seu nivel.
- Singularízanse os exercicios que se consideran alcanzables pola maioría dos alumnos e que condensan os obxectivos da unidade.
- Os exercicios adoitan dividirse en dúas clases: individuais e en grupo.
- Danse indicacións para promover a creatividade do alumno e a busca pola súa parte de novas actividades.
- Para que o alumno interiorice a técnica de execución dos exercicios, empréganse debuxos resoltos, propostas de debuxos e descricións ou explicacións.

TRATAMENTO DO FOMENTO DAS TIC OS MEDIA E AS NOVAS TECNOLOXÍAS

Desenvolvemento didáctico

O cinema, a televisión, o vídeo e o ordenador supuxeron algúns dos inventos máis relevantes do século XX. A finalidade última destes catro medios é a de servir como instrumento de comunicación a través de medios sonoros e visuais.

Posto que ao longo da unidade se van traballar diferentes tecnoloxías que ao longo da súa curta existencia sufriron modificacións, pode resultar conveniente realizar unha saída a unha filmoteca ou biblioteca especializada onde recoller información da orixe e desenvolvemento de cada un destes medios.

Pódense analizar na aula imaxes de cinema ou vídeo nas que as distintas animacións producen resultados claramente diferenciados. Buscar exemplos de animación por ordenador, como «Parque Xurásico», «Toyas Story».

Obxectivos

- Coñecer os recursos utilizados polos artistas para transmitir a sensación de movemento en diferentes manifestacións visuais.
- Saber e apreciar as posibilidades que ofrecen as novas tecnoloxías como instrumento de expresión do movemento.
- Recoñecer os elementos e recursos utilizados na realización dun filme.
- Apreciar a importancia do cinema como medio de comunicación e expresión.

Contidos

Información básica

- O cinema.
- A planificación.
- Tratamento cinematográfico do argumento.
- A televisión e o vídeo.
- As aplicacións informáticas.

Desenvolvementos

- O zoótropo ou a orixe do cinema.
- Os debuxos animados.
- Animación por ordenador.

Criterios de avaliación

- Recoñecer e describir os aspectos que determinan a sensación de movemento ou o movemento real nas artes plásticas.
- Descubrir os recursos utilizados polos artistas para representar o movemento nas súas obras.
- Elaborar composicións plásticas utilizando diferentes recursos para transmitir a sensación de movemento.

Recoñecer os elementos e recursos utilizados na realización dun filme.

Relacionar de xeito idóneo guións literarios e técnicos

PROCEDIMENTOS DE AVALIACIÓN: INSTRUMENTOS DE AVALIACIÓN 1º- 3º - 4º ESO

A avaliación se levará a cabo tendo en conta os seguintes tantos por cen.

1. 40% notas recollidas en clase:

Valorarase unha actitude positiva, a asistencia a clase e o traballo diario. Traer o material e utilización correcta deste.

Colaboración e mantemento dos materiais comúns do aula.

2. 40% Traballos prácticos:

O alumno entregará ao final de cada avaliación a carpeta con todos os traballos realizados:

Caderno da materia.

Láminas de debuxo técnico.

Obras artísticas realizadas sobre papeis especiais e coas técnicas recomendadas.

Avaliarase:

A adecuación dos materiais e técnicas en cada exercicio

A entrega dos traballos prácticos nos termos e prazos fixados.

Se o exercicio é correcto adaptándose aos solicitado.

Se é orixinal e a composición axeitada.

Se está ben presentado, limpo, ordenado e as letras rotuladas.

3. 20% Parte teórica

O alumno realizará un resumo de cada tema, ou ben contestarán a unha serie de preguntas facilitadas polo profesor.

Poderanse realizar exames tipo test, para obter unha nota obxectiva.

Procurarase valorar todo o conxunto cunha media ponderada das notas, sempre tendo en conta a personalidade de cada alumno e atendendo á diversidade.

As recuperacións consistirán na entrega dos exercicios non presentados ou a repetición cando non se adecúen ao pedido. Tamén se poderá recuperar unha avaliación co traballo da seguinte sempre que o cambio positivo efectuado sexa importante, e cando os obxectivos e destrezas a desenvolver sexan similares.

AVALIACIÓN INICIAL

A avaliación inicial consistirá nun exercicio de creatividade, no que se detectará o nivel expresivo do alumno, o seu dominio das diferentes técnicas e a capacidade que posee para utilizalas. Faranse exercicios para avaliar a parte artística e técnica, encamiñados a crear un espazo comunicativo co alumno. A atención será individualizada sempre que o número de alumnos o permita.

ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Unha resposta en tres planos

O feito de que o alumnado de Educación Secundaria Obrigatoria presenta diferenzas individuais en canto a capacidades, intereses e motivacións é algo admitido a priori e debe ser calibrado na súa magnitude exacta polo que se refire ao grupo concreto de alumnos cos que imos traballar na etapa.

Ademais, a atención á diversidade dos alumnos e alumnas reviste especial importancia en Educación Plástica e Visual, debido á complexidade dalgúns dos contidos do programa, e debe estar presente sempre na actividade docente para lograr os mellores resultados.

Esta atención á diversidade contéplase en tres planos: a programación, a metodoloxía e os materiais utilizados.

Atención á diversidade na programación

A programación da área de Educación Plástica e Visual debe ter en conta aqueles contidos nos que os alumnos mostran un nivel menos homoxéneo. Tal é o caso da comprensión dalgúns aspectos que esixen un alto nivel de comprensión espacial ou un nivel de execución moi especializado.

A programación ha de ter en conta tamén que non todos os alumnos adquiren ao mesmo tempo e coa mesma intensidade os contidos tratados. Por eso, está deseñada de modo que asegure un nivel mínimo para todos os alumnos ao final da etapa, dando oportunidades para recuperar o non adquirido no seu momento. Este é o motivo que suxire, por exemplo, retomar en terceiro e cuarto cursos os contidos dos principios básicos da materia.

Todo isto aconsella a programación cíclica que dá a oportunidade de volver retomar os conceptos básicos para garantir en todo momento a súa comprensión por parte de todos os alumnos. Por outro lado, a presenza dos bloques de contidos en cada curso permite que cada un dos alumnos e alumnas poida afondar naquel campo en que ten mellores aptitudes ou reforzar os aspectos que non domina no nivel esixido.

Por último, o apartado Desenvolvementos presente en cada unidade, abre un mundo de posibilidades de observación, análise e creación que permite ao profesor adaptar o programa ás peculiaridades dos seus alumnos unha vez que se garantiu o coñecemento do esencial.

Atención á diversidade na metodoloxía

A atención á diversidade está contemplada tamén na metodoloxía e nas estratexias didácticas concretas que se van aplicar na aula. Estas estratexias afectan fundamentalmente ao ensino dos conceptos e aos diferentes niveis de dificultade na proposta de actividades.

- En canto ao ensino de conceptos, realízase a partir de imaxes concretas e a través de experiencias sinxelas que se poden ter na aula. Permite, polo tanto, respectar as diferenzas individuais por medio da elección do proceso didáctico que mellor acomódese a cada alumno.

- En canto ás formas de expresión realizadas a través das propostas de actividades, ábrese toda unha gama de posibilidades onde se estimula especialmente a imaxinación, a creatividade e o gozo estético. Deste xeito procúrase que cada alumno utilice as canles expresivas que lle resulten máis naturais.

En xeral pódese dicir que as formas didácticas teñen en conta o punto de partida de cada alumno, as súas dificultades específicas e as súas necesidades de comunicación.

Atención á diversidade nos materiais utilizados

A atención á diversidade contéplase tamén na estruturación dos materiais utilizados. No libro de texto a estruturación dos contidos de cada tema en Información básica e Desenvolvementos abre un amplo campo á diversidade nas metas a alcanzar e as propostas de traballos de creación. Ademais, préstanse a unha diferenza de concepción, de realización e de rematado de modo que todos os alumnos, individualmente ou en grupo, poidan servirse dos coñecementos adquiridos como o seu medio de expresión plástica.

Por outra banda, o uso de materiais de reforzo ou ampliación permite igualmente atender á diversidade. Estableceremos unha serie de obxectivos que persigan esa atención ás diferenzas individuais dos alumnos e alumnas, e seleccionaremos os materiais curriculares complementarios que nos axuden a alcanzar eses obxectivos.

- Practicar contidos con nivel de dificultade alto, na aprendizaxe do cal os alumnos mostran un nivel pouco homoxéneo.
- Ampliar e afondar nalgúns aspectos dos temas que se consideren de especial relevancia por responder a determinados intereses e motivacións, ben individuais, ben do grupo de alumnos e alumnas co que se está a traballar
- Formular novos temas específicos ligados ao madeiro de coñecementos básicos para que os alumnos de maior sensibilidade plástico-visual os investiguen

INDICADORES DE LOGRO PARA AVALIAR O PROCESODO ENSINO E A PRÁCTICA DOCENTE:

- **Metodoloxías diversas.**

O mellor método de ensino para alumnos cunhas determinadas características pode non o ser para alumnos con características diferentes e á inversa. É dicir, os métodos non son mellores ou peores en termos absolutos, senón en función de que o tipo de axuda que ofrecen responda ás necesidades que en cada momento demandan os alumnos.

As adaptacións en metodoloxía didáctica son un recurso que se pode introducir nas formas de enfocar ou presentar determinados contidos ou actividades como consecuencia de:

- Os distintos graos de coñecementos previos detectados nos alumnos
- A existencia de diferentes graos de autonomía e responsabilidade entre os alumnos.
- A identificación de dificultades en procesos anteriores con determinados alumnos.
- etc.

Estas modificacións non deberían producirse só como resposta á identificación de dificultades, senón como prevención destas.

- **Actividades de aprendizaxe diferenciadas: reforzo e ampliación.**

As actividades educativas que se formulen deben situarse entre o que xa saben facer os alumnos de xeito autónomo e o que son capaces de facer coa axuda do profesor ou dos seus compañeiros, de tal forma que nin sexan demasiado doadas e, por conseguinte, pouco motivadoras para algúns alumnos, nin que estean tan afastadas do que poden realizar que lles resulten igualmente desmotivadoras, ademais de contribuír a crear unha sensación de frustración nada favorable para a aprendizaxe.

Cando se trata de alumnos que manifestan algunha dificultade para traballar determinados contidos, débese axustar o grao de complexidade da actividade e os requirimentos da tarefa ás súas posibilidades. Isto implica unha dobre esixencia:

- Unha análise dos contidos que se pretenden traballar, determinando cáles son fundamentais e cáles complementarios ou de ampliación.
- Ter previsto un número suficiente de actividades para cada un dos contidos considerados como fundamentais, con distinto nivel de complexidade, que permita traballar estes mesmos contidos con esixencias distintas. Tamén teremos actividades referidas aos contidos complementarios ou de ampliación para traballalos posteriormente.
- **Material didáctico Complementario.**

A utilización de materiais didácticos complementarios permite axustar o proceso de ensino-aprendizaxe ás diferenzas individuais dos alumnos. De forma xeral, este tipo de material persegue o seguinte:

- Consolidar contidos a adquisición dos cales por parte dos alumnos e alumnas supón unha maior dificultade.
- Ampliar e afondar en temas de especial relevancia para o desenvolvemento da área.
- Practicar habilidades instrumentais ligadas aos contidos de cada área.
- Enriquecer o coñecemento de aqueles temas ou aspectos sobre os que os alumnos mostran curiosidade e interese.

- **Agrupamentos flexibles e ritmos diferentes.**

A organización de grupos de traballo flexibles no seo do grupo básico permite:

- Que os alumnos poidan situarse en distintas tarefas.
- Propoñer actividades de reforzo ou afondamento segundo as necesidades de cada grupo.
- Adaptar o ritmo de introdución de novos contidos.

Este tipo de adaptacións require dunha reflexión sobre:

- As aprendizaxes básicas e imprescindibles para seguir progresando.
- A incorporación dunha avaliación que detecte as necesidades de cada grupo.

ADAPTACIÓNS CURRICULARES SIGNIFICATIVAS

Consisten basicamente na adecuación dos obxectivos educativos, a eliminación ou inclusión de determinados contidos esenciais e a conseguinte modificación dos criterios de avaliación.

- **Destinatarios.**

Estas adaptacións lévanse a cabo para ofrecer un currículo equilibrado e relevante aos alumnos con necesidades educativas especiais.

Dentro de este colectivo de alumnos, contéplase tanto a aqueles que presentan limitacións de natureza física, psíquica ou sensorial, como aos que posúen un historial escolar e social que produciu "lagoas" que impiden a adquisición de novos contidos e, á súa vez, desmotivación, desinterese e rexeitamento.

- **Finalidade.**

Tenderán a que os alumnos alcancen as capacidades xerais da etapa de acordo coas súas posibilidades.

- **Condicións.**

As adaptacións curriculares estarán precedidas dunha avaliación das necesidades especiais do alumno e dunha proposta curricular específica.

Na área de Educación Plástica e visual aténdese á diversidade do alumnado de distintas formas:

- Diversifícase a información conceptual para que cada grupo de alumnos, segundo o criterio do profesor, poida elixir os apartados máis axeitados.
- Asíumense as diferenzas no interior do grupo e propóñense exercicios de diversa dificultade de execución.
- Distínguense os exercicios que se consideran realizables pola maioría de alumnos.
- Facílítase a avaliación individualizada na que se fixan as metas que o alumno ha de alcanzar a partir de criterios derivados da súa propia situación inicial.

DEBUXO TÉCNICO

1º-2º

BACHARELATO

1º bacharelato:

OBXECTIVOS XERAIS:

1. Entende-lo debuxo técnico como unha linguaxe universal que nos permite expresar gráfica e obxectivamente unha realidade.
2. Desenvolver-as destrezas necesarias para expresarse cos instrumentos específicos do debuxo, utilizando ás técnicas gráficas axeitadas e ofrecendo solucións claras, precisas e obxectivas.
3. Desenvolver-a visión espacial para ser quen de relacionar, situar e comparar-as formas tanto non espazo real como a súa correspondencia non espazo do debuxo.
4. Coñecer e comprende -as regras do debuxo técnico para interpreta-a representación de formas como imaxe dá realidade.
5. Usar-os métodos e coñecementos propios do debuxo técnico na investigación e solución razoada de problemas científicos e técnicos.
6. Aceptar-a normalización como convencionalismo universal que simplifica e facilita o entendemento dá representación ou racionaliza produción dunha determinada realidade.
7. Coñecer e respecta-as principais normas (UNE e ESO), na execución de planos técnicos.
8. Desenvolve-a destreza expresiva necesaria para trazar esbozo a man alzada, rexistrando os aspectos fundamentais de forma, orientación, proporción, detalles, medida, etc. dunha determinada realidade.

CONTIDOS:

1ª avaliación:

A materia estrutúrase en tres grandes corpos temáticos:

- Xeometría plana
- Sistemas de representación baseados na proxección.
- Debuxo técnico normalizado.

Arte e debuxo técnico

Orixe e principais feitos da historia do debuxo técnico.

A xeometría na arte.

A estética do debuxo técnico.

1. Trazados fundamentais non plano

- Repaso de conceptos xeométricos fundamentais.
- Paralelismo e perpendicularidade con patróns e con compás.
- Ángulos notables: ou seu trazado cos patróns.

2. Proporcionalidade e semellanza

- Teorema de Thales e ás súas aplicacións.

- Segmento cuarto e terceiro proporcional a outros dados.
- Semellanza entre figuras.
- Escalas :escala numérica e escala gráfica. Construcción de escalas gráficas. Tipos de escalas e ás súas aplicacións.

3. Polígonos

- Polígonos regulares e irregulares.
- Clasificación de triángulos. Construcción de triángulos dados os seus ángulos e /ou liñas notables.
- Clasificación e construcción de cuadriláteros.
- División dunha circunferencia en partes iguais e a súa aplicación á construcción de polígonos regulares a partir do radio dá circunferencia circunscrita.

2ª avaliación:

4. Transformacións xeométricas

- Translación. Xiro. Simetría non plano e non espacio. Centro, eixo e plano de simetría. Homotecia.

5. Tanxencias

- Concepto. Tanxencia entre liña e curva; relación entre o punto de tanxencia e o radio de curvatura.
- Tanxencias entre curvas; relación entre o punto de tanxencia e os centros de curvatura. Circunferencia que pasa por tres puntos.
- Casos notables de tanxencia :liña tanxente a unha circunferencia nun punto desta. Circunferencia tanxente a unha liña nun punto desta.
- Circunferencias de radio dado tanxentes a unha liña e que pasen por un punto exterior. Circunferencias de radio dado tanxentes a dúas liñas que se cortan.
- Circunferencias tanxentes a tres liñas que se cortan en triángulo. Circunferencias de radio dado tanxentes a outra nun punto desta.
- Circunferencia tanxente a outra nun punto desta e que pase por un punto exterior.

3ª avaliación

6. Curvas técnicas: definicións e trazado como aplicación das tanxencias

- Óvalo: construcción a partir do seu eixo maior, do seu eixo menor ou dun rombo de ángulos de 60 e 120 graos.
- Óvoide: construcción a partir do seu eixo maior ou do seu eixo menor.
- Espirais: construcción a partir dun triángulo ou un cadrado. Espiral xónica (voluta).

1. Curvas cónicas: definición e trazado

- Elipse: definición e a súa diferenza co óvalo. Construcción da elipse por puntos a partir dous eixos. Construcción da elipse por feixes proxectivos.
- Hipérbola: definición e a súa construcción por puntos a partir dous eixos.
- Parábola :definición e a súa construcción a partir da directora e o foco ou vértice.

1ª, 2ª, 3ª avaliación

1. Sistemas de representación

- Fundamentos dos sistemas de representación.
- Visión xeral dos sistemas diédrico, axonométrico e cónico, e planos acoutados. Características fundamentais. Utilización óptima de cada un de eles. O seu uso na ciencia e na técnica.
- Sistema diédrico: representación e nomenclatura do punto, a recta e o plano; ás súas relacións e transformacións máis usuais.
- Sistemas axonométricos: isometría, representación de polígonos e sólidos poliédricos e de revolución sinxelos (sen coeficientes de redución).
- Perspectiva cabaleira: coeficiente de redución, representación de polígonos e sólidos poliédricos e de revolución sinxelos.

9. Normalización e esbozamento

- Normas fundamentais UNE e ESO. Ou esbozamento. O bosquejo e a súa xestión creativa.

Actitudes, valores e normas

Interese pola presentación pulcra dos proxectos.

Valoración da linguaxe técnica para a representación das ideas con imaxes.

Respecto polas creacións alleas.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

- Resolver problemas xeométricos nos que interveñan puntos, liñas ou polígonos seguindo métodos racionais claros e comprobables, utilizando ás súas relacións e transformacións e ofrecendo acabados precisos e pulcros.
- Manexar as escalas gráficas e numéricas con destreza, sendo capaz de pasar dunhas a outras e de relacionalas coa realidade.
- Resolver problemas de tanxencia amosando tanto a súa comprensión conceptual coma a súa execución gráfica precisa.
- Construír con destreza as curvas técnicas a partir dous parámetros que as definen así como as súas relacións de tanxencia e intersección con rectas.
- Usar o sistema diédrico para representar volumes sinxelos e formas poliédricas, así como as relacións espaciais entre punto, recta e plano.
- Representar as vistas e/ou seccións dun obxecto a partir dunha axonometría e viceversa.
- Partindo das súas vistas, realizar perspectivas axonométricas e cónicas de corpos, executadas a man alzada e deliñadas.
- Representar pezas e elementos industriais ou de construción sinxelos, valorando a correcta aplicación das normas referidas a vistas, anotación e simplificacións indicadas na representación.
- Seleccionar aqueles elementos posicionais do sistema cónico que, na perspectiva dun obxecto, ofrecen unha representación idónea do mesmo.

- Aplicar-o sistema de representación e recursos gráficos mais axeitados á realidade que se pretende representar.
- Culminar os traballos de debuxo técnico utilizando os diferentes procedementos e recursos gráficos, de forma que estes sexan claros, limpos e respondan ao obxectivo para o que foron realizados.

MINIMOS ESIXIBLES

- Manexo da escadra, cartabón e compás. Construcións elementais.
- Construcións de escalas.
- Utilización do Teorema de Thales.Construcción do medio, terceiro e cuarto proporcional.
- Debuxo das tanxencias elementais.
- Trazado de polígonos regulares.
- Trazado de óvalos e ovoides.
- Trazado da elipse, parábola e hipérbola conocidos datos.
- Representación do punto, recta, plano no Sistema Diédrico.
- Representación de sólidos en Perspectiva Isométrica e Cabaleira.
- Debuxo sinxelos en Cónico.
- Elección das vistas, trazado e acotación correcto no Sistema Europeo.
- Calidade, limpeza e boa presentación dos traballos.Usando minas 2H, 3H para as construcións e mina HB para os resultados.

PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN METODOLOXÍA MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS

Serán os mesmos que aparecen non curso de 2º de bacharelato.

2º Bacharelato:

CONTIDOS

1ª avaliación

- 1.Trazados no plano Lugar xeométrico. Arco capaz, ángulos na circunferencia.
2. Proporcionalidade e semellanza. Media proporcional.

Teoremas do cateto e a dá altura.
Figuras semellantes e a súa diferenza Coa homotéticas.
Razón de semellanza.

3. Potencia

Definición. Eixo radical de dúas circunferencias segundo sexan secantes, tanxentes ou

Exteriores.

Centro radical de tres circunferencias. A sección áurea; Problemas directo e inverso na obtención de relacións áureas. O rectángulo áureo.

4. Polígonos

Liñas e puntos notables dun triángulo.

Ortocentro e triángulo órtico. Baricentro. Incentro e circunferencia inscrita; exincentros.

Circuncentro e circunferencia circunscrita.

Análise e construción de polígonos regulares a partir do seu lado ou do radio da circunferencia circunscrita.

5. Transformacións xeométricas

Razón simple de tres puntos aliñados.

Proxectividade e Homografía: definicións.

Homoloxía: definición, centro, eixo e recta límite.

Afinidade: definición, eixo e dirección.

Inversión: definición, centro e razón.

6. Tanxencias

As tanxencias como aplicación dos conceptos de potencia e inversión.

Circunferencia que pasa e é tanxente a unha recta exterior. Circunferencia tanxente a dúas rectas e que pasa por un punto. Circunferencias que pasan por dous puntos e son tanxentes a outra circunferencia.

Circunferencia que pasa por un punto e é tanxente a outra circunferencia e a unha recta dadas.

Circunferencia tanxente a dúas rectas e a outra circunferencia dadas. Circunferencia tanxente a outras dúas circunferencias e a unha recta dadas. Circunferencia tanxente a dúas circunferencias e que pasa por un punto exterior.

7. Curvas técnicas

Curvas cíclicas. Cicloide. Epicloide. Hipocicloide. Evolvente dá circunferencia.

8. Curvas cónicas. Tanxencias e intersección cunha recta

Orixe das curvas cónicas como intersección entre un plano e unha superficie cónica.

Cónicas dexeneradas.

A elipse: definición, elementos e métodos para a súa construción. Circunferencia focal.

Recta(s) tanxente(s) a unha elipse nun punto dea, dende un punto exterior e segundo unha dirección. Intersección dunha recta cunha elipse.

A hipérbole: definición, elementos e métodos para a súa construción. Circunferencia focal. Recta(s) tanxente(s) a unha elipse nun punto dea, dende un punto exterior e segundo unha dirección. Intersección dunha recta cunha hipérbole.

A parábola: definición, elementos e métodos para a súa construción. Circunferencia focal. Recta(s) tanxente(s) a unha elipse nun punto dela, dende un punto exterior e segundo unha dirección. Intersección dunha recta cunha parábola.

2ª 3ª avaliación

9. Sistemas de representación

Fundamentos da proxección. Tipos de proxeccións e a súa aplicación os distintos sistemas de representación.

10. Sistema diédrico

Métodos: abatemento, xiro e cambio de plano. Paralelismo e perpendicularidade. Interseccións e distancias. Verdadeiras magnitudes. Representación de superficies poliédricas e de revolución. Representación dos poliedros regulares. Intersección de figuras ou superficies con rectas e planos. Seccións e desenvolvementos.

1ª,2ª,3ª avaliación

11. Vistas

Vistas segundo a norma UNE 1032

12. Sistema axonométrico ortogonal

Isometría. Escalas axonométricas. Verdadeiras magnitudes. Representación de figuras poliédricas e de revolución. Intersección con rectas e planos. Seccións. Relación do sistema axonométrico co diédrico.

13. Sistema axonométrico oblicuo

Perspectiva cabaleira. Fundamentos do sistema. Coeficiente de redución. Verdadeiras magnitudes. Representación de figuras poliédricas e de revolución. Intersección con rectas e planos. Seccións.

14. Sistema cónico de perspectiva lineal

Fundamentos e elementos do sistema. Perspectiva central e oblicua. Representación de superficies poliédricas e de revolución. Interseccións con rectas e planos. Trazado de perspectivas de exteriores.

15. Normalización

Normas UNE e ISO. Debuxo industrial. Acotación. Debuxo de arquitectura e construción. Acotación. Cortes e seccións.

ACTITUDES, VALORES E NORMAS

Responsabilidade polo desenvolvemento da propia obra ou actividade.

Valoración do traballo como medio expositor de ideas, proxectos e realizacións.

Organización e constancia non traballo a través de realización de proxectos complexos.

Espirito de busca e investigación desenvolvido a través do interese polos novos procedementos e técnicas gráficas actuais.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Executar debuxos técnicos empregando ás distintas escalas normalizadas.
2. Resolver problemas xeométricos nos que se aprecie a aplicación dúas conceptos de proxección e nomografía das tanxencias.
3. Realizar-as láminas e proxectos solicitados cun rematado coidado e correcta presentación.
4. Aplicar-o sistema diédrico para a representación de formas poliédricas e determinar formas e magnitudes verdadeiras a partir de desenvolvementos e seccións.
- 5 Plasmar graficamente un obxecto a partir das vistas fundamentades ou dá súa perspectiva.
6. Aplicar-a normalización na representación de pezas sinxelas e de elementos industriais ou de construción.
- 7 Presentar-os proxectos e debuxos técnicos propostos utilizando ás ferramentas gráficas aprendidas.
8. Aplicar-as curvas cónicas á resolución de problemas técnicos nos que interveña a súa definición.

CONTIDOS MÍNIMOS ESIXIBLES:

Serán os que se sinalan a continuación por temas.

TEMA 1- Xeometría métrica aplicada

- Trazados fundamentais no plano. Operacións con ángulos. Arco capaz.
- Construción de formas poligonais.
- Proporcionalidade e semellanza, media xeométrica ou proporcional, sección áurea. Construción de escalas gráficas ou volantes para a resolución de problemas específicos.
- Concepto de potencia.
- Cónicas.
- Sistematización dos problemas de tanxencia.

TEMA 2- GEOMETRIA DESCRIPTIVA

- Tipos de proxeccións e fundamentos dos sistemas de representación. Uso dos distintos sistemas para representar un mesmo obxecto.
- Sistema diédrico: punto, recta e plano. Sólidos, seccións e desenvolvementos.
- Perspectiva isométrica e cabaleira, sólidos.
- Sistema cónico de perspectiva lineal, sólidos.

TEMA 3- NORMALIZACIÓN DE PLANOS

- A normalización como factor que favorece o carácter universal da linguaxe gráfica. Normas ESO, UNE, DIN e ASA
- Principais aspectos que a norma impón no debuxo técnico..
- A anotación, normas xerais, tipos de cotas. Sistemas de anotación. Aplicación a exercicios prácticos: achar as vistas principais e acoutar a partir de perspectivas.

TEMA 4 -TÉCNICAS GRÁFICAS

- O material fundamental e os seus usos. Lapiseiros, equipos, regras, estilógrafos.
- Coñecementos dos soportes. Papeis vexetais e acetatos. Cartolinas especiais.

- Uso do material transferible, letras, liñas, tramas. Texturas e cor.
- Calidade no acabado e na presentación de todo o traballo.

PROCEDEMENTOS DE AVALIACIÓN

Para acreditar os coñecementos necesarios nos contidos progresivos.

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN E PROMOCIÓN

Realizaranse dous exames prácticos - teóricos ao longo da avaliación. O primeiro será eliminatorio e o alumno que os supere examinarase exclusivamente dos contidos referentes á 2ª parte da avaliación. Os alumnos que non superen o 1º exame examinaranse de toda a avaliación no 2º.

As láminas deberán entregarse semanalmente. Realizaranse a lapis normalizado. Para aprobar a avaliación será condición indispensable entregalas todas, o atraso inxustificable pode supoñer perda de puntos na nota final.

A nota da avaliación será o resultado dos controis e a valoración das láminas realizadas, tamén se terá en conta o rendemento académico diario e a asistencia a clase.

Preténdese que o alumno adquira unhas destrezas manuais para a realización de esbozo- a man alzada- esquemas e construcións sinxelas.

Avaliarase así mesmo o manexo dos instrumentos, a limpeza e calidade no acabado e na presentación de todo o traballo.

Ao final da avaliación revisaranse os apuntamentos dos alumnos e porase unha nota que influirá no axuste da nota final.

Avaliarase a adquisición duns coñecementos e o vocabulario específico da materia.

ACTIVIDADES DE RECUPERACIÓN

Os alumnos repetiran as láminas suspensas ou non entregadas, e presentaranse os exames de recuperación.

REFORZOS PARA LOGRAR A RECUPERACIÓN

Serán previas á avaliación seguinte, da teoría e a práctica.

Os conceptos relativos ao sistema diédrico que ocupan a 2ª avaliación e parte da 3ª serán asimilados polo alumno de xeito gradual, e considerárase recuperada a 2ª avaliación cando se supere a 3ª.

Se na convocatoria de xuño quedasen pendentes algunha avaliación o exame a realizar será exclusivamente desa avaliación.

Igualmente en setembro examinarase das avaliacións suspensas.

METODOLOXIA DIDÁCTICA

O horario distribuirase entre as explicacións teóricas e a resolución de exercicios de aplicación en clase e na casa.

Realizaranse prácticas que serán na súa maioría láminas realizadas a lapis referentes a cada un dos temas. Desde o principio de curso realizaranse debuxos en proxección diédrica e perspectivas de pezas industriais, para que deste modo, a aprendizaxe da representación espacial sexa o máis gradual posible.

Alternaranse a toma de apuntamentos, co estudo de material fotocopiado, que se entregará aos alumnos para axilizar as clases.

O ensino será individualizado sempre que o número de alumnos o permita.

Dado que esta materia se atopa dentro do bacharelato de Ciencias da Natureza, enfocarase as aplicacións e conceptos cara a un debuxo científico, no que se estudarán as formas naturais e creadas polo home, observando e analizándoas baixo un punto de vista xeométrico e descritivo. Resultando de grande importancia a aplicación destes contidos, ao estudo e coñecemento doutras materias, dentro do campo da ciencia (bioloxía, xeoloxía, física, matemáticas, etc.)

MATERIAIS E RECURSOS DIDÁCTICOS.

Cóntase cos seguintes materiais:

Mesas de debuxo técnico abatibles.

Escuadras, cartabóns e compases para pizarra.

Maleta con 24 poliedros de madeira.

Calibres, escalímetros,

Equipos de letras e números, equipos de elipses flexibles, xogos de curvas para debuxos isométricos.

1 Taboleiro con serra para cortar poliestireno.

Cóntase con algúns libros de consulta e de material de traballo.

Poderíase realizar algunha actividade, estudando as posibilidades da informática no debuxo técnico, xa que o centro conta con varios ordenadores. Non se utilizará libro de texto

DEBUXO

ARTISTICO

INTRODUCCIÓN e contextualización da programación

A presenza das materias Debuxo Artístico I e II compréndese como resposta á necesidade de comunicación cos nos vos semellantes a través dunha linguaxe universal que permita transmitir ideas, descrições e sentimentos: a linguaxe do debuxo.

O valor formativo da materia reside non desenvolvemento da capacidade para comprender ás formas da contorna e a súa expresión mediante esta linguaxe. Ao desenvolvemento e potenciación da capacidade observadora únirase ou paulatino dominio dous procedementos, instrumentos e técnicas que permitan a expresión do pensamento de forma visual (gráfico-plástica).

Moi importante será concienciar ao alumnado do poder de comunicación da linguaxe do debuxo, unha linguaxe que carece de barreiras idiomáticas e que posúe unha inmediatez única para a captación da mensaxe. É á vez universal e individual. Co auxe das novas tecnoloxías é necesario dotar ao individuo do coñecemento dunha linguaxe propia que lle permita utilizalas sen ou risco de perder a súa individualidade.

En xeral, o desenvolvemento dous contidos da materia Debuxo Artístico I obriga a unha aproximación aos mesmos de forma obxectiva, intentando evitar, ata a comprensión total dous contidos, intencións expresivas de carácter subxectivo reservadas para Debuxo Artístico II onde interprétanse ás formas dende distintas intencións comunicativas, complétase o coñecemento da relación entre ás formas e cultívase o correcto uso dous instrumentos e materiais comezado en Debuxo Artístico I.

A contribución da materia á consecución das finalidades propedéutica e formadora do Bacharelato concretar na achega de coñecementos e destrezas, que favorecen ou desempeño de calquera opción profesional ou a continuación de estudos que vos alumnos e ás alumnas desexen, especialmente aqueles que

necesiten da representación gráfica e da expresividade visual. Non plano formativo integral, a materia coopera non desenvolvemento da capacidade de comprensión das alumnas e dous alumnos das realidades formais do conton, da sensibilidade estética e non xurdimento de criterios de valoración propios.

METODOLOXIA DIDACTICA

Aínda que vos contidos do Bacharelato deben ter un carácter máis marcadamente científico e servirán para preparar ao alumnado para estudos superiores, non debe producirse unha ruptura brusca Coa metodoloxía utilizada na etapa anterior que desoriente ao alumnado.

En función disto, deben seguir tendo vixencia non Bacharelato algúns criterios metodolóxicos presentes non Proxecto Curricular de Secundaria Obrigatoria:

- Partir das ideas previas do alumnado (os seus intereses e coñecementos) para que a aprendizaxe sexa significativo.
- Utilizar sempre que sexa posible a contorna do alumnado como recurso educativo.
- Utilizar como recurso didáctico vos medios de comunicación.
- Fomentar a interacción non aula como motor de aprendizaxe

O ensino da materia de Debuxo Artístico ha de estar baseada nun método individualizado, creativo e activo. O ensino individualizado constitúe unha concepción pedagóxica centrada en cada individuo dentro da sociedade. Todo individuo posúe características distintas e calidades que configuran súa peculiaridade, e segue unha liña evolutiva persoal.

As consideracións relacionadas co ensino individualizado poden concretarse para a materia de Debuxo Artístico do Bacharelato nun criterio xeral, a partir do cal dótase aos alumnos dous conceptos e técnicas de traballo mediante os métodos propios da materia de debuxo: explicacións teóricas, proxeccións audiovisuais, presentación directa de obras, obxectos ou materiais, visitas a exposicións, museos, etc.

É necesario establecer previamente un nivel teórico e práctico mínimo alcanzable ao conxunto dous alumnos/ás, que haberá que establecer tras unha oportuna avaliación inicial que verifique ou estado de desenvolvemento tanto

do grupo como do individuo. O ensino desta materia debe seguir un método creativo, baseado non interese por parte do alumno/a, que debe sentir a necesidade de satisfacer os seus impulsos estéticos e de coñecemento.

O método creativo ha de estar á súa vez baseado non principio de actividade. Para estimular a actividade convén: Establecer un fin valioso e alcanzable para o alumno/a, a determinación das actividades precisas para conseguilo, a realización individual do traballo en se e a crítica construtiva que incite a novas actividades. Teoría e proceso danse a man.

Un destes aspectos, sen ou outro, non é capaz de desenvolver metodoloxías que permitan solucións coherentes. De maneira que a aplicación satisfactoria de procedementos implica o coñecemento dos contidos.

TEMPORALIZACIÓN

As clases constarán dunhas explicacións teóricas previas e dun período de materialización práctico correspondente a cada proceso ou técnica explicada.

O curso dividirase en tres trimestres en cada un dos cales deberase realizar unha serie de exercicios prácticos demostrando un avance non proceso de realización de cada un de lles, ata a conclusión do trimestre, sen límite de traballos a realizar e cun mínimo de traballos por cada trimestre segundo acórdese en cada exercicio.

OBXECTIVOS XERAIS

Debuxo Artístico I e II

- Posibilitar, fomentar e inducir hábitos racionais de traballo non alumnado.
- Promover situacións de aprendizaxe que esixan unha actividade intelectual que lles facilite a aprendizaxe por sos e a actualización dos seus coñecementos.
- Facer partícipe ao alumnado, periódica e axeitadamente, dos contidos, obxectivos e criterios metodolóxicos da materia.

Como principio xeral, a metodoloxía non Bacharelato:

- Ha de procurar que os traballos contemplan certo grao de flexibilidade para poder adaptarse ás capacidades dos alumnos/ás.
- Ha de facilitar o traballo autónomo do alumno/a, favorecendo a capacidade de aprender en por se.
- Ha de introducir progresivamente ao alumnado non manexo da terminoloxía propia da materia.
- Ha de potenciar as técnicas de indagación e investigación, favorecendo a capacidade do alumnado para traballar en equipo e aplicar os métodos de investigación apropiados.

-

DEBUXO ARTÍSTICO I

OBXECTIVOS

O ensino do Debuxo Artístico non Bacharelato terá como obxecto contribuír a desenvolver nos alumnos e alumnas as seguintes capacidades:

1. Coñecer e distinguir os elementos básicos de configuración da forma, empregándoos correctamente na representación analítica de obxectos da contorna.
2. Entender a forma dos obxectos a representar como consecuencia da súa estrutura e sabela representar graficamente.
3. Comprender os distintos datos visuais das formas como partes relacionadas dun conxunto, prestando especial interese á relación de proporción entre eles.
4. Comprender a distinta importancia das datos visuais que forman ou conxunto das formas, representándovos prioritariamente segundo a súa importancia non conxunto e ignorando detalles superfluos.
5. Coñecer a terminoloxía básica da materia, así como os materiais e

procedementos axeitados ao fin pretendido. Adquirir ou dominio das técnicas ao servizo das ideas e proceder dun xeito racional e ordenada non traballo.

6. Coñecer bases teóricas sobre a cor que permitan a súa aplicación plástica dun xeito razoado e directa.

7. Comprender os elementos fundamentais da investigación e do método científico para aplicalos na realización de traballos tanto individuais como en equipo.

8. Relacionar de forma coherente vos contidos doutras materias afíns utilizando ás achegas interdisciplinares non proceso formativo.

9. Coñecer, valorar e respectar o patrimonio natural, histórico, cultural e artístico da humanidade e, fundamentalmente o da comunidade autónoma de Galicia, para participar de forma cooperativa e solidaria no seu desenvolvemento e mellora.

-

CONTIDOS

Coa secuenciación dos contidos procedimentais da materia preténdese un sistema de aprendizaxe continua, non que todo coñecemento novo teña unha aplicación inmediata e compréndase como parte dun proceso.

Os grupos de contidos comezan cunha introdución á terminoloxía e materiais que será preciso coñecer para o seu desenvolvemento.

Comézase explicando a liña como elemento configurador-estrutural da forma plana, posteriormente aplicarase a volumes.

As formas illadas asóciase e organízanse en composicións. O contido 3 de Debuxo Artístico I, ou claroscuro, aplicaríase a exercicios desenvolvidos no contido 2, ás formas asociadas e a composición. Poderían empregarse dous enfoques: o primeiro de Iles consistiría en desenvolver o contido número 2 sen uso do claroscuro, para incidir máis na

importancia dá liña na configuración do volume, intentando evitar co uso do claroscuro distraer a atención sobre ás estruturas vistas e ocultas. O enfoque segundo consistiría en desenvolver vos contidos 2 e 3 simultaneamente. O contido 4, a cor, debe aplicarse a formas similares ás estudadas ata ou momento, que permitan comprender a teoría dá cor mediante aplicacións prácticas.

TERMINOLOXÍA E MATERIAIS

Como en toda linguaxe, a expresión correcta depende, tanto do coñecemento dúas seus elementos configurativos e estruturais como do uso axeitado que dous mesmos se faga.

vos contidos que fan referencia á terminoloxía propia desta materia, ás calidades dúas materiais e ás súas técnicas de aplicación están presentes en cada un dous bloques temáticos.

Insistirase en que o material seleccionado para construír unha obra de arte cambia súa natureza e deixa de ser material natural para converterse en material artístico. A comprobación dúas seus comportamentos nas realizacións plásticas ha de repercutir na elección dúas materiais e dúas procedementos axeitados á finalidade pretendida.

Concetuais

- terminoloxía nominal e conceptual dá materia.
- orixe e calidades dúas materiais. Procedementos.

Procedimentais

- análise de materiais e aplicación das técnicas máis axeitadas para a súa utilización.
- identificación dúas condicionamentos imposto polos materiais, mediante

realizacións plásticas nas que se empreguen varios procedementos e técnicas.

-realización de producións gráficas sobre interpretación de formas naturais, seleccionando materiais. Procedementos e técnicas segundo a finalidade proposta.

-realización de producións gráficas nas que se utilicen materiais gráficas como lapis, plumas ou rotuladores, normalmente empregados para definicións lineais, co obxecto de conseguir diversas tonalidades por sucesivo entrecruzado de liñas.

-realización de informes orais ou escritos referentes a producións gráficas, utilizando correctamente terminoloxía sobre vos materiais e procedementos empregados nelas.

vos contidos da materia preséntanse agrupados por analogías temáticas en catro bloques:

1-FÓRMA

Conceptos

- Introducción á terminoloxía, materiais e procedementos propios do contido.
- Elementos básicos na configuración da forma. A liña como elemento configurador de formas planas de estrutura xeométrica sinxela. A liña como elemento configurador de formas volumétricas de estrutura sinxela. Partes vistas e partes ocultas.
- Transformacións da forma tridimensional. Seccións e cortes.
- Proporción entre as partes dunha mesma forma tridimensional.
- A imaxe gráfico.plástica.caracter descriptivo.
- Elementos conceptuais da forma. Significantes configurativos e espaciais (superposición, relatividade do tamaño, etc). definición lineal e volumétrica

Procedementos

- Experimentación cos materiais máis comúns e emprego dous procedementos e técnicas máis acordes Coa finalidade proposta, analizando vos resultados obtidos.
- Utilización dous elementos morfolóxicos atendendo ás súas diferenzas cualitativas.
- Representación de formas poligonais dende distintos puntos de vista.
- Realización de diferentes sólidos xeométricos debuxando, ademais das partes vistas aqueloutras que non son visibles.
- Representación de obxectos modificados na súa configuración por medio de planos.
- Relación de medidas entre ás partes dunha mesma forma tridimensional.

2- ÁS FORMAS asociadas. A COMPOSICIÓN

Conceptos

- Proporción entre distintas formas non plano.
- A perspectiva. Aplicación dá perspectiva cónica ao Debuxo Artístico.
- Organizacións compositivas. Simetrías-contrastos-tensións.
- Psicoloxía dá forma: leis visuais asociativas.
- Organizacións compositivas. Composicións abertas e composicións pechadas.
- Relacións formais de analogía e de contraste. Relacións das formas non espazo.
- Ás formas tridimensionais non espazo e a súa interacción.
- Ou ritmo.
- Ás formas dinámicas. Concepto xeral.
- Imaxe e función.

Procedementos

- Disposición das relacións existentes entre varios obxectos e ou espazo que vos rodea.
- Representación de formas volumétricas aplicando ás perspectivas convencionais.
- Elaboración de debuxos onde utilícese a perspectiva cónica como recurso fundamental para a representación do espazo non plano.

- Investigación da estrutura compositiva de feitos plásticos para a súa utilización na organización de formas, establecendo relacións de simetría, contraste e atracción.
- Observación de diversas formas. Identificando ás relacións de analoxía e de contraste.
- Análise das formas non espazo mediante ou debuxo dun obxecto illado, definido ou seu carácter volumétrico mediante ou claroscuro e valóresvos tonais.
- Representación do conxunto formal mediante debuxo dun conxunto de obxectos observado con brevidade, e definido linealmente nos seus volume e relacións espaciais.
- Distribución do espazo segundo a composición axeitada ou debuxo que se vai realizar, e utilizando diversos tipos de composición.
- Representación de formas dinámicas mediante estudos gráficos dunha figura humana ou manequín.

3-ou CLAROSCURO

Conceptos

- Introducción á terminoloxía, materiais e procedementos básicos propios do contido.
- A mancha como elemento configurador da forma.
- Importancia do claroscuro para a expresión do volume.

Procedementos

- Experimentación con modelos do natural representando os espazos existentes entre eles como medio para configurar os obxectos.
- Representación de formas definindo ou interese dous elementos máis significativos a partir da luz.

4-A COR

Conceptos

- Introducción á terminoloxía, materiais e procedementos básicos.
- Síntese aditiva e síntese substractiva. Cor luz - cor pigmento.
- Modificación dá cor. Conceptos de saturación-ton-valor.
- Cores complementarias.
- Relacións harmónicas e interacción dá cor.
- Semántica dá cor. Funcións e aplicacións.

Procedementos

- Función mediadora dous materiais e coñecemento dous procedementos e técnicas axeitados.
- Observación das cores primarias e sínteses aditiva como consecuencia dá luz.
- Ordenación das cores pigmento básicos atendendo ás relacións que se establecen entre se, por medio de mesturas substractivas.
- Realización de escalas cromáticas onde apréciense os fenómenos ópticos dá cor.
- Experimentación das alteracións visuais que se producen nas res como consecuencia de modificar ou fondo.
- Percepción das relacións dá cor a partir de analoxías e contrastes, representando formas ou obxectos artificiais e naturais.

-

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Utilizar con propiedade a terminoloxía específica correspondente aos distintos contidos dá materia.

Con este criterio preténdese valorar a amplitude do vocabulario, formal e conceptual, adquirida polo alumno/a e a súa utilización de xeito preciso.

2. Coñecer e utilizar con corrección os procedementos, así como ou emprego de materiais en representacións gráficas concretas.

Valórase con este criterio a capacidade adquirida polo alumno/a para seleccionar os procedementos e ou emprego de materiais axeitados (lapis,

estilógrafo, barras, acuarela, gouache), así como ou progreso e diversidade de destrezas técnicas.

3. Describir graficamente obxectos de configuración xeométrica, definindo neles os elementos básicos (liñas e planos).

Este criterio pretende comprobar ou grao de desenvolvemento dá capacidade de observación e análise do aspecto formal do obxecto. Valoraranse vos recursos descritivos lineais: subliñados de interseccións, límites de planos, transparencias de partes ocultas.

4. Representar con intención descritiva formas tridimensionais sobre ou plano, con atención á proporción e ás deformacións perspectivas.

Perséguese con este criterio valorar ás relacións lineais que ou alumno/a establece entre os obxectos durante ou proceso de debuxar (medidas dentro dá mesma forma, en relación con outros obxectos e co espazo que lles rodea). Do mesmo xeito debe valorarse ou punto de vista, é dicir, ou ángulo de visión elixido (ángulo medio, picado, contrapicado). Estímase aquí non tanto a exactitude rigorosa como a expresión selectiva dá realidade observada.

5. Representar graficamente obxectos de marcado carácter volumétrico por medio de liña e mancha, sabendo traducir ou volume mediante planos de grises.

Este criterio avalía a resposta que cada alumno/a presenta dás gradacións lumínicas e valor local, cuxos valores relativos producen a sensación volumétrica dun obxecto.

6. Demostrar ou coñecemento dous fundamentos físicos dá cor e a súa terminoloxía básica.

Con este criterio preténdese avaliar os coñecementos do alumno/a referentes ás orixes dá cor e ou uso axeitado dá propia terminoloxía. orixes dá cor e ou uso axeitado dá propia terminoloxía.

7. Realizar representacións plásticas con procedementos e técnicas cromáticas de formas artificiais sinxelas, atendendo á modificación dá cor producida pola incidencia dá luz dirixida con ese fin.

Este criterio trata de valorar ou desenvolvemento dá percepción visual na

apreciación de cambios cromáticos e a capacidade para resolver tales transformacións.

Para a avaliación teranse en conta tanto a demostración práctica de que a comprenderon vos principios básicos explicados, ou desenvolvemento dous mesmos por iniciativa propia, así como vos progresos realizados tendo en conta ou punto de partida de cada un dous alumnos. De tal forma a cualificación final é aberta á capacidade individual de cada alumno de progresar, tanto como á ou nivel de calidade demostrado. Realizarase un exame final para aqueles que non realicen ou superado ás prácticas cun nivel medio aceptable, Coa finalidade de reforzar a súa nota ou de superar ou curso, tanto en xuño coma en setembro

MINIMOS EXISIBLES PARA A OBTENCIÓN DUNHA AVALIACIÓN POSITIVA

-Representar graficamente ás formas naturais, definido a disposición das partes que ás constitúen.

Con este criterio tratar de comproba-os coñecementos dous alumnos e das alumnas sobre a modulación luminosa cromática que orixina a luz ou incidir sobre os obectos, creando ou claroscuro e a simulación da súa calidade material e textura superficial

-realizar interpretacións gráficas de contraste tonal, igualación e indución ou complementario para estuda-os fenómenos ópticos da cor.

-Utilizar-os materiais, procedementos e técnicas de representación gráfico plásticos, demostrando nas realizacións un progreso non coñecemento das súas posibilidades expresivas e a capacidade de elección axeitada paa vos fins propostos.

Valorar con este criterio a coherencia dúas alumno e das alumnas na

selección e non emprego dúas materiais en función dous resultados pretendidos.

-

DEBUXO ARTÍSTICO II

OBXECTIVOS

O ensino da materia de Debuxo Artístico II terá como obxecto contribuir a desenvolver nos alumnos e alumnas ás seguintes capacidades:

1. saber interpretar unha forma dende diversas intencións comunicativas con técnicas distintas e realizar ademais modificacións creativas que propicien a creación de formas novas

2. Comprender e valorar a importancia do estudo ao natural de formas orgánicas.

3. Comprender ás variables na composición, experimentando Coa relacións entre os elementos gráfico-plásticos desta.

4. Desenvolver a memoria visual e a retentiva, mediante exercicios que potencien os mecanismos perceptivos e expresivos ao servizo da representación por parte das alumnos/as de formas e imaxes procedentes do exterior ou do interior de se mesmos/as.

5. Coñecer, apreciar e adecuar ás posibilidades expresivas das distintas técnicas e materiais, aplicándoas dun xeito ordenado.

6. Desenvolver a sensibilidade artística. Concienciarse do equilibrio emoción-razón necesario na aprendizaxe do Debuxo Artístico.

7-Utilizar conscientemente vos coñecementos adquiridos como medios de expresión das propias ideas e como recurso para comprender mellor ás expresións plásticas alleas.

CONTIDOS

1-ANÁLISES E MODIFICACIÓN DA FÓRMA

Conceptos

- Análises e modificación dá forma
- Estudo dá forma Apuntamento-esquema-bosquexo.
- Representación analítica.
- Representación sintética.

Procedementos

- Representación dá forma baixo diferentes niveis conceptuais, talles como:
- Realización de debuxos rápidos buscando solucións espaciais e volumétricas.
- Representación gráfica de obxectos onde quede patente a idea mental que a ten de lles.
- Elaboración de estudos, definindo ou modelo nun grao suficiente de rematado.
- Representación de formas onde se reflectan de xeito analítico ás estruturas formais, vos trazados e liñas auxiliares que parezan significativas para explicar ás relacións entre os elementos.
- Representación de obxectos onde ou interese céntrase en aspectos dá súa forma externa, reforzando graficamente aqueles datos que se consideren máis relevantes.

2-ANÁLISE DE FORMAS NATURAIS

Conceptos

- xeometría e natureza
- Estudo descritivo.
- Modificación comunicativa.

Procedementos

- Descrición do modelo de xeito rigoroso, informando graficamente do maior número de datos necesarios para a comprensión da súa morfoloxía.
- Transformación de debuxos realizados con formas naturais, de maneira que transmitan mensaxes visuais con distintas finalidades comunicativas.

3-APROXIMACIÓN SUBXECTIVA ÁS FORMAS

Conceptos

- Psicoloxía da forma e a composición. Distintas organizacións espaciais das formas.
- Equilibrios e tensións.
- Variacións da aparencia formal respecto ao momento de vista perceptivo.
- Valor expresivo da luz e a cor.
- Estudo da composición en obras de arte da pintura.

Procedementos

- Coñecemento e aplicación, cábase, das leis de asociacións perceptivas a conxunto de formas, determinando imaxes coherentes e organizadas.
- Representación ordenada dúas elementos formais da imaxe, produto de aplicar compoñentes de equilibrio e movemento.
- Configuración significativa dúas elementos plásticos non debuxo, como resultado de aplicar outros sistemas de organización espacial.
- Realización de debuxos onde a aparencia dunha mesma forma ou conxunto de obxectos tridimensionais, apréciase alterada como consecuencia das distintas orientacións respecto ao momento de vista perceptivo.
- Representación de formas naturais ou obxectos, cuxa aparencia ver modificada por efecto da luz directa, diversificando o seu colorido.
- Observación directa de obras de arte da pintura, analizando o tipo de composición utilizada.

4-FORMA REAL. MEMORIA VISUAL

Conceptos

- Traballos de retentiva.
- interpretacións expresivas

Procedementos

- Percepción e análise do modelo, durante un breve espazo de tempo, retendo na memoria vos datos máis relevantes observados, para posteriormente transmitilos ao papel.

5-ANÁLISE DÁ FIGURA HUMANA

Conceptos

- Relacións de proporcionalidade.
- Estudo do movemento na figura humana.
- estudo do movemento na figura humana.
- apuntes do natural

Procedementos

- Realización de debuxos con dificultade crecente, non que a refire a relacións de proporcionalidade, actitude e dinámica dá figura humana.

6-ANÁLISES ESPACIAIS

Conceptos

- Antropometría.
- Espazos interiores.
- Espazos exteriores. Espazos urbanos e naturais.
- apuntes do natural

Procedementos

- Descrición gráfica de obxectos do mobiliario dá contorna próxima, dende un punto de vista oblicuo e baixo un concepto de síntese xeométrica, evidenciando ás proporcións.
- Representacións gráficas dá contorna urbana e espazos naturais con relacións antropométricas, atendendo aos efectos espaciais.

CONTIDOS DE TIPO ACTITUDINAL

- Recoñecemento dá importancia que ten ou uso dunha terminoloxía correcta en todos os ámbitos dá materia.

- Disposición a explorar a propia capacidade creativa mediante materiais e técnicas diversas, investigando, á súa vez, ás posibilidades que ofrecen ás novas tecnoloxías.
- Descubrimento dous distintos niveis icónicos como proceso para representar unha mesma forma con orzamentos obxectivos e subxectivos.
- Predisposición a utilizar ás formas naturais como elementos plásticos dá comunicación visual.
- Recoñecemento dá importancia que teñen os sistemas de organización espacial nas manifestacións plásticas.
- Interese por representar formas en posicións non habituais debido á súa orientación oblicua con respecto ao plano do debuxo.
- Desexo de exercitar a memoria visual, representando formas logo dunha breve exposición.
- Descubrimento dá expresividade na figura humana a partir de aspectos estruturais ,morfolóxicos.
- Curiosidade por expresarse en termos espaciais, utilizando efectos perspectivados.
- Interese por achegar solucións orixinais ás propias producións.
- produccións.Interese pola observación do contorno e súa interpretación.
- Actitude de autoesixencia para a busca de novas solucións e resultados creativos.Sensibilidade polo patrimonio artístico e cultural.

CRITERIOS DE AVALIACIÓN

1. Utilizar correctamente a terminoloxía específica correspondente aos distintos contidos dá materia.

Este criterio está encamiñado a avaliar nos alumnos/ás ou coñecemento e uso axeitado dous termos propios dá materia, observando especialmente a comprensión dúas seus contidos conceptuais.

2. Coñecer e utilizar axeitadamente os procedementos e materiais, demostrando ou seu uso selectivo acorde Coa finalidade proposta.

Valórase con este criterio a coherencia do alumno/a na selección e emprego dous materiais en función dúas resultados pretendidos.

3. Saber interpretar unha mesma forma ou obxecto dende diversos niveis icónicos, en función de distintas intencións comunicativas.

Este criterio tende a valorar a capacidade dos alumnos/ás para representar un mesmo tema a través de diferentes prismas, adecuando ou carácter dá imaxe á intención pretendida.

4. Realizar debuxos de formas naturais con carácter descritivo e modificalas posteriormente con intencións comunicativas diversas.

Pretende este criterio avaliar o progreso dos alumnos/ás na percepción visual dos aspectos informativos do modelo e a capacidade adquirida para aplicar á mesma imaxe outras funcións comunicativas.

MINIMOS ESIXIBLES

- Representar graficamente diferentes aparencias dun mesmo obxecto ocasionadas pola súa distinta orientación respecto ao momento de vista perceptivo.

Este criterio pretende valorar nos alumnos/ás os recursos adquiridos para representar unha mesma forma ao ser observada en escorzo.

- Representar graficamente un conxunto de volumes xeométricos e naturais e describir a disposición dos elementos entre se, atendendo ás proporcións e ás deformacións perspectivas.

Valora este criterio o desenvolvemento do sentido espacial dos alumnos/ás, expresado por medio dá relatividade das formas.

- Realizar estudos gráficos de figura humana atendendo principalmente á relación de proporcións e á expresividade do movemento.

Avalía este criterio a superación de dificultades que representa para o alumno/á comprensión dá figura humana, atendendo especialmente á utilización dun canon e a mobilidade das articulacións.

-Representar graficamente, en bosquexos ou estudos, aspectos dá contorna do aula, edificio do Centro, contorna urbana e exteriores naturais, co fin de conseguir expresar termos espaciais e efectos de profundidade, así como valoración de proporcións e contrastes lumínicos.

Valórase con este criterio o sentido espacial adquirido polos alumnos/ás, expresado por medio das proporcións aparentes e a comprensión dá oblicuidade e converxencia debido á aplicación dá perspectiva.

MEDIDAS DE ATENCIÓN A DIVERSIDADE

Sempre que o número de alumnos no sexa moi elevado, levarase a cabo un ensino atendendo as características persoais de cada alumno. Dentro de cada traballo potenciarase a individualidade ,e a resolución de problemas específicos, intentando desenrolar as capacidades artísticas de cada un. Tamén se tratará de respetar os ritmos diferentes.

ACTIVIDADES DE RECUPERACIÓN E REFORZOS

Os alumnos que no acaden avaliación positiva, repetirán os exercizos, seguindo os criterios que determine o profesor, en función das actividades propostas. Ata acadar os obxectivos .

CRITERIOS DE CUALIFICACIÓN

Terase en conta a adecuación do exercizo proposto aos criterios establecidos anteriormente.

O alumnado deberá entregar nas datas facilitadas a totalidade dos exercizos para obter avaliación positiva na avaliación.

Avaliarase unha parte práctica e unha teórica de utilización da linguaxe específica da asignatura.

PROGRAMA DE REFORZO PARA A

RECUPERACIÓN DÁS MATERIAS

PENDENTES

-se o alumno-a non logra alcanzar os mínimos esixibles de cada avaliación, deberá incluír nas actividades seguintes os contidos que non poido superar

anteriormente.

-Se na avaliación final non conseguise alcanzar os obxectivos marcados, deberá realizar un exercizo práctico onde poida quedar reflectida a comprensión e exemplificación dos contidos do curso.

MATERIAIS E RECURSOS

-sería conveniente dispor da aula de debuxo, coa súa propia instalación no máximo de horas posibles, e os equipamentos dá mesma (cabaletes, colección de escaiolas, tórculo, cabaletes de modelado, taboleiros, etc).

-equipo audiovisual, televisor, vídeo, proxector, canón d proxección de internet, pizarra dixital.

-armarios, andeis

-arquivo de imaxes en diferentes soportes.

-biblioteca de aula.

TRATAMENTO DAS ENSIANZAS TRANSVERSAIS

O currículo mostra a presenza de «*temas transversais*», entendidos estes como un **conxunto de contidos de grande importancia social** que deben estar presentes en todo o proceso educativo, cooperando todas as áreas no seu tratamento.

Enténdanse como temas transversais os seguintes:

- ***Educación moral e cívica.***
- ***Educación para a igualdade de oportunidades de ambos os dous sexos.***
- ***Educación ambiental.***
- ***Educación para a saúde.***
- ***Educación do consumidor.***
- ***Educación para a paz.***
- ***Educación vial.***

A presenza destes temas oríentase cara á educación de actitudes e a formación de valores. A súa relación coa materia pode condicionarse ao:

- Análise crítica das mensaxes publicitarias dirixidas ao consumidor: preténdese facer conscientes os alumnos/ás da influencia dos anuncios gráficos e dos «*anuncios*» publicitarios na creación de necesidades de consumo.

- Estudio dos valores emotivos da cor e do seu uso axeitado.
- Análise crítica de valores estéticos no ámbito natural e social e nas actitudes de respecto ao medio. Inténtase promover a adquisición de hábitos respectuosos co medio en multitude de contidos e actividades ao longo de toda a etapa, fomentando o respecto aos seres vivos e concienciando os alumnos de que todos somos responsables da contaminación ambiental e todos debemos colaborar na realización de medidas correctoras, especialmente a reciclaxe.
- Análise crítica de deseños de todo tipo (gráfico, arquitectónico, urbanístico, etc.), considerando a adecuación destes ao consumidor, á saúde e ao medio.
- Debate e traballos colectivos, nos que se busca o espírito cooperativo, o desenvolvemento das capacidades de relación interpersoal e a contribución á toma de conciencia do enriquecemento que se produce coas achegas dos compañeiros. Foméntase o desenvolvemento de actitudes abertas cara ás opinións dos demais e de actitudes críticas ligadas ao rigor, a precisión e a orde na realización de tarefas como valores fundamentais dunha sociedade libre e democrática.

Partimos do convencemento de que os temas transversais deben impregnar a actividade docente e estar presentes na aula de forma permanente, xa que se refiren a problemas e preocupacións fundamentais da sociedade. A estes temas transversais, engadíronse dúas dimensións: a educación multicultural e a educación para Europa. O xeito en que se entenden todos eles queda reflectida nos obxectivos especificados a continuación.

Educación para a convivencia

A formulación e solución de problemas poden contribuír a desenvolver actitudes de solidariedade, cooperación e respecto ás opinións e formas expresivas alleas a través do traballo en grupo, que se converte, así, noutro dos eixes metodolóxicos e organizativos do traballo na aula.

Persegue e concreta unha parte importante dos obxectivos de educación moral e cívica presentes en todo o currículo. Pretende educar para a convivencia no pluralismo mediante un esforzo formativo en dúas direccións:

- O respecto á autonomía dos demais.
- O diálogo como forma de solucionar as diferenzas.

Educación para a saúde

Parte dun concepto integral da saúde como benestar físico e mental, individual, social e ambiental. Formula dous tipos de obxectivos:

- Adquirir un coñecemento progresivo do corpo, das principais anomalías e enfermidades, e do modo de previlas ou curalas.
- Desenvolver hábitos de saúde: hixiene corporal e mental, alimentación correcta, prevención de accidentes, relación non medrosa co persoal sanitario, etc.

Educación para a paz

Non pode dissociarse da educación para a comprensión internacional, a tolerancia, o desarme, a non violencia, o desenvolvemento e a cooperación. Persegue estes obxectivos prácticos:

- Educar para a acción. As leccións de paz, a evocación de figuras e o coñecemento de organismos comprometidos coa paz deben xerar estados de conciencia e condutas prácticas.

- Adestrarse para a solución dialogada de conflitos no ámbito escolar.

Educación do consumidor

Preténdese dotar os alumnos de instrumentos para desenvolverse na sociedade de consumo e que adquiran unha actitude crítica ante as necesidades que se queren crear actualmente a través da publicidade e das películas que presentan unha sociedade baseada no consumismo.

Formula, entre outros, estes obxectivos:

- Adquirir esquemas de decisión que consideren todas as alternativas e os efectos individuais, sociais, económicos e ambientais.
- Desenvolver un coñecemento dos mecanismos do mercado, así como dos dereitos do consumidor e as formas de facelos efectivos.
- Crear unha conciencia de consumidor responsable que se sitúa criticamente ante o consumismo e a publicidade.

Educación non sexista

Nas actividades de grupo é necesario propiciar o intercambio fluído de papeis entre alumnos e alumnas, e potenciar a participación destas nos debates e toma de decisións como mecanismo corrector de situacións de discriminación sexista. Contribuirase así, dende a propia actividade da aula, a establecer unhas relacións máis xustas e equilibradas entre as persoas.

A educación para a igualdade fórmulase expresamente pola necesidade de crear dende a escola unha dinámica correctora das discriminacións. Entre os seus obxectivos están:

- Desenvolver a autoestima e unha concepción do corpo como expresión da personalidade.
- Analizar criticamente a realidade e corrixir prexuizos sexistas e as súas manifestacións na linguaxe, publicidade, xogos, profesións, etc.
- Adquirir habilidades e recursos para realizar calquera tipo de tarefas, domésticas ou non.
- Consolidar hábitos non discriminatorios.

Educación ambiental

Entre os seus obxectivos atópanse os seguintes:

- Adquirir experiencias e coñecementos abondos para ter unha comprensión dos principais problemas ambientais.
- Desenvolver conciencia de responsabilidade respecto do medio global.
- Desenvolver capacidades e técnicas de relacionarse co medio sen contribuír á súa deterioración, así como hábitos individuais de protección do medio.

Educación sexual

Formúlase como esixencia natural da formación integral da persoa. Os seus obxectivos fundamentais son os seguintes:

- Adquirir información suficiente e cientificamente sólida acerca destes aspectos: anatomía e fisioloxía de ambos os dous sexos; maduración sexual; reprodución humana; reprodución asistida, prevención de embarazos; enfermidades venéreas e de transmisión sexual, manifestacións diversas da sexualidade, etc.
- Consolidar unha serie de actitudes básicas: naturalidade no tratamento de temas relacionados coa sexualidade; criterios de prioridade en casos de conflito entre exercicio da sexualidade e risco sanitario; hábitos de hixiene; relación espontánea e

confiada con urólogos e xinecólogos; respecto ás diferentes manifestacións da sexualidade; autodominio en función de criterios e conviccións.

- Elaborar criterios para xuízos morais sobre os delitos sexuais, a prostitución, a utilización do sexo na publicidade, a pornografía, a reprodución asistida, etc.

Educación vial

Propón dous obxectivos fundamentais:

- Sensibilizar os alumnos e alumnas sobre os accidentes e outros problemas de circulación.
- Adquirir condutas e hábitos de seguridade vial como peóns e como usuarios de vehículos.

Educación para Europa

Os seus obxectivos principais son:

- Adquirir unha cultura de referencia europea en xeografía, historia, linguas, institucións, etc.
- Desenvolver a conciencia de identidade europea e a asunción progresiva da cidadanía europea cos seus valores, dereitos e obrigas.
- Preparar para a cooperación cívica, tecnolóxica e profesional entre os europeos.

Educación multicultural

As características da área permiten o coñecemento e a apreciación das manifestacións artísticas, tanto actuais como doutro tempo, doutras culturas distintas da nosa, tratando de que os alumnos saiban respectalas e valoralas.

A educación multicultural -ou intercultural- vén esixida pola crecente intercomunicación das culturas, e fana máis urxente os brotes de racismo e xenofobia observados ante a crecente presenza entre nós de inmigrantes racial e culturalmente diferentes. Algúns dos seus obxectivos son os seguintes:

- Espertar o interese por coñecer outras culturas diferentes coas súas crenzas, institucións e técnicas.
- Desenvolver actitudes de respecto e colaboración con grupos culturalmente minoritarios.

Os temas transversais nas asignaturas de DEBUXO

Os temas transversais desenvólvense basicamente a través dos contidos actitudinais e máis concretamente a través da programación de actividades que fomentan o coñecemento e a reflexión sobre as actitudes que se atopan máis estreitamente ligadas a eles.

Facendo colaboracións interdisciplinares por proxectos cas diferentes asignaturas.

ACTIVIDADES COMPLEMENTARIAS E EXTRAESCOLARES:

VISITAS MUSEOS

Realizaranse unha serie de saídas a exposicións que resulten de interese dos alumnos, co fin de conseguir os obxectivos propostos e facilitar a aprendizaxe dos coñecementos.

Visitarase a Fundación Pedro Barrié de la Maza , Caixa Galicia, O Museo Marco, e outras galerías da cidade de Vigo.
En Pontevedra o Museo provincial.

En Santiago pódese visitar o Museo Cegac.

Os alumnos de debuxo técnico poderían realizar algunha visita a empresas de artes gráficas, fábrica industrial, de deseño, estudio de arquitecto ou similar.

PROXECTOS INTERDISCIPLINARES

En colaboración con outros departamentos:

Con motivo dos diferentes intercambios temos un proxecto artístico de decoración no hall.

En Halloween traballamos actividades co dpto de inglés.

Os alumnos de 1º ESO realizan actividades combinadas coa biblioteca co motivo da lectura de diferentes libros.

En colaboración co departamento de Galego realízanse actividades para o día Dás letras Galegas. E co dpto de normalización.

Realización de carteis con motivo de campañas de limpeza no centro.

Con motivo das actividades deportivas

Durante a semana previa a Nadal, realizaranse actividades artísticas no hall do centro. Tamén con motivo de halloween e no entroido.

Na primavera farase unha xornada de pintura ao aire libre.

CONCURSOS

Formularanse exercicios relativos a todo tipo de concursos relacionados coa materia e que se irán incluíndo na programación conforme se convoquen.

TRATAMENTO DO FOMENTO DA LECTURA

PROXECTO LECTOR:

Obxectivos:

- Integrar a linguaxe plástica e visual con outro linguaxes.
- Enriquecer a comunicación.
- Comparar os elementos da linguaxe oral e escrita cos da linguaxe visual: Emisor, receptor, mensaxe,código, canle.
- Facer uso duns recursos específicos da área, para expresar ideas, sentimentos e emocións.
- Traballar con ferramentas propias da linguaxe visual e escrita, que inducen ao pensamento creativo e a expresión das súas propias vivencias.
- Desenvolver actitudes ,mediante o uso das linguaxes visual e escrita, de conservación do patrimonio cultural.
- Afacerse a reflexionar sobre os procesos da comunicación.
- Valorar a importancia da reflexión e búsqueda de información antes de iniciar a realización dunha obra.
- Utilizar a linguaxe do cómic en creacións propias.
- Coñecer a definición e as características do deseño, editorial, de páxinas web e o deseño publicitario.

Actividades de comprensión lectora:

- Ao principio de cada unidade o alumno aprende a "mirar as imaxes" de introdución ao tema mediante un traballo de observación e de comunicación de ideas, ao contestar por escrito as cuestións formuladas.
- Clasificar imaxes pola súa finalidade informativa,expresiva e estética, relacionando conceptos.
- Resumos e esquemas da unidade.
- A continuación o alumno reflexiona e contesta diferentes preguntas describindo a imaxe.
- Exames. Ao final de cada avaliación o alumno realizará unha proba escrita para avaliar a adquisición dos contidos teóricos da asignatura.
- Establecemento de relacións entre as imaxes e as ideas que pretenden comunicar.
- Análise de imaxes publicitarias e de prensa, explicando o uso dos recursos plásticos e os elementos da comunicación visual.

-Coa lingua galega e castelá poderase abordar a decodificación de linguaxes gráficas para codificalas por medio dá linguaxe escrita ou oral. --Realizando ilustración de contos.

-utilización de soporte escrito para o contido teórico de cada tema.

-traballos de investigación con soporte teórico.

Educación documental

-Lectura dunha imaxe da historia da arte: pintura, arquitectura ou escultura, clasificando o movemento artístico, o artista, a época, e a ubicación.

Actividades

-Debuxo de cómics.

-Deseño de carteis informativos e publicitarios, co uso de slogans.

-Narración de contos mediante o uso da imaxe e o texto.

-Deseño de logotipos. Estudo da transmisión da idea.

-Deseño de anagramas e pictogramas.

-Debuxo de caligrafía normalizada.

-Maquetación de textos para o deseño de revistas, periódicos ou libros.

-Debuxo de planos e uso dos textos.

-Incorporación de texto e so a fotografías e imaxes multimedia.

-Elaborar un guión de una secuencia cinematográfica.

-Realizar un story board con debuxos.

-Descripción de formas, texturas e cores de diferentes obxectos.

-Asociación das cores coa súa simboloxía psicolóxica.

-Representar poemas, mediante o debuxo de caligramas.

Promoción da lectura:

-Durante toda a etapa de Secundaria os alumnos consultarán como material de apoio os libros da Editorial Santillana, e de material de traballo os Cadernos da Editorial Sandoval.

BIBLIOGRAFÍA RECOMENDADA PARA NADAL

1-Kit Completo de Debuxo. Técnicas equipamento e proxectos. Jeremy Radvan. Editorial H Blume.

2-Como pintar paisaxes á acuarela. Joe Cornish-Hazael Harrison.Editorial Acanto.

3-Aprende a debuxar cómic. Anbi Kubert. Ed Dolmen.

4-Como crear personaxes fantásticos para cómics, videoxogos e novelas gráficas. Deseño de personaxes. Chris Patmore. Editorial

5-Curso de debuxo da figura humana. O retrato, como debuxar rostros e figuras. Giovanni Civardi. (Para uso de estudantes de escolas de arte e artistas.),

6- Novos deseñadores de moda. Marta R. Fidalgo Editorial Evergreen.

7-Diario para o aprendiz de ilustrador.Claude Lapointe, Sylvette Guindolet.Editorial San Pablo.(un libro con ideas para debuxar nel.).

8-Guía completa de escultura ,modelado e cerámica.Técnicas e materiais. Coordinado por Barry Midgley Editorial Blume.

9- Carpeta de Arte

10- Libro de Escher

RECUPERACIÓN DE MATERIAS PENDENTES

PROGRAMA DE REFORZO PARA A RECUPERACIÓN DAS MATERIAS PENDENTES

A programación para ou alumnado Coa materia de Educación Plástica e Visual de 1º e 3º dá E.S.O. pendente mantense igual, en canto a contidos, que a programación xeral desta materia.

Tendo en conta o carácter eminentemente práctico da materia, o Departamento de Debuxo proporá ao alumnado pendente a entrega en tres datas ao longo do curso (comezos e finais do segundo trimestre e mediados do terceiro), de láminas de traballo que permitan ao profesor comprobar a mellora nos aspectos da materia non superados nos niveis citados.

MINIMOS ESIXIBLES

O alumnado que non aprobe a materia por este procedemento será cualificado mediante un exame global teórico-práctico, respectando ás convocatorias oficiais

CRITERIOS PARA SUPERAR AS MATERIAS PENDENTES POLA AVALIACIÓN CONTÍNUA

Cando os alumnos coa Educación plástica e visual de 3º suspensa, teñan coma optativa a mesma asignatura en 4º curso, poderán recuperar o curso de 3º ESO mediante os exercizos planteados en 4º, avaliándose ao final da etapa as capacidades desenvoltas ao longo da mesma.

CONTIDOS ESIXIBLES

ACTIVIDADES DE AVALIACIÓN

1º ESO

A linguaxe visual 1- Buscar e describir 2 imaxes expresivas ,2 informativas 2 publicitarias. 2-Recoller fotografías sobre os seguintes xéneros :Retrato, paisaxe e bodegón.Analizar a finalidade que cumple cada unha de elas.

A forma 1- Debuxa dúas paisaxes mariñas con rotuladores de cores..Unha ten que dar sensación dun mar en reposo, de calma e quietud, a outra, de movemento, dinamismo , vento...2-Busca e debuxa logotipos de marcas comerciais, observando as formas, respetando as figuras, as direccións e as proporcións entre as formas.

A cor e as figuras xeométricas- 1- Debuxar libremente cadrados, círculos e triángulos, polígonos facendo superposicións e usando a escuadra, cartabón e compás.Material cartolina.Pintar despois cas cores primarias, amarelo, azul cian e maxenta sen facer mesturas entrelas unicamente cambiando os tonos mezclando con branco.

2.Pintar unha paisaxe cas cores secundarias, que xurdan ó mesturar as primarias.Técnica: témpera con pincel sobre cartolina.

As texturas – Buscar nunha revista 7 texturas naturais e 7 artificiais. Recortalas en forma de cadrado e facer unha colección pegándoas sobre cartolina. Indicar o obxecto ao que pertencen.

Debuxo técnico- Debuxar paralelas e perpendiculares ca escuadra e o cartabón. Debuxar os ángulos coas plantillas. Mediatriz, bisectriz e ángulos co compás.2- Debuxar un trisquel co compás.

A obra tridimensional- 1- Construír unha figura dun animal con arame e plastilina.2- Construír unha figura con materiais de desfeito.

Composición- Interpretar unha obra de arte pictórica : copiándoa e facendo variacións nas formas , nas proporcións e na cor.

A representación do volumen, o sistema diédrico-1 Construír poliedros a partir dos seus desenvollos.2- Representar as vistas de obxectos sinxelos. **As perspectivas** – Debuxar letras nos tres tipos de perspectivas.

A imaxe dixital, a fotografía e o cine – Construír un visor, e debuxar con él. Obter as mesmas fotografías mediante imaxe dixital.2- Buscar imaxes nas que se utilicen diferentes planos e ángulos, pegalas explicando as súas características.

EDUCACIÓN PLÁSTICA Y VISUAL 3º ESO:

Os alumnos de 4º ESO coa plástica de 3º pendente e que teñan como optativa plástica en 4º recuperarán automaticamente ao aprobar a materia de 4º curso.

O resto de alumnos recuperarán realizando os seguintes exercicios:

Formas xeométricas

1º Exercizo de trazado de polígonos ,triángulos e cuadriláteros.

A cor

2º Exercizo de cor utilizando unha clave cromática alta e outra baixa sobre unha composición realizada previamente en cores frías ou cálidas.

O deseño

3º exercizo deseño dun módulo e posterior fotocopiado.

4º Exercizode collage.

Claroscuro

5º Exercizo de liñas, sombras a partir dun original.

A publicidade

6º Exercizo sobre a publicidade.

O volume

7ºExercizo sobre representación de sólidos en Sistema Diédrico.

8º Exercizo de perspectiva cónica Frontal.

Aplicación Historia da Arte

9º Exercizo sobre o estudo e análise dunha composición pictórica.

O formato a utilizar será un tamaño DINA4

ALUMNADO DE BACHARELATO

A programación para o alumnado ca materia de Debuxo Técnico de 1º de Bacharelato pendente mantense igual que a programación xeral dá materia. Faranse probas trimestrais nas mesmas datas que os exames do alumnado de 1º de Bacharelato, agás ou exame do 3º trimestre, que será adiantado o mes de maio segundo a convocatoria oficial para o alumnado de 2º de Bacharelato. Os alumnos debuxaran as láminas propostas para a adquisición dos coñecementos que non adquiriran no curso pasado.

AVALIACIÓN INICIAL

En 1º e 3º, 4º a avaliación inicial está contemplada o principio do libro de fichas con contidos artísticos, históricos, culturais e técnicos. Avaliando a capacidade expresiva, os coñecementos e a creatividade do alumno. En 4º curso o perfil do alumnado é de alumnos que escollen a vez música e os alumnos no teñen un perfil técnico.

En Bacharelato consistirá en exercizos de visualización de pezas se farán actividades relativas ao uso do compás, escuadro, cartabón. Adoptaranse as correccións necesarias para que o alumnado corrixa os problemas de base e a estimulación para que se enfrente a materia dun xeito positivo.

En debuxo artístico, se plantexa un exercizo a resolver, de creatividade e uso das diferentes técnicas.

MECANISMOS DE REVISIÓN, AVALIACIÓN E MODIFICACIÓN DAS PROGRAMACIÓNS DIDÁCTICAS, EN RELACIÓN COS RESULTADOS ACADÉMICOS.

CRITERIOS PARA AVALIAR A PROPIA PROGRAMACIÓN:

Ao longo do curso os membros do departamento faran reunións periódicas, para avaliar o desenrolo e adecuación das programacións os niveis dos diferentes grupos. Facendo revisión dos seguintes puntos.

Tratando de adaptar os contidos en función das necesidades específicas do alumnado. Os alumnos coñecen os obxectivos, competencias, e actividades que terán que entregar. A avaliación é fundamentalmente práctica, e sae da media das actividades. Se emplean materiais e recursos variados.

O alumnado é protagonista na clase, xa que todos os contidos se van adquirindo con prácticas, o alumno ten a oportunidade de expresar a súa propia opinión. O profesor responde a preguntas, fomentando a participación, desenvolvendo as prácticas, correxindo os alumnos e alumnas de maneira individual. Na avaliación tense en conta as diferentes competencias, avaliando a idoneidad dos recursos e actividades a nivel do seminario.

Empleamos metodoloxías que favorecen o desenvolvemento dunha actitude positiva do alumno tendo en conta os seus ritmos e intereses, a diversidade de cada un. Se utilizan as novas tecnoloxías, e materiais. O profesor utiliza o eloxio co alumnado. Tendo en conta as posibilidades do entorno.

Se valora o traballo do alumno diante do resto.

Ritmo de traballo:

En 1º ESO fanse unhas 10 fichas por avaliación, completando o traballo nun bloc con actividades complementarias.

En 3º ESO fanse unhas 15 fichas por avaliación, intercalando exercizos artísticos con técnicos.

En 4º curso se traballa nun bloc, e facemos numerosas actividades de grupo.

En bacharelato é fundamental o uso de exámes baseados nos de selectividade

Analizamos os resultados, que habitualmente superan un tanto por cento de aprobados moi elevado.

HORAS DE CONSULTA DA XEFATURA DE DEPARTAMENTO:

Nos recreos.

Na 1ª planta- aula de plástica.

Sinado:

Dorinda Garrido González.

Francisco Cabo Martínez

